

Revista Literară

PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

TEO CHIRIAC: „ÎNTÂLNIREA OCHIULUI CU LUMINA” (II)

„(...) dacă marii creatori de pe timpuri se confundau cu însuși Creatorul, iar poeții romantici se identificau cu legendarele lor personaje, exprimând setea de cunoaștere superioară, demiurgică (...), iată că autorii de azi au ajuns de pomină, identificându-se, candid și culpabil, cu personaje din operele lor ironice, parodice, minimaliste (de ex.: chiuveta, gaura din perdea, mica stea din *Poema chiuvetei* de Cărtărescu: «Într-o zi chiuveta căzu în dragoste/ iubi o mică stea galbenă din colțul geamului de la bucătărie»)» (P. 4)

VAL BUTNARU: „DESPRE IMPOSTURĂ”

„Recunosc: foarte des, cu orice ocazie potrivită sau mai puțin potrivită, mă gândesc la propria impostură. Cu fiecare comparație bleagă sau cu fiecare rând, genial în tâmpenia lui, șters, până la urmă, din lașitate sau dintr-o pornire inconștientă de eroism literar, sentimentul vag al unei imposturi asumate mi se conturează tot mai pregnant și se apropie cu pași hotărâți de limita certitudinii. Nimic metafizic în acest sentiment, e cât se poate de concret – ca o ușă de la baie, bunăoară.” (P. 15)

AVANPREMIERĂ

Fragment din volumul *Noi, cei vii* de Ayn Rand, în curs de apariție la Editura Cartier. (P. 24)

EDITORIAL

Carl Schleicher, „Șoarecele de bibliotecă”

MIRCEA V. CIOBANU: „CARTEA ÎN PANDEMIE”

„Una din concluziile care s-ar impune după aproape un an de singurătate, de izolare a fiecăruia dintre noi pe terenul propriilor reflecții, este: «Salvați cartea!» Fie în formă tipărită, fie în format electronic (...), în condițiile izolării forțate, cartea s-a dovedit a fi salvarea pentru

multă lume. (...) Cititorilor, ca și scriitorilor, pandemia le-a oferit timp pentru lecturi. Pentru mulți dintre ei, pandemia a redevenit... un subiect de carte! «Decameronul» lui Boccaccio, «Jurnalul din vremea ciumei» al lui Defoe, ca și «Ciuma» lui Camus

ș.a. ocupă din nou prim-planul, iar odată cu ele, toate celelalte cărți de pe rafturile uitate ale bibliotecilor. Or, ce e mai bun pe lume pentru un om însingurat și izolat decât plăcuta zăbavă a navigării prin lumi virtuale, cu cartea în mână?”

„UȘOR NEHOTĂRÂT”:

„(...) Așa e – Hamlet în mare îndoială:/
– A fi sau a nu fi?

Unii îl cred extrem
de lucid/ alții aproape nebun.

Și al Treilea
de fapt Primul peste Toate
Dumnezeu
întrebându-se nehotărât:
– Să-i spun sau să nu-i spun?!”

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

IN SFUMATO – P. 6

EUGEN LUNGU: „SEROTONINĂ” (II)

POEMUL DIN OGLINDĂ – P. 9

NICOLAE LEAHU: „CHARLES BAUDELAIRE: «[ÎNVEȘMÂNTATĂ-N VĂLURI...]»”

PROZĂ – P. 10

CLAUDIA PARTOLE: „CONTESA”

CRONICI DE CARTE – P. 17, 18, 20

DE LUCIA ȚURCANU, VIOLINA GALAICU ȘI MARIA PILCHIN

FILTRE – P. 21

VALENTIN GUȚU: „(ÎN)DEPENDENȚA NOASTRĂ LINGVISTICĂ” (I)

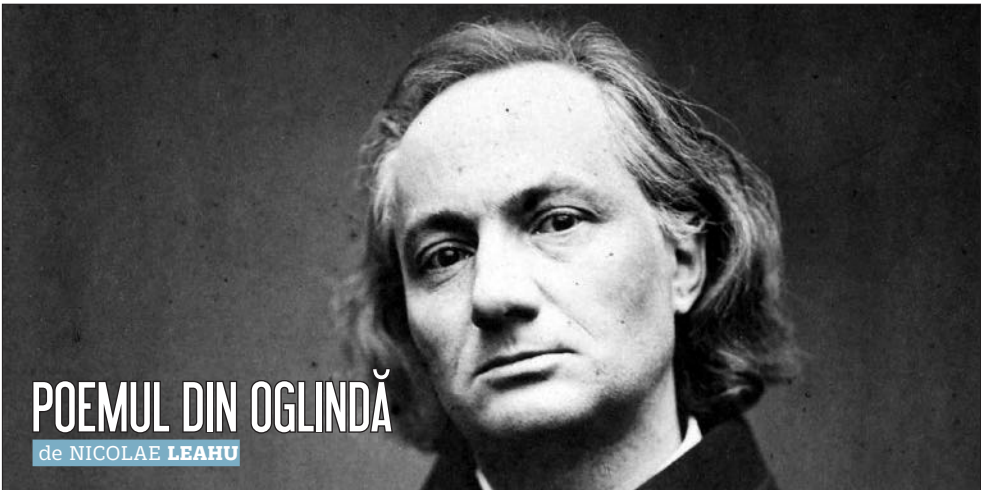

< 12

CUPRINS

EDITOR:
UNIUNEA
SCRIITORILOR
DIN
REPUBLICA MOLDOVA

ANUL 6 | NUMĂRUL 11 (52) | NOIEMBRIE | 2020

POEMUL DIN OGLINDĂ
de NICOLAE LEAHU

09 „CHARLES BAUDELAIRE:
«[ÎNVEȘMÂNTATĂ-N VĂLURI...]»”

EDITORIAL
de MIRCEA V. CIOBANU

03 „CARTEA ÎN
PANDEMIE”

FIRUL CU PLUMB
de DUMITRU CRUDU

11 „[UN GÂNDAC...]”

04 SELFUIRI CU
GULLIVER
„ÎNTÂLNIREA OCHIULUI
CU LUMINA” (II)
DE TEO CHIRIAC

05 DIVANUL
ÎNȚELEPTULUI
„UNIREA SE AMÂNĂ? UNIREA SE
FACE! UNIREA E APROAPE!” (XV)
DE VLADIMIR BEȘLEAGĂ

06 IN SFUMATO
„SEROTONINĂ” (II)
DE EUGEN LUNGU

08 UȘI ÎN ASFINȚIT
„AFACEREA CIMITIRUL”
DE NICHITA DANILOV

AVANPREMIERĂ
EDITORIALĂ

24 FRAGMENT DIN CARTEA
„NOI, CEI VII” DE AYN RAND,
ÎN CURS DE APARIȚIE LA EDITURA
CARTIER. TRADUCERE DIN LIMBA
ENGLEZĂ DE RADU SÂNDULESCU

10 PROZĂ
„CONTESA”
DE CLAUDIA PARTOLE

14 PAGINI DE
ISTORIE
„MOȘTENIREA
LUI KEITH HITCHINS”
DE NICOLAE ENCIU

15 VÂNTURILE,
VALURILE...
„DESPRE IMPOSTURĂ”
DE VAL BUTNARU

16 ASTERISC
„LIMPEZIRI” (XVI)
DE IOAN MÂNĂSCURTĂ

17 VÂRFURI
DE COMPAS
„POEZIA (CA) ANTISISTEM”
DE LUCIA ȚURCANU

18 CRONICĂ DE CARTE
„DOUĂ DESTINE PARALELE”
DE VIOLINA GALAICU

20 POETAE NOVI
„POEZIA CA ANTICORP”
DE MARIA PILCHIN

21 FILTRE
„(ÎN)DEPENDENȚA NOASTRĂ
LINGVISTICĂ” (I)
DE VALENTIN GUȚU

22 DEBUT
„CIOCOLATE NEGRE CU ALUNE”
VERSURI DE AUGUSTINA VIȘAN

Revista **Literară**
PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

Director: Arcadie Suceveanu
Redactor-șef: Teo Chiriac
Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru
Redactori asociați: Eugen Lungu, Leo Butnaru,
Mircea V. Ciobanu, Lucia Țurcanu

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă (Chișinău),
Matei Vișniec (Paris), Ana Blandiana (București),
Ion Pop (Cluj), Cassian Maria Spiridon (Iași),
Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Vadim Bacinski (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț
Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:
MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724
Fax: (+373 22) 237118
E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la Ministerul Justiției
al Republicii Moldova în data de 03 martie 2015.
Numărul de înregistrare: 297.
ISSN: 2345-1777

Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

DEPARTAMENTUL PENTRU
RELATIA CU REPUBLICA MOLDOVA

Această revistă apare cu sprijinul Institutului Cultural Român
și al Secretariatului General al Guvernului României –
Departamentul pentru Relația cu Republica Moldova.

Textele și imaginile inserate în paginile
publicației „Revista literară” nu pot fi reproduse
și nici distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 10 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau MacOS.

EDITORIAL

de MIRCEA V. CIOBANU

ALBERTO MANGUEL DESPRE LECTURĂ

„Cititorii de cărți, în a căror familie intrasem pe neștiute (întotdeauna avem impresia că suntem cei dintâi care descoperă ceva anume și că fiecare experiență, începând cu nașterea și sfârșind cu moartea, e înspăimântător de unică), extind sau concentrează o funcție comună nouă, tuturor. Citirea literelor de pe o pagină nu este decât una dintre multiplele înfățișări ale acesteia. Astronomul care citește o hartă a stelelor ce nu mai există de multă vreme; arhitectul japonez care citește terenul pe care urmează să se construiască o casă, astfel încât s-o ferească de forțele rele; zoologul care citește urmele animalelor în pădure; jucătorul de cărți care citește gesturile partenerului, înainte de a pune pe masă cartea câștigătoare; dansatorul care citește însemnările coregrafului și publicul care citește mișcările dansatorului pe scenă; țesătorul care citește desenul complicat al unui covor pe cale să fie țesut; cântărețul la orgă care citește diferite niveluri simultane ale muzicii orchestrate pe știme; părintele care citește pe fața copilului semnele bucuriei, fricii sau uimirii; ghicitorul chinez care citește formele ancestrale pe carapacea unei broaște țestoase; îndrăgostitul care citește noaptea trupul iubitei sale pe sub cearșafuri; psihiatrul care-i ajută pe pacienți să-și citească visele confuze; pescarul din Hawaii care citește curenții oceanici prin simpla scufundare a mâinii în apă; țăranul care citește vremea pe cer – toți împărtășesc cu cititorii de cărți abilitatea de-a descifra și interpreta semne. Unele dintre aceste citiri sunt mai nuanțate, pentru că se știe că ceea ce e citit a fost creat tocmai în acest scop de către alte ființe omenești – notele muzicale sau semnele de circulație, de exemplu – sau de către zei – carapacea broaștei țestoase, cerul nopții. Altele depind de noroc. Și totuși, în fiecare dintre respectivele cazuri, cititorul este acela care percepe sensul; cititorul atribuie sau recunoaște obiectului, locului sau evenimentului o anumită citire posibilă; cititorul e acela care trebuie să dea sens unui sistem de semne, iar apoi să-l descifreze. Noi toți ne citim pe noi înșine și citim lumea din jurul nostru pentru a percepe dintr-o privire ce suntem și unde suntem. Citim ca să înțelegem ori ca să începem să înțelegem. Nu avem cum să nu citim. Cititul, aproape în aceeași măsură ca respirația, este o funcție vitală.”

(Alberto Manguel, „Istoria lecturii”, în românește de Alexandru Vlad, București, Editura Nemira, 2011)

CARTEA ÎN PANDEMIE

Una din concluziile care s-ar impune după, iată, aproape un an de singurătate, de izolare a fiecăruia dintre noi pe terenul propriilor reflecții, este: „Salvați cartea!” Fie în formă tipărită, fie în format electronic, fie existând numai virtual, pe rețele fluide, în condițiile izolării forțate, cartea s-a dovedit a fi salvarea pentru multă lume. Am putea spune și așa, forțând artistic nota: s-au salvat cei care au acasă biblioteci bune. Aceste surse nelimitate de cunoștințe au asigurat fie buna funcționare a sistemului reflexiv al oricărui cititor care s-a pomenit rupt de lume (și aici, în carantină, plăcuta zăbavă a cetitului cărților chiar a fost un panaceu), fie pe cea a sistemului educațional în era comunicării on-line. Un eventual sondaj ar scoate în evidență rolul jucat de sursele scrise (de informare, de formare, de delectare estetică) atât pentru spiritul afectat de izolare al oamenilor, cât și pentru școală.

Pandemia cu covid-19, mai ales în faza ei de început, a rupt lanțul producerii și consumului cărților: scriitori/ editori/ tipografi/ librari/ cititori. Inițial, cei mai afectați au fost librării. Ei nu au fost doar obligați să stea acasă, ci au fost scoși din joc pur și simplu. Librăriile au fost închise forțat și ramura a înțepenit. Au bătut alarma editorii și tipografi, care s-au simțit și ei amenințați. Dacă statul își mai amintea de alți agenți economici (de exemplu, compătimind, pe față, sectorul HoReCa), librăriile au fost lăsate de izbeliște, să se descurce cum pot, probabil ca suprastructură deloc obligatorie a societății.

Într-un raport (din luna august) al Federației Editorilor Europeni se menționa: „Librăriile fizice sunt peste tot în lume principalul canal de vânzare al cărților, de aceea închiderea acestora a dus la scăderea dramatică a vânzărilor cu 75 și 95%. Până la sfârșitul lunii martie, în Italia, o țară afectată profund de pandemie, vânzările au scăzut cu 75% echivalând cu o pierdere de 20 de milioane de euro, Portugalia a înregistrat scăderi de 78%, Spania, de 80%, iar în România s-au înregistrat scăderi și de 85%. În Franța, vânzările au scăzut cu 66%, iar unul dintre cele mai mari grupuri editoriale a înregistrat o scădere a vânzărilor de 90% la începutul lunii aprilie. Întregul ecosistem estimează pierderi de 500 de milioane de euro pe lună în Germania și de 200 de milioane pe lună în Spania”.

Prefațând acest raport, Mariya Gabriel, comisar UE pentru inovare, cercetare, cultură, educație și tineret, se alarma împreună cu producătorii de carte: „Niciodată o criză nu a afectat într-o asemenea măsură, în aproape toate țările europene și în același timp nu numai întregul lanț valoric de la autori până la librării, ci și pe clienții acestora, cititorii. Crearea, producția, dis-

tribuția, promovarea și vânzarea de carte au fost aproape blocate săptămâni întregi, în timp ce cititorii au fost izolați acasă având mai mult timp pentru citit, dar mai puțin acces la cărți”. Raportul, prezentând o analiză punctuală a stării domeniului în toate țările UE, e și un prim efort de a ieși din criză, crede Grigore Arsene, președintele Asociației Editorilor din România: „Alături de alte domenii economice, și sectorul cărții din România a fost profund afectat de efectele crizei sanitare. Materialul pregătit împreună cu colegii noștri de la Federația Editorilor Europeni, prefațat chiar de Comisarul European pentru Cultură, sperăm să stea la baza unor politici publice curajoase care să vizeze tocmai revigorarea acestui sector cultural atât de fragil, cel mai mic din întreaga Uniune Europeană”.

Pentru scriitori însă – cu excepția celor care au fost afectați în modul cel mai direct de maladie –, perioadele de carantină au fost mai curând benefice. Îmi amintesc acum de postarea unui poet prolific care, la doar două-trei săptămâni după dezlănțuirea molimei, raporta că reușise să scrie în acest răstimp (încă!) o carte de poezii. Izolarea forțată a fost propice mai multor literați, inclusiv pentru cei care scriau pe apucate, fiind angajați în instituții cu regim solicitant și acum pomenindu-se cu niște vacanțe nesperate. Anchetele unor reviste au dezvoltat acest avantaj, dincolo de ipostazele mai puțin plăcute ale pandemiei: spaimă, panică, singurătate. Și, desigur, pandemia a dat peste cap tot ce ține de spectacolul literaturii: târguri și lansări de carte, întâlniri cu cititorii, recitaluri poetice și lecturi publice. Pentru scriitorii care au trăit o viață promoțională activă, pandemia a fost, desigur, o adevărată catastrofă.

Diferită a fost și starea de spirit (dar și material-financiară) a editorilor. Inițial, pandemia și carantina (carantinele, succesive!) au perturbat activitatea curentă a întreprinderilor editoriale, iar perspectiva producerii cărților pentru depozit tăia aripile proiectelor de viitor. Or, spre deosebire de ziare și reviste, publicații de respirație scurtă, editurile își proiectează activitățile nu doar pe luni, ci pe ani înainte. Soluțiile pentru activitatea editorială propriu-zisă au fost găsite mai ușor: s-a redus la minim comunicarea fizică directă dintre colaboratori și au fost activate posibilitățile lucrului on-line. Manuscrisele au prins să circule și să fie consultate prioritar în versiunile lor electronice, comunicarea „pe viu” fiind redusă la maxim și fiind rezervată doar unor procese esențiale.

În câteva luni, încurajați de redeschiderea librăriilor (și de câteva campanii inițiate de Uniunea Editorilor într-o susținere domeniului), casele de edituri din RM au revenit la turațiile lor obișnuite, spre

toamnă acestea amplificându-se pe terenul manualelor și auxiliarelor didactice. Azi, în general, cam toate editurile de la noi s-au reasezat și își continuă activitatea. În regim special, cu conferințe de lucru on-line și cu lectura manuscriselor în format electronic (cu excepția corecturilor finale).

Tipografiile au depins în bună parte de activitatea editurilor. În prima fază, de panică, ele au lucrat la turații mici, ieșind la serviciu doar când aveau comenzi de durată, accelerând pe parcurs și... sufocându-se spre toamnă, când editurile stăteau la coadă ca să-și plaseze comenzile cu manuale și auxiliare didactice. Acum, tipografiile au revenit, în parte, la regimul lor normal de activitate.

Să revenim însă la librării, ajunse, spuneam, în prag de faliment la începutul pandemiei. Trebuie spus că au fost afectate nu doar vânzările în magazine, ci și livrările de carte. Nici redeschiderea librăriilor nu a însemnat o schimbare evidentă spre bine. Lumea a continuat să asalteze, în primul rând, alimentarele. Președintele Uniunii Editorilor din RM a adresat chiar și un apel întru salvarea librăriilor: „Important e să facem, împreună, să supraviețuiască librăriile, mari și mici. Dacă vor funcționa librăriile, va supraviețui rețeaua de cărți, dar și fiecare editură și tipografie în parte. Dacă vor funcționa librăriile, vom avea viitor”.

Și dacă librăriile au beneficiat de o șansă, atunci târgurile și saloanele de carte din acest an, de la Chișinău, București, Iași, Cluj sau din întreaga lume (Paris, Bologna, Frankfurt etc.), precum și festivalurile literare, au rămas doar un vis frumos. Au avut loc, e drept, câteva festivaluri on-line; o ediție virtuală, cu eficiență incertă, va cunoaște în acest an și Târgul de Carte „Gaudeamus” de la București. Dar nu e același lucru.

Pe contrasens, au crescut, previzibil, vânzările on-line (deși în nicio țară acestea nu au reușit să compenseze scăderea vânzărilor fizice), dar a crescut, totodată, și pirateria on-line, producând imense pierderi librărilor și editorilor. Totuși, treptat, cumpărătorii au început să revină în spațiile librăriilor. Viitorul este incert. El poate deveni unul luminos, în cazul în care oamenii vor înțelege că cel mai bine în pandemie e să stai cu o carte în mână.

Cititorilor, ca și scriitorilor, pandemia le-a dat o șansă în plus, oferindu-le timp pentru lecturi. Pentru mulți dintre ei, pandemia a redevenit... un subiect de carte! *Decameronul* lui Boccaccio, *Jurnalul din vremea ciumei* al lui Defoe, ca și *Ciuma* lui Camus ș.a. ocupă din nou prim-planul, iar odată cu ele, toate celelalte cărți de pe rafturile uitate ale bibliotecilor. Or, ce e mai bun pe lume pentru un om însingurat și izolat decât plăcuta zăbavă a navigării prin lumi virtuale, cu cartea în mână?

Foto de N. RĂILEANU

SELFURI CU GULLIVER

ÎNTÂLNIREA OCHIULUI CU LUMINA (II)

de TEO CHIRIAC

IV

Din vremuri îndepărtate, despre relațiile dintre oameni și stele au fost compuse numeroase lucrări: mituri și legende, epopei și tratate, poeme, parabole și povești. Răsfoite, studiate, clădite unele peste altele, aceste lucrări se pot constitui într-o piramidă a cunoașterii, o piramidă simbolizând raza de lumină văzută din toate părțile: de sus și de jos, din interior și din exterior.

În viziunea ta, la baza piramidei stau *Dialogurile* platoniciene, în care, asemeni unor plăci de fundație, sunt utilizate noțiuni și termeni esențiali precum *lumină*, *cunoaștere*, *suflet*, *idee*, *frumusețe*, *adevăr*... Apoi, ca o mare carte deschisă, urmează scrierile științifice și filosofice ale lui Aristotel din Stagira. Și anume: tratatul *Despre cer* (în care se conturează cele două lumi – cea sublunară și cea supralunară) și tratatul *Despre suflet* (care descrie relațiile dintre corp și suflet și susține ideea că studierea sufletului conduce la cunoașterea întregului adevăr); *Fizica* (în care universul e împărțit în sfere terestre, alcătuite din cele patru elemente: pământ, aer, apă și foc, și în sfere celeste, formate din cel de-al cincilea element, numit *eter* sau *quinta essentia*) și *Metafizica* (14 cărți, denumite cu primele litere din alfabetul grec, care se ocupă de realitatea suprasensibilă, de transcendent); *Organonul* (șase tratate de logică), *Politica* și *Etica nicomahică* (lucrări ce abordează domenii diferite, aparent incompatibile, dar care, în esență, reflectă aceleași fenomene majore, cum ar fi sufletul, fericirea și virtutea: „numim virtute umană nu pe cea a corpului, ci pe cea a sufletului, iar fericirea o privim ca o activitate a sufletului”, căci, fără virtute, omul „este creatura cea mai nelegiuită și cea mai sălbatică”).

Creatorii de literatură vor compune lucrări inspirate despre facerea lumii, despre lupta titanică dintre forțele luminii și întunericului, despre salvarea sufletelor după moarte (de exemplu, *Comedia Divină* de Dante, *Paradisul pierdut* de Milton, *Secretele Cerului* de Swedenborg). După care vor veni spiritele romantice cu poemele lor lirice și epice despre viață și moarte, unde dragostea e întrevăzută ca o forță cosmică și sufletească. Apoi vor da buzna spiritele moderniste, pentru a se confrunta cu spiritele tradiționaliste, făcându-le praf valorile, cum ai face praf un vas din lut, frumos ornamentat, din

antichitatea greacă sau romană. Exacerbarea modernității va provoca noi mișcări și tendințe, experimente inovatoare, extravagante, absurde, îmbogățirea mijloacelor de expresie artistică aducând schimbări spectaculoase în materie de formă, nu și de conținut, una dintre importanțele inovații ale modernismului fiind *estetica urâtului*. Va veni, în cele din urmă, și epoca posmodernă – confuză, controversată, cu estetica sau antiestetica sa –, încercând să întrețină un dialog în spirit ludic cu valorile trecutului.

V

Ai remarcat un fapt surprinzător: dacă marii creatori de pe timpuri se confundau cu însuși Creatorul, iar poeții romantici se identificau cu legendarele lor personaje, exprimând setea de cunoaștere superioară, demiurgică (de exemplu, Shelley în *Metafizicianul*, Goethe în *Faust*), dorul de nemurire și iubirea pentru ființa umană, care poate învinge singurătatea cosmică (de exemplu, Keats în *Hyperion*; Lermontov în *Demonul*: „Eu, fiul hăurilor reci,/ Spre stele te-oi purta de mână;/ Vei fi pe univers stăpână/ Și draga mea vei fi pe veci...”; Eminescu în *Luceafărul*: „O, vin', odorul meu nespun./ Și lumea ta o lasă./ Eu sunt luceafărul de sus,/ Iar tu să-mi fii mireasă.// O, vin', în părul tău bălai/ S-anin cununi de stele/ Pe-a mele ceruri să răsa/ Mai mândră decât ele”), iată că autorii de azi au ajuns de pomină, identificându-se, candid și culpabil, cu personaje din operele lor ironice, parodice, minimaliste (de exemplu: chiuveta, gaura din perdea, mica stea din *Poema chiuvetei* de Cărtărescu: „Într-o zi chiuveta căzu în dragoste/ Iubi o mică stea galbenă din colțul geamului de la bucătărie”).

Privind lumea ca pe o zi, cuprinsă între răsărit și asfințit, vei constata cu crescândă îngrijorare că lumina zilei scade, scade, iar odată cu ea – decade, se degradează spiritul lumii...

Înainte de lăsarea nopții, la ora de lectură și reflecții, vei străbate, în minte, distanțe de ani-lumină, vei parcurge, rând cu rând, pagini milenare: de la *Epopeea lui Ghilgameș*, prevestind c-un strigăt existențial zorii umanității, la epopeile eroice, homerice și indice, *Iliada* și *Odiseea*, *Ramayana* și *Mahabharata*; de la *Eneida* virgiliană, aceluși tulburător amestec de *gravia* și *pathos*, la satirele, usturătoare,

Don Quijote și *Țiganiada*; vei revedea, în amintire, cum crește și descrește lumina și cum lumea, rătăcind printre rânduri și gânduri, ajunge în fundătura unui clarobscur sufletesc: de la tratatul *Despre suflet* la *Tratat de descompunere* și de la *Magna Moralia* la *Minima Moralia*. Fundătură, dincolo de care nu mai există nimic, nici bornă și nici semn, decât, poate, aceste rânduri și aceste gânduri, încă pline de luminozitatea speranței, încercând să întârzie cumva asfințitul, să amâne închiderea orizontului adevărat, spiritual.

VI

Omul modern, complet subjugat vieții materiale, s-a îndepărtat periculos de mult de viața spirituală. Totodată, omul de creație (un bun cunoscător și, de ce nu, un susținător al celor mai avansate realizări ale științei și tehnicii) uită prea des de rolul său esențial, acela de agent al lumii spirituale. Fiindcă omul de spirit (filosoful, poetul, artistul în general) este înzestrat cu putere și forță creativă pentru a se angaja plenar în procesul de evoluție și perfecționare a gândurilor și ideilor, a sentimentelor și emoțiilor.

FOTOGRAFE | NICOLAE RĂILEANU

Celebra poetă rusă Bella Ahmadulina, într-un recital la Centrul Tineretului, Chișinău, 1983

În prezent, accesul la bibliotecile lumii e la distanță de un singur clic de șoricel. Mai mult, arhivate pe un singur disc, poți deține toate textele esențiale ale religiei, mitologiei, folclorului, literaturii și filosofiei. Acum, în sfârșit, poți afla secretele veacurilor pe computerul de acasă.

Având toate aceste secrete la îndemână și dezvăluindu-le, unul câte unul, vei vedea că ele nu dețin totuși cifrul sufletului tău. Te vei întreba, dezamăgit, ce te faci acum cu grămada de texte arhivate, scanate, multiplicare și puse în vânzare on-line, când sufletul tău, autentic, unic în sine, nu suportă imitația, falsul și impostura? Cum să se deschidă el, ca floarea trandafirului, binemirositoare, în fața unei lumi cazone, clișeizate, dominate de armate întregi de copiatori și imitatori perfecți, armate în care ești înrolat și tu? Cum să-și dezvăluie el esența divină într-o lume-simulacru, orbită de propria-i strălucire, falaciosă, bântuită de fantome și paiațe macabre?

Uneori, când îți amintești de sufletul tău, urli de groază, oftezi adânc, îi plângi de milă. Nu l-ai văzut niciodată, și totuși îi simți puternic prezența. Nu costă nimic, și totuși e lucrul cel mai de preț al ființei tale. Poți dobândi toată gloria și admirația lumii, dar, dacă îl vinzi, ai pierdut totul. Alteori, dimpotrivă, el, sufletul tău, îți plânge de milă, văzându-te tulburat, aiurit. Când crezi că știi totul, el te trimite la aporiile lui Zenon și la antinomiile kantiene; când îți cauți mântuirea, disperat, el te face atent la diferențele dintre știința ezoterică și cea exoterică, el te apară de experții în materie de spirit și transcendență, de guru și discipolii lor în tehnicile de realizare a desăvârșirii, de sectanți, apostatați și prozeiți, de căzuții în duh și disidenții religioși – dându-se cu toții drept mari specialiști în tratarea maladiilor sufletești.

Menirea sufletului tău (pe cât de simplă, pe atât de anevoioasă) este aceeași dintotdeauna: de a te smulge din starea de ignorant și de a-ți arăta că adevărul e în tine, iar nu în afara ta. Așa încât, formând împreună un singur tot, într-o străfulgerare de lumină, să refaci *unitatea ruptă a universului*.

VA URMA

DIVANUL ÎNȚELEPTULUI

UNIREA SE AMÂNĂ?
UNIREA SE FACE!
UNIREA E APROAPE! (XV)

de VLADIMIR BEȘLEAGĂ

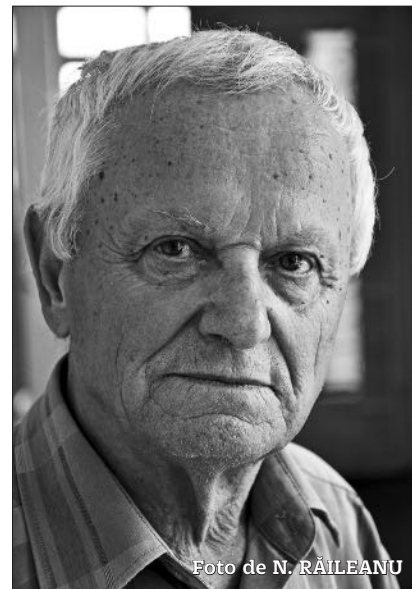

Foto de N. RĂILEANU

Autorul: (luându-și aer în plămâni) Iată-ne ajunși la anul 1989...

Cititorul: (provocator) Și: 8! și 9! Ultimele cifre din ome-neasca numărătoare... Le-ai împins cu greu în afară...

Autorul: (ironic) Da, ultimele, și nu chiar! Mai vine și fatidicul „0”!

Cititorul: (curios) Bați șaua ca să priceapă calul? Cam ce ai vrea să sugerezi, domnule autor?

Autorul: Când ai pronunțat sintagma: „ultimele cifre”, mi-a trecut fulgerător prin fața ochilor minții cifra „9” – și nu una, ci un șir întreg!

Cititorul: De „9”, „9”, „9”?

Autorul: Exact! Fii atent: 1359... 1859... 1959... Anii cruciali în Istoria Românilor!

Cititorul: Dar ai pășit peste „1918”...

Autorul: Ai dreptate, dar și aici nu lipsea decât o singură lună (Decembrie), ca să se facă tot anul „9” la capăt!

Cititorul: Iar ascunzi ceva, în subtext, dle autor! Zi-i mai de-a dreptul.

Autorul: Bun. O zic.

Cititorul: Să te auzim.

Autorul: (glumeț) Toate marile evenimente în istoria noastră se produceau cam pe la sfârșitul vremurilor...

Cititorul: Nu chiar, dar să admitem metafora – la rotunjirea... deceniilor! Adică – la „spartul târgului”, nu e așa?

Autorul: Fie precum zici, dar de fapt cifra „9” e una mistică, chiar dacă se învecinează cu „0”!

Cititorul: Cu „10”, domnule Autor...

Autorul: Depinde unde-l plasăm: la cap sau la coadă? Dar să revenim, iată-ne ajunși la acel an de mare cotitură în Destinele Europei, dar și în viața noastră, a celor din părțile acestea...

Cititorul: Anul Marii Victorii în bătălia maselor pentru Limbă și Alfabet!

Autorul: Da, Marea Victorie, care iarăși a fost obținută/cucerită prin jertfă...

Cititorul: Ce ai în vedere, domnule Autor?

Autorul: Martirajul poetului și marelui patriot român, în veci neuitatul Dumitru Matcovschi... Despre el...

Cititorul: Să-i cinstim prin tăcere și reculegere sfânta amintire...

Autorul: Așa a hotărât destinul să mă aflu și eu martor la unele momente din acel an, în care s-a produs tragedia poetului...

Cititorul: Tragedie, dar și crimă pusă la cale împotriva-i... Să vă auzim, domnule Autor...

Autorul: O să ajungem și la acea mârșăvie, dar, mai întâi, să amintim faptul că, după publicarea explozivului eseu *Veșmântul ființei noastre* de Valentin Mandăcanu, revista „Nistru” a devenit o tribună temută de regim...

Cititorul: Să amintim aici și de revista nou-născută „Glasul”, fondată de poeta și temerara luptătoare pentru românism Leonida Lari.

Autorul: Da, primul număr al acesteia apărea cu scris românesc...

Cititorul: Cu luni înainte de oficializarea Limbii Române... Editată clandestin în Letonia, la Riga...

Autorul: Grație concursului generos al soților Maria Briede-Macovei și Leons Briedis...

Cititorul: Săci de scrisori soseau din teritoriu și la „Basarabia”, și la „Glasul”...

Autorul: Da, Dumitru mi-a oferit șansa să le procesez și să public un eseu cu titlul *Vox populi* în „Basarabia”...

Cititorul: Dar momentul care a pus pe jar oficialitățile s-a produs în timpul alegerilor pentru „Congresul popoarelor”, candidat fiind propus în raioanele Rezina și Șoldănești Dumitru Matcovschi...

Autorul: Tocmai aici intenționeam să ajungem cu amintirile noastre...

Cititorul: Și dumneata ai participat la acea campanie electorală...

Autorul: Grație invitației doamnei Nadejda Brânzan, activistă a Frontului Popular în acea circumscripție electorală.

Cititorul: Vă amintiți, domnule Autor, momente, detalii, din acele zile, de la acele întâlniri?

Autorul: Erau fantastice! Se aduna atâta lume! Lumea fremăta numai auzind numele poetului! Atmosferă cu adevărat incandescentă!

Cititorul: Și celălalt candidat? Cine era celălalt candidat?

Autorul: I-am pomenit numele în textul precedent...

Cititorul: Mai ziceți-l o dată!

Autorul: Marele tartor al regimului...

Cititorul: Chiar șeful Securității de la Chișinău!

Autorul: Exact! Insul în persoană – el însuși! Generalul Lavranciuc!

Cititorul: Colosal!

Autorul: Dumitru l-a învins...

Cititorul: Pe însuși tartorul Securității l-a doborât! Care faptă nu i-a iertat-o – asta se știe, o lume întreagă știe...

Autorul: Da, se cunoaște crunta răzbunare pe care i-a pus-o la cale generalul, dar nu se cunosc chiar toate detaliile.

Cititorul: Avem acum ocazia să poposim asupra lor, a acelor sinistre împrejurări, care...

Autorul: S-o luăm de mai departe...

Cititorul: Să vă auzim.

Autorul: După publicarea eseului lui Mândăcanu, revista a mai publicat și alte materiale incendiare, printre care unul ce demasca afacerile financiare ale oficialităților comuniste prin finanțarea de milioane a Academiei, care milioane partidul le prelua în mod ilegal și le utiliza în propriile interese.

Cititorul: Investigația documentară de mare forță de mascatoare, semnată de Bazilevici...

Autorul: Despre care, deja fiind ales deputat la Centru, Matcovschi a anunțat în fața unei asistențe numeroase la un miting al Frontului Popular la Teatrul Verde...

Cititorul: Pesemne, acest lucru a atârșat și mai mult pornirea de răzbunare a generalului...

Autorul: Atunci a pornit a fi urzită abominabila crimă...

Cititorul: Cum? În ce fel?

Autorul: Ca în alte cazuri similare: să i se însceneze un accident de automobil.

Cititorul: Anume! Este cel mai greu de descoperit făptașul! Și pe Dumitru tot asta îl aștepta – să fie strivit de mașină!

Autorul: Mai târziu, l-am auzit pe chiar poet spunând acestea: „Acel «Icarus», l-am văzut mușluind prin curtea blocului meu cu vreo săptămână înainte de a ne ataca în plină șosea”.

Cititorul: Tatona terenul... Căuta prilejul potrivit... Dar, de fapt, cum s-a derulat diabolicul plan?

Autorul: Avea Dumitru o „Volga” – el la volan... În ziua aceea de mai urma să meargă la Mereni, de unde este originară soția sa, Alexandra, cu fetele, să le aducă acasă...

Cititorul: Și?

Autorul: Eram la Uniune... Dumitru veni cu „Volga”... Se plânse că-l dă de sminteală aprinderea... Carburatorul...

Cititorul: Și?

Autorul: L-a rugat pe un șofer, angajat la Uniune, să-l ajute să repare.

Cititorul: Acela, care, lucru știut, era agent secret al Securității, l-a „ajutat”...

Autorul: Da, l-a ajutat... Dar i-a reparat defectul în așa fel, încât nu peste mult timp să se deregleze iar.

Cititorul: Așa s-a și întâmplat: a reușit doar să iasă din oraș, că motorul a amuțit din nou!

Autorul: Exact! Ce face Dumitru? Vine la garaj, găsește un prieten, se întorc amândoi cu mașina aceluia, ca s-o ia pe a lui la remorcă...

Cititorul: Și când Dumitru se aplecă la bara de protecție să lege otgonul pentru remorcarea vehiculului...

Autorul: Vine în viteză mare criminalul „Icarus”, care se izbește în autoturismele ce staționau!...

Cititorul: Șocul cel mare s-a produs la baza craniului lui Dumitru.

Autorul: L-a izbit bara de protecție... Prietenul lui, care a venit să-l ajute nu mai știu ce a pățimit, iar Dumitru, fără cunoștință, a fost transportat la spital...

P.S. Câteva precizări.

Prima: Șoferul de la Uniune, care i-a reparat defectul, într-adevăr a executat comanda organelor speciale...

A doua: Șoferul de pe „Icarus” a fost un deținut care, eliberat din închisoare pe cauciune, a fost antrenat să execute accidentul cu cea mai mare precizie – se știe ca purta numele bizar de... Struț! Și:

A treia: Cei care au sosit primii la locul accidentului au fost câțiva soldați de la baza de rachete militare din apropierea Aeroportului, pregătiți special să execute transportarea la Spitalul Municipal nr. 1.

VA URMA

SEMNAL

**IRINA NECHIT
MASA DE
SĂRBĂTOARE
(POEME)****CARTEA
ROMÂNEASCĂ
BUCUREȘTI, 2020**

„Irina Nechit are darul de-a putea da glas dramatismului inaparent al existenței de toate zilele. Prin verbe simple, «prozaice», poeta trasează granița dintre două lumi, cea a poeziei și cea a non-poeziei.”

Gh. GRIGURCU

Am recurs la această digresiune istorică pentru a demonstra că Michel Houellebecq îl citează pe Nekrasov nu direct (oare să-l fi citit?), ci prin optica parodică a lui Dostoievski. Aș înclina chiar să cred că *Serotonină* a avut în *Însemnări din subterană* un prim impuls nu numai tematic. În orice caz, între cele două proze, a clasicului rus și a romancierului francez, există mai multe similitudini. În primul rând, vârsta personajelor centrale: eroul lui Dostoievski spune despre sine: „Acum am patruzeci. Mai înainte am avut o slujbă, acum n-o mai am”¹. Eroul din *Serotonină* îi este foarte apropiat ca etate: „Am patruzeci și șase de ani, mă numesc Florent-Claude Labrouste și-mi urăsc prenumele” (citez după ediția Humanitas Fiction). Deci ambii protagoniști sunt în floarea vârstei, când omul dă societății și familiei tot ce are el mai bun. Ambii s-au retras însă din cursa vieții nu atât din motive de sănătate fizică (sunt de fapt mai mult ipohondri decât bolnavi cu adevărat), cât din cauza că au clacat la confruntarea dură cu ticăloșia existenței. Amândoi își reduc cât se poate de mult contactul cu „viața vie”, nemaiaivând nicio iluzie asupra prezentului, cu atât mai mult asupra viitorului. Încrâncenați, ei își rumegă trecutul, îl re-trăiesc și țin ca eșuările lor, urâciunile, chiar mârșăviile săvârșite cândva să le împărtășească unor eventuali cititori, martori tăcuți ai sinuoasei lor existențe. Ambele discursuri sunt la persoana I singular. Personajul petersburghez: „Trăiesc de mult așa, de vreo douăzeci de ani. Acum am patruzeci. Mai înainte am avut o slujbă, acum n-o mai am. Am fost un slujbaş răutăcios. Eram grosolan și îmi găseam plăcerea în asta. [...] Veți fi crezând, poate, domnilor, că vreau să vă fac să rădeți? Și în privința asta ați greșit. Nu sunt câtuși de puțin un om vesel cum vi se pare sau cum vi s-ar putea părea; de altfel, dacă, iritați fiind de această vorbărie (și simt deja că sunteți iritați) v-ar trece prin cap să mă întrebați: cine sunt eu? – vă voi răspunde: sunt un asesor de colegiu. Am muncit ca să am ce mânca (dar numai pentru asta) și când, anul trecut, prin testament, una din rudele mele îndepărtate mi-a lăsat șase mii de ruble, m-am retras deîndată de la serviciu și m-am instalat în ungherul meu. Și mai înainte am locuit în acest ungher, dar acum m-am statornicit în acest ungher. [...] De altminteri: despre ce poate vorbi un om cumsecade cu cea mai mare plăcere? Răspuns: despre el însuși”.

Personajul parizian e și el moștenitorul unei averi care îl pune la adăpost de grija pâinii zilnice: „viața mea de adult nu însemna nimic altceva decât să toc domol moștenirea lăsată de tata, iar tata nu merita așa ceva, venise vremea să nu mai fiu bou. [...] de la societate, în general, n-am obținut nimic, fiindcă, atât în privința asta cât și în aproape toate celelalte, m-am lăsat dus de val, mi-am dovedit neputința de a-mi lua soarta în mâini, virilitatea care părea să-mi emane de pe chipul dur și colțuros, cu linii puternice nu era de fapt decât o amăgire, o simplă escrocherie – pentru care, e drept, nu eram vinovat, așa a vrut Dumnezeu; eu însă nu eram, nu eram în realitate, nu fusesem nicicând altceva decât o labă tristă, împlinisem patruzeci și șase de ani, nu reușisem niciodată să-mi controlez viața, una peste alta era cât se poate de plauzibil ca a doua parte a existenței mele să nu fie altfel decât prima – o năruire fleșcăită și dureroasă”.

Fiind ambii independenți material, vina pentru eșuările lor profesionale, psihice, amoroase, existențiale nu poate fi pusă în seama societăților care le-au format – destinul de „cvadragenari istoviți” este propria lor operă: „Dumnezeu mă pricopsise cu o natură simplă, nemăsurat de simplă după părerea mea, lumea din jur, în schimb, devenise complexă, iar eu mă nimerisem într-un moment de prea mare complexitate a lumii, pur și simplu nu mai izbuteam să-mi asum complexitatea lumii în care mă cufundasem, astfel încât comportamentul meu, pe care nu încerc să-l justific, devenise de neînțeles, șocant și instabil”.

Așa că lupta lor e cu ei înșiși și se rezolvă mai ales pe terenul conceptelor. În special al conștiinței umane și al gradului de evacuare a ei din codul de reglementări vitale. Încolo încep deosebiri: personajul lui Dostoievski e unul demonic, jonglând cu cinism tezele paradoxurilor sale, pe când francezul abordează mai curând un *je m'en fiche*-ism delabrat și zeflemitor, colorat uneori cu cinism, dar încă încercând să reacționeze normal la semnalele din exterior. Florent-Claude Labrouster la un moment dat citează bășcălios un titlu hipercelebru din Dostoievski, reciclat în stil absolut houellebecqian. Faza îi vine eroului de la ideea că ar putea-o ucide pe curva de Yuzu, dar „perspectiva” unei iminente încarcerări nu-i surâde deloc: „În același timp, poate că nu-i așa de rău la pușcărie, mi-am zis, dispar problemele

administrative, ai asistență medicală, înconvenientul principal e că te caftesc și te sodomizează ceilalți deținuți, dar, dacă stai bine să te gândești, cei care se lăsau regulați și umiliți erau, probabil, mai ales pedofilii, ori poate niște băieți drăgălași, cu poponeț de inger, delincvenți delicați și mondeni care se făceau că se împiedică pentru o linie de cocaină, eu eram spătos, îndesat și nițel alcoolic, aveam mai degrabă profilul unui deținut obișnuit. «Umiliți și o beliți»² ar fi fost un titlu reușit, un fel de Dostoievski trash, de altfel mi se pare că Dostoievski scrisese despre universul carceral, cred că putea fi adaptat, mă rog, n-aveam timp să verific, trebuia să iau o hotărâre rapidă, și am impresia că un tip care-și ucisese nevasta «ca să-și apere onoarea» ar trebui să beneficieze de un oarecare respect din partea colegilor de celulă, cel puțin asta-mi șoptea firava mea pricepere într-ale psihologiei mediului carceral”. Deci Labrouster îngână parodic, convertind drama în farsă: *regulați și umiliți* sau *umiliți și o beliți*. Din păcate pentru el, spre final, în farsă se reinstalează arcul de oțel al dramei, acesta lovindu-l din plin.

MOLDOVEANCA LUI HOUELLEBECQ

Ca și în alte romane semnate de Houellebecq, autorul îi încredințează protagonistului reflecțiile sale despre Franța de azi și problemele ei: alunecarea lentă în neant a industriei brânzeturilor, ramură simbolică pentru această țară, înrăutățirea condițiilor de desfacere a mărfii pentru fermierii ocupați cu creșterea vitelor, intrarea în colaps a unor mici, dar numeroase întreprinderi, cândva prospere, ce se ocupau de producerea și impunerea pe piață a unor mărci de băuturi cu specific strict francez, degradarea vizibilă a căilor ferate franceze etc., etc.

Dacă protagonistul nu-și pune în nici un fel propriul declin într-un binom motivațional legat de problemele țării, atunci amicul său, Aymeric, personaj venind imediat al doilea ca importanță în structurile romanului, își vede destinul personal strâns împletit și într-un fel grav periclitat de seismele economice care zguduie Franța. Aristocrat de viță veche, el nu s-a sfiit să îmbrățișeze o meserie cu specific rural-țărănesc – creșterea vitelor pentru producția de lapte. Reglementările UE îi afectează însă pe fermierii francezi, ei

abia ținând pasul cu importatorii străini. Problema se agravează într-atât, încât crescătorii de vite pun mâna pe arme. Munca de sclav – Aymeric avea o fermă destul de mare de bovine –, reclusiunea istovitoare într-un cadru provincial o fac pe soția acestuia să fugă, împreună cu cele două fiice ale lor, la Londra cu un pianist-voiajor. Fermierul rămâne astfel fără vreun suflet prin preajmă. Venind la el în vizită, Labrouste îl găsește măcinat de singurătate – un burlac ce, pe de o parte, abia mai face față necazurilor gospodărești, iar pe de alta, se vede absolut frustrat în plan sentimental. În acest moment, Houellebecq scoate asul salvator din mânecă – o moldoveancă ce i-ar fi de ajutor lui Aymeric la întreținerea fermei și l-ar alina ca bărbat. De ce anume moldoveancă nu e greu de ghicit. Moldovenii, dar mai ales moldovencele, au devenit deja un factor vizibil nu numai în economia europeană. Începând cu amărătele *badante*, care au umplut lumea și-și fac conștiincioase treaba acolo unde se află, și terminând cu Victoria Crăciun, fata care a ignorat cu desăvârșire vrabia națională din mână pentru *american dream*-ul de pe gard, prinzând totuși lozul norocului pe un alt continent și ajungând astfel milionară în SUA. Iată că moldovencele de treabă au ajuns un fenomen din moment ce unul dintre cei mai importanți romancieri occidentali îl remarcă. Sub toate aspectele, inclusiv unul cu publicitate mai puțin agreabilă pentru noi, lucru care nu ar trebui să ne surprindă, deoarece știm bine că Houellebecq își pigmentează întotdeauna narațiunile cu inserții sexuale. Labrouste îi sugerează deci lui Aymeric, intrat într-o adâncă depresie combătută agresiv cu vodcă, o soluție de viitor: „există sute, mii, milioane de fete (mă cam luase apa) pentru care reprezinți idealul masculin absolut. Ia și tu o moldoveancă, sau, dacă vrei, o cameruneză sau o malgașă, eventual o tipă din Laos: sunt fete nu prea bogate, ba chiar nevoiașе, provenite dintr-un mediu rural, n-au cunoscut vreodată alt univers, nici măcar nu au habar că există. Și-acum apări tu, ești în floarea vârstei, nu arăți tocmai rău, un ins chipeș și bine făcut la patruzeci de ani, care deține jumătate din islazurile departamentului (sigur, exageram ușor, dar asta era ideea). Clar, ciuciu profit, dar ele n-au de unde ști asta și, de fapt, n-o vor afla nicicând, pentru că în capul lor bogăția înseamnă pământuri, pământuri și turme, așa încât te-asigur că n-o să vrea să scape afacerea, o să tragă tare, n-o să se lepede în veci, o să se trezească la ora cinci în faptul dimineții pentru muls. În plus, o să fie tinere, mult mai sexy decât toate fleoartele tale aristocrate și vor fi de o mie de ori mai meseriașe la pat. Trebuie doar s-o lași mai moale cu vodca, pentru că ar putea să le amintească de locul lor de baștină, mai cu seamă dacă e vorba de fete din țările din Est, oricum nu-ți strică să o lași mai moale cu vodca. Se vor trezi la cinci dimineața pentru muls, m-am însuflețit eu, din ce în ce mai pătruns de propria mea poveste, o vedeam aievea pe moldoveancă, apoi o să te trezească cu o muie, bașca micul dejun pregătit!” Argumentul cu moldoveanca pare mai convingător, căci revine de câteva ori în text, ca un refren: „Poate că nu vorbisem în zadar, poate că moldoveanca avea să i se strecoare în vis [lui Aymeric]”. Astfel, partidele cameruneză, malgașă și laoțiană cad spectaculos, fără sorți de izbândă. Dar, pentru încă(!) tânăra aristocrat Ay-

meric d'Harcourt moldoveanca rămâne himera niciodată palpabilă, exact la fel ca și arătarea șatenă care îi apare lui Labrouste în iluziile sale virile. Ambele, atât șatena, precum și moldoveanca, sunt mai degrabă simbolul unei eventuale împliniri conjugale, al unui cămin rotunjit prin cele două jumătăți umane. Cvadragenarii nu mai sunt intrigați de inflamări romantice, ci, mai curând, sunt îmboldiți de o pornire pragmatică și evident rațională (vârsta!) de a se statornici temeinic în existență prin legături conjugale. Moldoveanca rămâne totuși personajul-fantomă, care nu e implicată în nici un fel în „realitatea” ficțională a romanului, ea fiind doar invocată, prin frecvente referiri, ca o posibilă soluție salvatoare. Chiar și după moartea violentă a aristocratului-fermier, personajul-narator continuă să cultive acest simbol: „N-am putut, după jumătate de oră de colindat, când căruciorul mi-era deja plin mai mult de jumătate, să mă împiedic să-mi amintesc din nou de moldoveanca potențială pe care Aymeric ar fi putut, ar fi trebuit s-o facă fericită, și care acum trăgea să moară într-un colț pierdut din Moldova natală, fără ca măcar să fi bănuît existența acestui paradis. Ordine și frumusețe e prea puțin spus. Lux, calm și voluptate de-a dreptul. Biata moldoveancă; și bietul Aymeric”.

Lux, calm și voluptate e, evident, o aluzie la două versuri dintr-un poem de Baudelaire, aducție intertextuală similară celei din Dostoievski/ Nekrasov. În realitate, totul iese pe dos: nici *lux*, nici *calm*, nici *voluptate*, nici femeia *nu intră ca o regină* în casa probabilului ei soț. Totul rămâne o fantasmă niciodată împlinită!...

* * *

Michel Houellebecq își aduce personajul pe buza prăpastiei: Labrouste se autoizolează de lume într-o garsonieră dintr-un bloc-turn cu ideea sinistă de a o părăsi doar proiectându-se pe geam. Face și calcule științifice, planificând meticulos „evenimentul”: „Multă vreme m-a

paralizat gândul la timpul de cădere, mă imaginam plutind minute în șir prin spațiu, redevenind treptat conștient de inevitabila explozie a organelor în momentul impactului, de durerea absolută care avea să mă fulgere, din ce în ce mai copleșit, în fiecare secundă de cădere, de o spaimă cumplită, totală, care n-avea să fie nicicum alinată prin milostenia unui preafericit leșin.

Noroc că făcusem studii științifice îndelungate: înălțimea h parcursă de un corp în cădere liberă într-un timp t era în realitate foarte exact calculată prin formula $h=l/2gt^2$, g fiind constanta gravitațională, ceea ce dădea un timp de cădere, pentru o înălțime h , de $\sqrt{2h/g}$. Ținând seamă de înălțimea imobilului (o sută de metri aproape exact) și de faptul că [...], asta însemna un timp de cădere de patru secunde și jumătate, maximum cinci”.

Ca și personajul lui Dostoievski, Labrouste este absolut singur, această autorecluziune îl macină, așa că el mărește până la refuz doza de Captorix, antidepresivul care trebuia să stimuleze producerea serotonin³. Înțelegi din ultimele pagini ale romanului că, de fapt, adevăratul personaj al acestei cărți este Singurătatea. E solitudine omului care nu mai are de ce trăi în absența unei legături umane care l-ar atașa de altă persoană.

Epicul lui Houellebecq oscilează între modernism și postmodernism (semnalmente ultimului par mai vădite). Și dacă modernismul „este un mecanism de acces la sufletul intim”, așa cum consemna Eliot, aceasta înseamnă că trebuie nu numai să ne „privim în inimă”, ci și să ne examinăm „cortexul cerebral, sistemul nervos și tractul digestiv”. Romancierul francez nu s-a sfîit însă să coboare chiar mai jos de „tractul digestiv”. Și dacă modernismul este un fel de a spune „lucrurile până la capăt: de obicei până la capătul deplinei singurătăți”, atunci Houellebecq a trecut și de acel presupus capăt în foarte multe sensuri, deoarece „persoana este ultima singurătate a omului”⁴.

* * *

Romanul are pagini întregi care se apropie de stilistica eseului. Labrouste, ne spune autorul, a făcut studii de agricultură, teza sa de licență având drept temă transformarea frunzelor în humus. Totuși e greu de crezut personajul în acest sens – tipul „plutește” când intră în detalii privind ferma lui Aymeric, vorbește cam cețos și despre alte subiecte agrotehnice, deoarece Houellebecq însuși pur și simplu le „bâjbăie”, dar nu le cunoaște în adâncime. În schimb, „inginerul agricol” se descurcă de minune în literatură, în problemele legate de cultură în genere. Ai fi gata să juri că tipul a absolvit cu brio filologia la Sorbona! Citează curent din memorie, comentând uneori sardonice clasicii și modernii, de multe ori cu ghilimelele de rigoare, semn că i-ar ști pe de rost. Spre exemplu, pentru a-și bate joc de Blanchot [Maurice Blanchot (1907-2003), scriitor, eseist], al cărui text era citit la France Culture, extracultivatul agronom îl citează pe Cioran: „Cel mai rău a fost cu o lectură de un ceas din Blanchot pentru France Culture, niciodată n-ar fi bănuît, mi-a spus, că există asemenea rahaturi, era halucinant, mi-a spus ea, să propui publicului asemenea tâmpenii. În ce mă privește, n-aveam nici o părere despre Blanchot, îmi aminteam doar de un paragraf hazliu din Cioran în care acesta explica faptul că Blanchot e autorul ideal ca să înveți să bați la mașină, pentru că nu te «deranjează înțelesul»”.

Ce mai, bagajul cultural al „agentului agricol” impresionează: Platon, Schopenhauer, Heidegger, Dostoievski, Gogol, Nerval (sunt citați mai ales cei care se sinucid, precum și-a grăbit sfârșitul Nerval, spânzurându-se de stâlpu unui felinar), Vauvenargues, Chamfort, La Rochefoucauld, Baudelaire, Rousseau, Sade, Aragon, Pier Loti și Victor Segalen, Yves Simon și Christine Angot, cea cu *Incestul* și *O iubire imposibilă* (doamna dădea de pământ cu Houellebecq într-o emisiune TV) ș.a. Iar cugetările sale din final despre Thomas

Mann și Proust sunt eseistică pură despre eșecurile literaturii moderne în care agromomul se descurcă mult mai bine decât în humus: „Ca și bătrânul imbecil de Goethe (umanist neamț cu aplecări mediteraneene, unul dintre cei mai sinistri pisălogi ai literaturii universale), ca și eroul său Aschenbach (mult mai simpatic totuși), Thomas Mann, Thomas Mann însuși, și asta era nespuse de grav, fusese incapabil să scape de fascinația tinereții și a frumuseții, pe care în ultimă instanță le așezase mai presus de orice, mai presus de virtuțile intelectuale și morale și în care, dacă stai să te gândești, se bălăcise el însuși fără cea mai mică jenă. Toată cultura lumii, așadar, nu slujea la nimic, toată cultura lumii nu aducea nici un beneficiu moral și nici un alt avantaj, pentru că în aceeași perioadă, exact în aceeași perioadă, Marcel Proust conchidea, în încheierea *Timpuului pierdut*, cu o remarcabilă onestitate, că nu doar relațiile mondene, ci și acelea de prietenie nu ofereau nimic substanțial, că erau pur și simplu pierdere de vreme, și că scriitorul, spre deosebire de ceea ce credeau oamenii de lume, nu avea nicidecum nevoie de conversații intelectuale, ci de «iubiri ușurele cu fetele în floare». Ajuns în acest stadiu al argumentației, doresc cu tărie să înlocuiesc «fetele în floare» prin «tinere cu păsărici umede»; mi se pare că asta va contribui la limpezimea dezbaterii, fără să dăuneze poeziei sale (ce poate fi mai frumos, mai poetic decât o păsărică începând să se umezească? Înainte să răspundeți, vă cer să vă gândiți serios. O mătărlângă care-și începe ascensiunea spre înalt? Posibil. Aidoma multor lucruri de pe lumea asta, depinde de unghiul sexual din care privești).

Marcel Proust și Thomas Mann, ca să mă întorc la subiect, stăpâneau de pomană toată cultura lumii, degeaba se aflau (în acest impresionant început de secol XX, care sintetiza, singur, opt veacuri și mai bine de cultură europeană) în fruntea întregii cunoașteri și inteligențe umane, degeaba reprezentau, fiecare în parte, piscurile civilizațiilor franceză și germană, adică al celor mai rafinate, profunde și strălucite civilizații din vremea lor, pentru că erau gata să facă sluj, pentru că rămăsese la cheremul oricărei tinere păsărici umezite sau al oricărei tinere scule învârtoșate voinicește...”

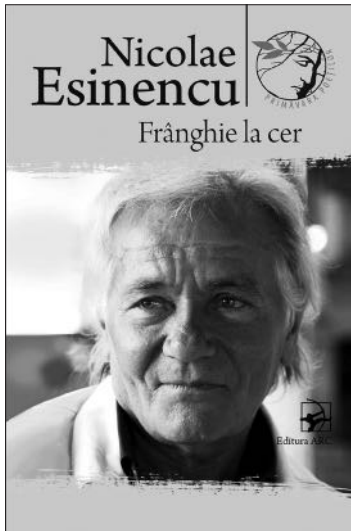
Evident, Labrouste raționează exact ca și creatorul său...

NOTE:

1. Aici și în continuare cităm din traducerea lui Emil Iordache. Versiunea apărută la Corint (2015), datorată unui alt traducător, e mai puțin reușită.
2. Traducătoarea rusă a *Serotoninei* (ACT, 2019) a redat astfel titlul parafrizat de Houellebecq: *Униженные и убоженные*.
3. Compus chimic ce se formează în corpul uman. Aproape întreaga „serotonină corporală [...] este localizată în celulele [...] tractului gastrointestinal”. Serotonina „modulează [...] somnul, starea de excitație, comportamentul sexual și altele, iar deficiențele” ei „provocă tulburări precum depresia, tulburarea obsesiv-compulsivă, fobiile, tulburarea de stres posttraumatic, epilepsia și tulburarea de anxietate generalizată”. Este numită și *hormonul fericirii*.
4. Cf. Horia-Roman Patapievic, în: Ezra Pound, *Opere I. Poezii. 1908-1920*. Humanitas Fiction, p. 199-200.

26 august 2020

EDITURA ARC | „PRIMĂVARA POETILOR”

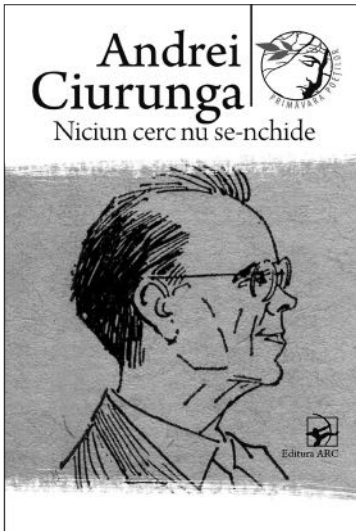
**NICOLAE ESINENCU
FRÂNGHIE LA CER**

**SELECȚIE ȘI PREFAȚĂ
DE EUGEN LUNGU**

„Deși a privit lumea prin dioptrile deformatoare ale ironiei, nostalgiile și dramele prefigurate în poemele lui N. Esinencu sunt sincere, efervescente și, uneori, cuceritoare. Părinții, satul, fiii satului ușor dezorientați de larma indiferență a orașului, au fost frecvent evocați în lirica lui N. Esinencu. Scriitorul a perorat, zgometos și năvalnic, forțând ades ficționalul, despre ecologia naturii și natura sentimentelor umane, imaginând

scene în care grotescul culminează în sublim, iar firescul eșuează în grotesc, personajele sale urcând pe funii la cer, păsând caii pe Lună sau coborând în infern să trateze cu dracii. Și poezia de dragoste e de un erotism convulsiv, la cotele ludice ale domesticului, certurile trecând brusc în gingășii și invers. Poet al paradoxurilor, al sentimentelor-limită și al situațiilor inedite, N. Esinencu e prezent în această carte din colecția «Primăvara poetilor» cu întreaga gamă a preferințelor sale tematice”.

Eugen LUNGU

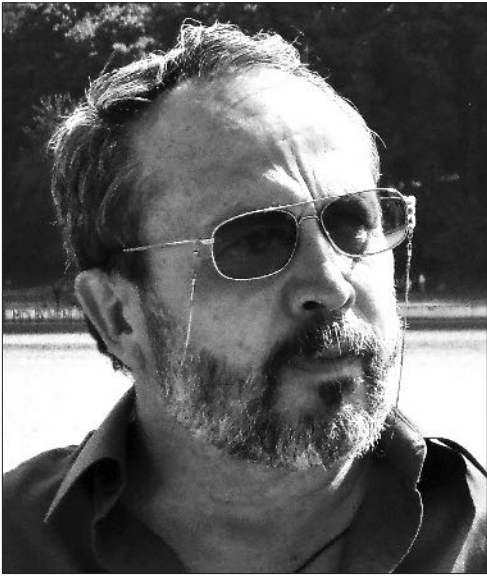
**ANDREI CIURUNGA
NICIUN CERC
NU SE-NCHIDE**

**SELECȚIE ȘI PREFAȚĂ
DE LUCIA ȚURCANU**

„Născut la Cahul în 1920, refugiat la Brăila în 1944, apoi stabilit la București, deținut la Jilava și în lagărele «cumplitului Canal» (1950-1954), pentru «crima de uneltire împotriva păcii», apoi la Balta Brăilei și Gherla (1958-1964) pentru că a lăsat să circule poemele concepute la Canal, Andrei Ciurunga, cunoscut și ca Robert Cahuleanu (la naștere, Robert Eisenbraun), a publicat în timpul vieții peste douăzeci de

volume de versuri. Poetul cu origini basarabene este, de obicei, citat în studiile despre poezia detenției. Afirmându-se ca poet al detenției, Andrei Ciurunga nu se limitează totuși la această temă. După Mihai Cimpoi, el nu cultivă «numai ceremonialul suferinței, ci și ceremonialul iubirii și ceremonialul dragostei de patrie și de patria-mică – Basarabia». Temele mari ale poeziei dintotdeauna – dragostea, patria, natura – sunt prezente în cărțile poetului, după cum o demonstrează și actualul volum din colecția «Primăvara poetilor»”.

Lucia ȚURCANU

AFACEREA CIMITIRUL

de NICHITA **DANILOV**

Înfrișătoare și neverosimila poveste a cavoului baronului Mischie, relatată în urmă cu câțiva ani, cu farmec funest, de poetul Mircea Dinescu în emisiunea *Tucă-show* și repovestită, cum altfel, tot cu o nobilă eleganță funerară de, vai, regretatul pictor Val Gheorghiu în ultima sa „tușă”, mi-a trezit în minte povestea unei alte fantastice tranzacții care a avut loc la Iași.

Dar pentru a vorbi mai pe înțelesul cititorului, voi încerca să reconstitui câte ceva din savurosul dialog desfășurat pe „cripta” micului ecran.

„Deci, recunoști că ai achiziționat un cavou de la familia unui cunoscut lider țărănist din perioada interbelică, Grigore Iulian, care a murit în lagărele comuniste?” întreabă reporterul.

„Am achiziționat, și ce-i cu asta?” răspunde baronul Mischie.

„Mie povestea mi se pare de-a dreptul sinistră, spune poetul. Cum adică, dumneata, Mischie, om cu state vechi în PCR, vii și cumperi locul de veci al unui om care a luptat și a avut de suferit din cauza bolșevismului, ca să-ți așezi oasele lângă un martir! Spurci locul, asta faci!”

Baronului Mischie tranzacția i se părea a fi normală. Onorabilă chiar. Faptul că rămășițele sale pământești urmau să stea alături de cele ale unui om care sfârșise în temnițele comuniste nu-l mișca defel. În fond, Mischie își avea și el meritele sale. Dintr-un profesor oarecare, respectat, cum spunea el, în epoca de aur, dar și după, domnul Mischie a ajuns, într-un anumit timp, omul numărul unu al județului Dolj. Și aceasta oare nu constituie un merit? Nu-și va aduce aminte posteritatea de faptul că într-o anumită perioadă comitatul Gorjului a fost condus de o astfel de persoană? Nu merită un astfel de om să-și odihnească somnul de veci, după atâtea frământări și atâtea trudă, într-un loc cinstit de oameni și iubit de Dumnezeu?!

Baronul avea conștiința împăcată: făcuse (încă) o faptă bună. Îi ajutase pe urmașii lui Grigore Iulian, aflați, probabil, la strâmtoare, să scape de povara unui trecut prea glorios, și avea de gând să renoveze (dacă nu cumva chiar renovase deja) vechiul cavou, aducându-l, cum se spune, la „standarde” occidentale. Unii zic că e posibil să-l fi dotat cu fax, centrală termică și aer condiționat. Alții zic că s-a mulțumit să-și mute computerul personal și cele o mie șase sute de CD-uri cu jocuri electronice, pe care urmează să le acceseze în nopțile cu lună plină, când spiritul său se va plictisi de anosta liniște eternă.

Fostul baron nu a precizat ce se va întâmpla cu vechiul locatar. Dacă va rămâne în locul său de veci – și în ce condiții (va avea drept de habitație, va fi tolerat sau va plăti chirie noului proprietar) – sau va fi transferat să-și doarmă somnul de veci în altă parte. Aflat în focul discuțiilor, poetul Mircea Dinescu a avansat ipoteza că vechiul proprietar va rămâne în cripta veche.

Mai exact, a spus:

„Adică, tu, Mischie, încerci acum cu coatele să te îngrămădești lângă rămășițele acestui om și să-ți aduci și familia acolo, după ce nu va mai fi... Mi se pare absurd”.

„Voi, a continuat el, după ce ați pus gabja pe tot ce mișcă-n țara asta și ați confiscat prezentul, ne confiscați și trecutul, și viitorul... Vreți să deveniți eterni...”

Fostul baron al județului primi cu seninătate caracteristică speciei situația iscată. Argumentația autorului *Fluierăturilor în biserică* îl amuza pe fălosul baron. În fond, avea și el dreptul, ca orice om, să achiziționeze un bun care-i plăcea.

Baronul ar fi putut să dea și el o replică: ce i-a împiedicat pe țărăniști când au fost la putere să se ocupe de soarta cavoului unui lider de-al lor, mort în lagărele de exterminare comuniste? Nu cumva din cauza neglijenței și a incompetenței noilor țărăniști urmașii lui Grigore Iulian au fost împinși să înstrăineze cavoul unui magnat pesederist?”

Probabil că poetul i-ar fi replicat:

„Țărăniștii au fost și ei niște bășinoși...”

Sau ar fi spus:

„Cât de hrăpăreți au fost și țărăniștii, n-au ajuns totuși să achiziționeze pe o nimica toată monumente funerare...”

Iar Mischie iar fi replicat: „Bagi mâna în foc că n-au achiziționat?”

În fine... haideți mai bine să-i lăsăm pe alde Mischie și Gorjul lui în pace și să poposim la Iași.

Iașii își au și ei faliții lor. Afacerea „mormântul” pare să fi ispitit pe mulți. Unii au vrut să-și adauge un blazon mai vechi la „bruma” de agoniseala dobândită peste noapte. Alții au dorit să se îmbogățească pur și simplu, revânzând mormintele stocate în catastif la un alt preț. Se înțelege, mult mai pipărat. Alții s-au luat după curent și au cumpărat și stele funerare și cavouri albe pentru zile negre.

Iată ce scrie, de pildă, profesorul Gheorghe Macarie în introducerea la albumul *Cimitirul Eternitatea*: „Din păcate, acest sanctuar al sufletului și spiritului nostru (Cimitirul Eternitatea, n.n. – N.D.) avea să fie greu încercat în dezastrela războiului dar și ale anilor care au urmat. Sunt de-

vastate cavourile, se spulberă în țandări plăci de marmoră, se jefuiesc busturi și podoabe de bronz ale monumentelor. Vandalismului anarhic îi succedă unul deliberat, cu acte în regulă; se vând ca locuri de veci parte din vechile morminte unor noi proprietari, care au împrăștiat adesea osemintele antecesorilor și au întors pe dos plăcile funerare, pentru a-și înscrie pe ele anonimele lor nume. Paradoxală ironie, a fost vândut până și mormântul lui Scarlat Pastia, cel care a întemeiat, acum mai bine de un veac, acest cimitir, donând, pentru aceasta, propria lui moșie...”

Dar iată și povestea, trunchiată, a unei ciudate achiziții funerare...

Pe la sfârșitul anilor '90, urmașii unei vechi familii boierești au luat legătura cu direcția Muzeului Literaturii, cu vădita intenție de a dona cavoul, cu statut de monument istoric, în care odihneau osemintele mai multor generații ale nobilei familii. S-au făcut chiar în acest sens și unele demersuri la organele competente în vederea legiferării donației. Altruist din fire, directorul Muzeului a sugerat urmașilor că ar fi mult mai bine ca beneficiarul donației să nu fie Casa Pogor, ci Asociația Scriitorilor. Moștenitorii s-au adresat atunci președintelui Asociației, care s-a arătat a fi încântat de ideea de a adăposti în cavoul ilustrei familii boierești

rămășițele pământești ale unor confrăți în ale scrisului. Lumea literară n-a reacționat însă la unison la inițiativa președintelui. Opiniile au fost împărțite. Unii abia doreau să ajungă în cavoul prezumtiv al familiei boierești, alții însă refuzau să fie înhumați alături de confrății lor, din motive de igienă postumă.

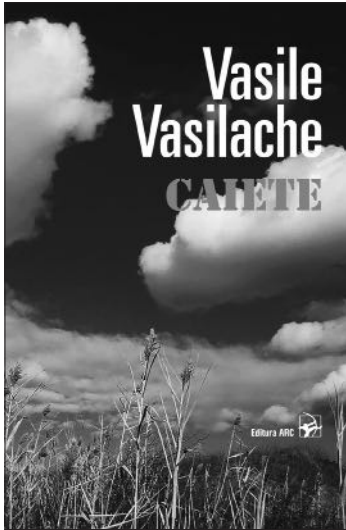
În sfârșit, lucrurile au trăgănat destul de mult, iar informația a ajuns la urechile unui amator de antichități și chilipiruri. Acesta n-a stat prea mult pe gânduri: a luat imediat legătura cu moștenitorii. Le-a oferit un preț, nu se știe care, iar aceștia au acceptat oferta. Astfel că scriitorilor le-a fost suflată de sub nas o „criptă” în care ar fi încăput, înghesuindu-se, dacă nu chiar toți, atunci aproape toți condeierii Iașilor...

La întrebarea moștenitorilor: „Cum rămâne cu scriitorii?”, amatorul de antichități cică ar fi răspuns:

„Nu vă bateți capu’ cu această chestiune. Voi organiza un concurs: le pun la dispoziție cinci locuri. Primii care mor în decurs de un an, vor fi înhumați aici, iar restul, fiecare să se descurce pe cont propriu...”

Cine a zis că nu avem și noi mischiții noștri în oraș, care abia așteaptă să se lăfăie în vestitul cavou al unei vechi familii boierești, ha!?

SEMNAL DE CARTE

Din acest unghi, conținutul acestor pagini este un teren de o valoare inestimabilă pentru cercetători.”

**VASILE VASILACHE
CAIETE**

CHIȘINĂU, EDITURA ARC, 2020

„Noua carte pe care ne-o propune scriitorul, traducătorul și lexicograful Victor Vasilache, feciorul prozatorului basarabean Vasile Vasilache, este constituită dintr-o seamă de texte reprezentând schițe, ciorne, exerciții, însemnări «rătăcite», anecdotă, relatări a unor întâlniri, cugetări și aforisme, pe care le-a fixat de-a lungul vieții în «Caiete» celebrul său părinte. Este o continuare a unui prim volum apărut în 2017 la editura ARC, sub titlul «Jurnal». Sunt pagini pasionante, care se citesc ca o veritabilă literatură de sertar, probând contactul său intim și profund cu universul în care i-a fost dat să-și țină «Caietele» și să-și ducă zilele.

EDITURA

POEMUL DIN OGLINDĂ

CHARLEȘ BAUDELAIRE: „[ÎNVEȘMÂNTATĂ-N VĂLURI...]”

de NICOLAE LEAHU

Charles Baudelaire
Autoportret
Desen în creion
și cerneală

CHARLES BAUDELAIRE (1821-1867)

[ÎNVEȘMÂNTATĂ-N VĂLURI...]

Înveșmântată-n văluri cu sclipăt de argint,
Ea trece fără zgomot, ciudată unduire,
Ca șerpii lungi pe care, fachirul, în alint,
Cu magica-i baghetă îi face-a dănțuire.

Ca tristele nisipuri și cerurile seci,
La suferința lumii total nepăsătoare,
Ca valurile mării ritmându-se în veci,
Ea își consumă clipa mereu netrecătoare.

Metalică lucire în ochii săi vibrând,
Simbolică natură, străină, fără gând,
Amestec de sfinx antic și inger fără vini,

Din aur, diamante, oțeluri și lumini,
Rămâne-n strălucirea-i ca steaua inutilă,
Femeie majestoasă, dar rece și sterilă.

Traducere de Radu Cârneli

Pentru început, să poposim pe latifundii exotice (ca să nu zic străine, or, arta este însăși căutarea unor forme universale de comunicare), ciupind în voie câte-un ținut de gheață sau pascănd de-a binelea iarba de cleștar a poeziei universale, a cărei frumusețe o datorăm, bineînțeles, nu numai poeților, ci și acelor oameni retrași cu discreție undeva în umbra paginii de titlu, cărora le arătăm o atât de rară și neînsemnată prețuire. Aceștia sunt traducătorii, dragi prieteni.

Așa cum dimensiunile proiectului nu ne îngăduie să luăm în discuție prea multe titluri, vom insista pe autori moderni și postmoderni, ca fiind mai apropiați de zbulciumul, căutările, rătăcirile, ba și de marile eșecuri sau tragedii ale epocii noastre.

Poemul liminar al scurtului nostru excurs în spațiul poeziei universale poartă semnătura poetului francez Charles Baudelaire, autorul celei mai cunoscute cărți de poezie a modernității, *Florile răului* (1855). Textul la care mă refeream este sonetul *[Înveșmântată-n văluri...]*, în remarcabila transpunere în română aparținând poetului Radu Cârneli.

Poet al unei epoci literare de răscruce, animat de atitudini divergente, pe care instinctul creator îl îndeamnă cel puțin să le înfrâneze, dacă nu să le supună autoritar, Charles Baudelaire amestecă în formula sa lirică nostalgia unei clasicități hiperlucide cu elanurile unui romantism rebel (al exaltărilor luciferice), rafinamentul finisajului parnasian al obiectului artistic și intuiția unor noi orizonturi poetice, care îl vor dezvolta, într-un târziu, ca pe ctitorul de drept al modernității lirice franceze și universale.

Așa sau altfel, considerându-l un întemeietor sau delegându-i această funcție lui Edgar Allan Poe, pe care Baudelaire însuși îl introducea, ca traducător și comentator, în circuitul literar francez și european, Charles Baudelaire este un punct nodal, un centru de distribuție al acelor energii artistice care vor modela modernitatea literară până dincolo de cel de-al Doilea Război Mondial, iar, în unele țărcuri vitregite de soartă, cum e Basarabia, bunăoară, practic până astăzi. Pentru că, ce vor fi fiind mizerabiliștii actualității literar-artistice, dacă nu niște frecventatori sau producători ai celor mai prost înțelese (și vulgare, desigur) forme ale unor îndepărtate reminiscențe ale esteticii urâtului?

Deși mai cunoscut prin îndrăzneala explorărilor sale în zonele de maximă protecție ale moralei burgheze (care-i va administra poetului o usturătoare chelfăneală prin sentința pronunțată în cadrul celebrului deja proces privind așa-zisul „afront” la adresa moralei publice, legat de poemele incriminate din *Florile răului*), Charles Baudelaire este, înainte de orice, un poet al idealității. Și o certifică nu numai poemele corespunzătoare din cunoscutul ciclu de versuri *Spleen și ideal*, spre care se îndreaptă abundant referințele comentatorilor avizați, ci însăși aspirația baudelairiană de a se smulge – asemeni albatrosului său – din „cercul strâmt” al suficienței bigote și al mediocrității îndestulate cu lăturile sclaviei... faraonice.

Rafinat evaluator al bizarului în universul artei, dar și inspirator, peste ani, al lui Harold Bloom în descoperirea principiului *stranietății* operei canonice, Charles Baudelaire consideră că frumosul este întotdeauna ciudat, anume această ciudățenie „naivă, nevrută, inconștientă” asigurând „rațiunea de a fi a Frumosului”.

Să ne gândim, pentru o clipă, la absentele brațe ale lui Venus din Milos, ca să testăm validitatea ideii baudelairiene.

Pe de altă parte, punând în scenă ciudățenia obiectului artistic, ce-și poate avea originile în orice fragment de realitate, oricât de dezagreabil ar fi acesta, poezia *Un hoit* evocă puterea artei cuvântului de a înnobila marginalitatea sau banalul, instituind o *realitate perenă*, care este aceea a Artei și, implicit, a Frumosului. Întreaga „alchimie” artistică baudelairiană stă în revelația acestei rupturi în structura realului. Despovărat de materialitate, lucrul (obiectul, detaliul, fragmentul etc.) se înscrie în spațiul artei ca semn pur, ca semn capabil să figureze preacudata oglindire a imundului în tulburător-enigmatică puritate a formelor abstracte.

Mai degrabă ecou al sonetului *Frumusețea*, din același ciclu de versuri *Spleen și ideal*, sonetul *[Înveșmântată-n văluri...]* este o rescriere, una modificând ușor matricea obsesiei care bântuie, în esență, și alte poeme, cum ar fi, de pildă, *Idealul*, *Imn frumuseții*, *Mi-ești sfântă...* Versuri precum narcisiacul „Frumoasă sunt, ca visul în piatră: o

minune” sau nu mai puțin orgoliosul vers „Tronez în zări ca sfinxul, mereu neînțeleasă...” din poezia *Frumusețea* anunță mereu reluatul atac baudelairian asupra definiției lirice a Idealității, a Frumosului, a Artei, între care poetul nu pare a fi tentat să opereze distincții categorice. Iată că și aici, în sonetul *[Înveșmântată-n văluri...]*, Baudelaire concepe descriția unei instanțe diafane, de un vag cețos, care se nutrește din sugestii, aluzii sau transparențe enunțiative aburcate pe cataligele comparațiilor: „Ea trece fără zgomot, ciudată unduire,/ Ca șerpii lungi...”. Sau, în al doilea catren: „Ca tristele nisipuri și cerurile seci,/ La suferința lumii total nepăsătoare,/ Ca valurile mării ritmându-se în veci,/ Ea își consumă clipa mereu netrecătoare”. Incarnare a unei eternități desacralizate sau, poate, a uneia încă neîndumnezeite, această proiecție feminină tinde totuși să fixeze, în liniile abia punctate ale desenului său, făptura unei instanțe suprafirești. Deocamdată nu-i dibuim decât conturul: în nepăsarea imperturbabilă, în gratuitatea ritmării valurilor mării, în neproblematizata-i sete de veșnicie.

Încăpând într-o singură și bogat nuanțată frază, terținele dezvăluie, la rândul lor, atât cât să nu jignească solemnă statuare a acestei făpturi de o materialitate abstractă: „Metalică lucire în ochii săi vibrând,/ Simbolică natură, străină, fără gând,/ Amestec de sfinx antic și inger fără vini// Din aur, diamante, oțeluri și lumini,/ Rămâne-n strălucirea-i ca steaua inutilă,/ Femeie majestoasă, dar rece și sterilă”. Gândul că am avea de-a face cu o „simbolică natură”, cu o stea „inutilă”, dar și ideile de *frigiditate* și *sterilitate* întăresc impresia cititorului atent la faptul că... „sculptura” în cuvânt vizează, într-o subtilă ambiguitate, fie frumusețea sau poezia, fie arta sau idealitatea, fie toate acestea la un loc, fără puțința însă de a le reduce la limpezimea interpretării inechivoce. În asemenea texte lăstărește și se corporalizează plăcerea baudelairiană de a genera ambiguități, de a încifra sau de a ghici („câte puțin”) savante partituri lirice moderne.

Aproape erotizant, la o lectură grăbită, sonetul „cântă” acel punct exterior de tensiune pe care îl caută deznădăduit artistul modern, pentru a-l popula cu aspirațiile sale cele mai înalte. E clar că e un punct intangibil, dar cum să crezi în afara conștiinței faptului că gestul artistic n-ar avea nicio întrebuintare? Ba, pentru discipolul lui Gautier și al principiului „artei pentru artă” el chiar o are, fie și numai ca scop în sine, fie și numai ca pur exercițiu intelectual sau ca efort, narcisiac, de punere în discuție a propriei condiții ontologice.

Glorificând complexitatea acelei *naturi simbolice*, care mixează păcatele sfinxului antic și inocența angelică (perseverarea în rău și stridentă absență a acestuia, altfel spus), Charles Baudelaire deschide generoasa cale a conceptualizării moderne a obiectului artistic. Este, probabil, cea mai spectaculoasă magistrală lirică pe care s-a ilustrat inteligența artistică modernă.

Nu mai adaug în încheiere decât că editorii noștri ar fi deja îndreptățiți să reediteze frumoasa carte care este *Florile răului* în traducerea poetului Radu Cârneli. Apărută în 1991, la Editura Hyperion din Chișinău, ea nu mai este accesibilă noilor generații de cititori, iar exemplarele din bibliotecile publice arată prea umile pentru a mai fi mângâiate de atât de pretențioși purtători de tablete ai zilelor noastre.

PROZĂ

CONTESA*
de CLAUDIA PARTOLE

Fiecare experiență de badantă, menajeră e unică. Orice întâmplare, gest, cuvânt ți se scrijelează pe peretele memoriei sufletului și, cu nimic, niciodată, n-ai putea scoate, nici șterge acest „tatuaj”... De astă dată, nu mi-a fost foarte greu, dar nici ușor nu mi-a fost. Când ai grijă de o femeie de rând, mai puțin citită, e una, dar e cu totul altceva să ai în fața ta o persoană de o educație aleasă.

Cea pe care o salutăm dimineața cu *buona giornata* și-i urăm *buona notte* și pe care o însoțeam nu era o signoră oarecare. Și nu titlul moștenit prin mariajul ei cu un nobil trăda noblețe, ci părea ea însăși născută pentru a fi ceea ce ajunsese. Titlul o merita! Manierată, cu o ținută aristocratică, de regină, stilată în toate – comportament, vestimentație, comunicare. Nu se răstrea niciodată, nu insulta pe nimeni, nu-și exterioriza sentimentele. Deși avea peste optzeci de ani, figura-i statuară părea de adolescentă, precum și privirea îi era limpede, întotdeauna senină. Avea o memorie de invidiat.

În afară de mine, mai avea în casă două menajere, eu fiind doamnă de companie. Celelalte două – o ucraincă și o olteancă – mă invidiau, deși nu aveau motive, fiind tratate cu același respect și remunerate la fel de bine. Signora Beatrice avea încredere în toate, nu avea niciun fel de suspiciuni în raport cu noi, nu manifesta

superioritate. Doar că păstra o distanță discretă, mai ales față de Oxana și Aura, menajerele, a căror misiune consta în menținerea ordinii în „micul castel”, cum îi zicea signora (de fapt, era o clădire impozantă). Una fusese angajată ca bucătar, alta, ca menajeră, dar își schimbau des rolurile. Eu o însoțeam pe contesă peste tot – la cumpărături, când mergea în vizite, în călătorii. Astfel, am avut fericita ocazie să văd pe îndelete Roma, Genova, Parisul și Viena. În castel aveam camera mea, iar obligațiile mele erau dintre cele mai plăcute – îi citeam, îi pregăteam cafeaua, discutam, ne plimbam.

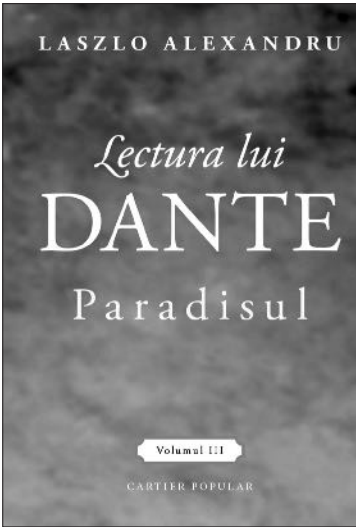
Când i-am spus din care parte de lume vin, m-a rugat să-i povestesc despre noi, românii basarabeni. I-am arătat poze, un filmuleț cu Chișinăul și o secvență de la nunta nepoatei. Voiam să-i demonstrez că nu suntem niște papuși. De obicei, se abținea să comenteze, dar, după ce văzu imaginile de la nunta pompoasă, mă întrebă cu ce se ocupă mirele și mireasă: ce afacere au? I-am spus că au muncit la Moscova ani buni ca să-și poată face nunta, fără a-i implica pe părinți. Sfântă naivitate! Credeam că-i va lăuda: bravo lor! Ce tineri! Ea însă, după ce mai privi atent imaginile, comentă: „Merită oare să te sacrifici, trudind și adunând din greu bani, ca să-i risipești de bună voie în câteva ore?...” Nu am avut replică. Îi povestisem cu mai multe ocazii despre

tradițiile noastre mai noi, mai vechi – despre botezuri și înmormântări, cu unele nefiind nici eu de acord, dar atunci nu-și spusese părerea. Într-o zi, își exprimă marea dorință de a vizita Bucureștiul, „micul Paris”, și Tulcea. Astfel am aflat că părinții ei au fost cândva pe aceste meleaguri: „La sfârșitul secolului nouăsprezece, începutul secolului douăzeci, am trecut și noi, italienii, printr-o migrație masivă, așa cum vi se întâmplă vouă acum. Unii plecau în America, mai mulți italieni poposind în Brazilia. Dar foarte mulți s-au stabilit, în căutare de lucru, în Europa, nevrând să înfrunte oceanul, nici să se îndepărteze prea mult de casă... Ai mei, împreună cu mulți alți italieni, au stat un timp în Tulcea, România. Unii au revenit, alții nu. Părinții mei s-au întors!” I-am promis să o însoțesc cu plăcere dacă va vrea să vadă România. „E foarte frumoasă! mă lăudai, de parcă aveam s-o duc chiar la mine acasă.”

Signora Beatrice avea tabieturile sale. Cel mai impresionant era ritualul de duminică. Dimineața ne duceam la biserică, iar după liturghie, mergeam la restaurantul „BellaDonna”. Duminică de duminică, lună de lună: iarnă, primăvară, vară, toamnă – trei ani la rând, până în vinerea când n-a mai ajuns să încheie săptămâna... O aduceam până la intrare și, fie că luam loc la o masă într-un colț în sala mică a restaurantului, unde citeam, sorbind

o cafea cum nu se mai face nicăieri în lume, fie mă plimbam două ore, apoi reveneam să o iau ca să mergem acasă. Mă încadrasem și eu în acel ritual duminical, deși părea un spectacol anost. Uneori stătea singură – două ore!, alteori venea prietena ei, o doamnă distinsă. Se așezau la masa pe care erau întotdeauna două seturi de tacâmuri. Chelnerul avea grijă să le aranjeze masa, acoperind-o cu alb și punând și punând o vază cu flori proaspete, de obicei, tot albe. Se îmbrățișau, se bucurau, vorbeau amândouă odată, apoi tăceau, sorbind cafeaua și privinduse. Luau masa, dar ceva frugal, mâncând cu atâta delicatețe, încât le urmăream curioasă fiecare gest – diferit, dar la fel de delicat. Mi-am dat seama că țineau mult la acest tabiet, îndeosebi signora Beatrice. Cred că-și aveau poveștile lor, pe care și le-o fi împărtășit de-a lungul timpului. Nu aș fi îndrăznit pentru nimic în lume s-o întreb pe contesă ce-și spun. Uneori râdeau discret pe seama unei simple mișcări a mâinii, alteori la clătinatul de cap al uneia răspundea cealaltă, și atunci semănau exact cu statuetele chineze din dormitorul contesei. Îmi aminteam de bancul cu deținuții care își numerotaseră glumele, ca să nu le mai repete, și era de ajuns careva să rostească o cifră ca toți ceilalți să se tăvălească de răs... Dacă aș fi fost pictor, m-aș fi pitit undeva prin preajmă și le-aș fi pictat. Ar fi ieșit un tablou nemaipomenit, mai altfel ca su-

CARTIER POPULAR | O CARTE-EVENIMENT

LASZLO ALEXANDRU | LECTURA LUI DANTE
INFERNUL · PURGATORIUL · PARADISUL

„Omul medieval vede simboluri peste tot. Pentru el, existența nu e făcută din elemente, energii și legi, ci din forme. Formele se exprimă pe ele înseși, dar mai ales indică altceva, mai înalt, și până la urmă însăși înălțimea, pe Dumnezeu și lucrurile eterne. De aceea, orice formă devine un simbol și îndreaptă privirile spre ceea ce o depășește. S-ar putea spune, mai precis, că ea provine din ceva superior, situat dincolo.”

Romano GUARDINI

„Toată «Divina Comedie» dovedește că religiozitatea lui Dante n-a fost niciodată abandonare, extaz, beție contemplativă, ca la mistici, ci o curciorire intelectuală și rațională, cu toate consecințele pe care o asemenea poziție le presupune în sfera speculativă; și, totodată, ea n-a sufocat la el, ca la asceți, ci dimpotrivă a întărit simțul valorilor vieții pământești și, în consecință, al datoriei și al responsabilității, individuale și colective, de aplicat pe cont propriu și în societate.”

S.A. CHIMENZ

biect, dar asemănător prin redarea atmosferei plină de pasiune și tot atât de elocvent și sugestiv ca și *Mâncătorii de cartofi* ai lui Van Gogh sau *Jucătorii de cărți* ai lui Cézanne. Într-un colț al pânzei m-aș fi încadrat perfect și eu. Ca un personaj-spectator lipsit de importanță. Iar dacă aș fi avut darul scrisului, aș fi fost curioasă să aflu destinele lor și să scriu o nuvelă despre două bătrâne căzute de pe Lună... Îmi deveniseră tare dragi! Erau sărbătoarea mea, erau doamnele mele de duminică, de la 13.00 până la 15.00.

Am fost devotate duminicilor și restaurantului „BellaDonna” timp de trei ani, cu mici intermitențe – când plecam în afara orașului sau în vreo călătorie de scurtă durată. Dar de îndată ce reveneam, chiar în prima duminică, ne duceam – eu la o cafea delicioasă, signora Beatrice, la o întâlnire cu sine însăși și cu prietena ei. Totul părea perfect, adică obișnuit și stabilit pentru vecie, unde nu exista spațiu pentru schimbare: același chelner, aceeași față albă de masă, nelipsitele flori (fie iarnă sau vară!). Odată, în drum spre casă, signora Beatrice îmi mărturisi, printre altele, poate predispusă de starea de intimitate sufletească avută cu prietena sa și cu ea însăși, că aici, la „BellaDonna”, în tinerețe, l-a întâlnit pe soțul ei („a fost ca o vrajă care avea să dureze ani mulți!”). La aceeași masă, avea să o ceară în căsătorie, apoi... Merșeră acolo, cu regularitate, în fiecare duminică – douăzeci de ani! După plecarea în neființă a soțului, un timp, venea și stătea singură, apoi i se alătură Renza, prietena ei din copilărie. Învățaseră la același colegiu de fete. Se cunoșteau de la nouă ani! Aveau atâtea în comun! Până și conform semnelor zodiacale exista o compatibilitate: una – Vărsător, alta – Balanță, deci ambele sub semnul văzduhului! Mi-a povestit toate astea când ne întorceam de la „BellaDonna”, într-o duminică. „Suntem, totuși, destul de diferite! Dar în copilărie și adolescență ne deosebeau mult mai multe lucruri. Cu anii însă, prietenia pare să ne fi îngemănat. Acum ai zice că suntem și Vărsător, și Balanță fiecare și ambele. Așa e! Când cunoști bine pe cineva cu care ai afinități, nu mai contează semnul sideral! Când ne întâlnim, inimile noastre bat la unison și chiar dacă nu ne vedem un timp și suntem la distanță, primim semnale atunci când ni se întâmplă ceva...”

I-am spus signorei Beatrice cât de tare îmi plac florile. Îi plăceau și ei, dar nu știa prea multe despre semnificațiile lor. Bunăoară, că iasomia aduce noroc; iedera și trifoiul protejează de blesteme și de spirite rele; ienupărul apără de hoți; gălbenelele sporesc energia, iar presărate sub pat, îți induc un somn sănătos; menta pusă sub pernă îți aduce în vis premoniții, dând răspuns unor întrebări despre viitor. Petalele de trandafir calmează spiritul, înlătură stresul și readuc armonia. Busuiocul protejează de gânduri și spirite rele... Spusa mea că dacă porți o stibă de busuioc în portofel vei avea noroc la bani, o amuză și nu se putu abține să nu o comenteze: „Aceste femei venite, ca și tine, în Italia, la munci grele, de ce nu și-au pus acasă busuioc în pungă? De ce a trebuit să lase ce aveau mai scump pe lume – familii, copii – și să plece atât de departe pentru niște bani?” Cum aș fi putut să-i explic contesei că, în sărăcia și lipsurile de care sufeream cu toții, construind cu „succes” comunismul, aceste mici „semne populare”, simboluri, ne ajutau să sperăm că... va fi bine, doar că trebuia să știm a citi semnele...

* * *

– Ai văzut câte bijuterii are babeta? mă întrebă Oxana într-o zi.
– Nu, n-am văzut! De ce-ar trebui să mă intereseze?
– Las-o! Nu vezi că o face pe mironosița! zise Aura. Chioară să fii, că tot ai vedea sipetul cela aurit pe care-l deschide cucoana înainte de a se găti de ducă undeva...

Puteam să jur că nu observasem de unde-și scoate contesa bijuteriile. I le admiram, într-adevăr, erau deosebite și-i completau aura de noblețe. Asta mă încânta! Și m-am simțit mișcată și onorată când, în ajun de Crăciun (era al doilea an de companie), mi-a dăruit un lăntșor de aur foarte frumos și, probabil, destul de scump. Îmi pierdusem graiul de emoție, astfel că îi mulțumii mai mult în gând. „Să-l ai de la mine. Ești o fată onestă și cu mult bun-simț, păcat că trebuie să muncești în străinătate, nu la tine acasă... Tu nu ar trebui să îngrijești de bătrâni!” „Și asta va trece! am încercat s-o fac pe filosoafa, revenindu-mi din emoție și repetând vorbele de pe inelul lui Solomon.” „Va trece, că nu are cum să nu treacă! răspunse contesa, apoi mă iscodi: ce-ai face dacă ai avea

mulți bani?” „Nu știu. Nu-mi imaginez... răspunsul meu era sincer: nu știu ce-aș face! Îmi doresc un trai decent, alături de fiică-mea! Să nu-mi fie teamă de ziua de mâine...” „Nu e bine să nu știi, să nu-ți imaginezi ce-ai face cu banii dacă ai avea mulți! Atunci când îți dorești ceva, trebuie, mai întâi, să-ți vizualizezi permanent dorința, cu încredere că se va împlini și vei vedea că se va întâmpla ceva incredibil, doar că nu atunci când aștepti... E o legitate marcată de timp în a cere și a primi. Ea verifică dorința!” A fost unica discuție între mine și signora Beatrice despre bani și avere. Oricum, nu m-ar fi crezut nimeni că nu știam ce e în acel sipet-cufăr frumos ornamentat și că nu l-am deschis niciodată ca să mă uit ce se ascunde în el. Cu atât mai mult nu mi-ar fi dat crezare Aura și Oxana, care se înțelegeau de minune între ele, deși veneau din neamuri diferite. Părea că găsiseră un limbaj intermediar, fără translator din română în ucraineană și invers (de fapt, comunicau în italiană!). Asta e! Oamenii care au ceva în comun nu au nevoie de tergimani.

Signora Beatrice rămăsese aproape singură pe lume. Unicul băiat pe care l-a avut murise într-un accident încă în adolescență. Din rude mai apropiate avea un nepot de la soră, dar și acesta locuia în alt capăt al Italiei – hăt în călcâiul cizmei-peninsulă. Era atât de singură! Dar niciodată nu se plângea pe soartă, nici de singurătate nu părea să sufere. Mă întrebă odată: „Știi care este cea mai ușoară moarte?” „Nu există moarte ușoară, îi răspunsei. Mama mea spunea că sufletul nu iese pe gura cămășii...” „Bine zis, metaforic, și, totuși! Se zice că cea mai ușoară moarte este anevrismul de aortă...” „Nu știu ce-o fi, dar înțeleg că te face să nu mai fii. Dar, înainte de a nu fi, numaidecât doare. Doare DESPĂRȚIREA! Ruperea de viața reală, văzută...” Am și glumit atunci pe seama morții... Dar, într-o seară de toamnă târzie, i se făcu rău. Era într-o vineri... Mi-a zis să nu-mi fac griji: „Va trece!” Am chemat, totuși, ambulanța, care a venit destul de repede. Doar că nu mai putu face ceva pentru ea. Contesa murise! Cu o față calmă și chipul distins, cu un surâs ușor persiflant pe buze. Fără să strige, fără să verse o lacrimă. De parcă adormise înainte de o călătorie pe care urma s-o facă (doar că, de această dată, fără mine!). Concluzia medicilor: anevrism de aortă! Rămasei tablou la auzul verdictului: oare să se fi înfăptuit ceea ce-și dorise sau presimțise ceea ce avea să i se întâmple? Una din două! Nu va ști nimeni niciodată... Când ambulanța demară în trombă, luând la autopsie corpul neînsuflețit al signorei Beatrice, „fetele”, Aura și Oxana, dădură năvală în dormitorul care mai păstra parfumul stăpânei sale. Eu însă îi simțeam prezența, ea era încă acolo!

– Să ne facem singure câte o pomană! zise Oxana, deschizând cu o privire avidă sipetele.
– Fetelor, ce faceți?! răbufnii eu. Cum se poate să cotrobăiți printre lucruri care nu vă aparțin?!
– Stai liniștită, mă apostrofă Aura, oricum, trebuie să fie ale cuiva! Pentru cât am slujit-o, merităm și noi un cadou frumos...
– Ne ajunge la toate trei! zise Oxana, îndemnându-mă să iau și eu parte la împărțeala lor. Haide, ce aștepti?!
Am ieșit. Nu voiam să le văd împărțindu-și bijuteriile care mai păstrau amprentele signorei Beatrice...

A doua zi, veni Vittorio, nepotul contesei. Nu se interesă de cufăr, poate că nici nu știa de existența bijuteriilor. Ne plăti salariul, ne mulțumi pentru toate și ne dori drum bun. Aura și Oxana plecară imediat, eu însă l-am rugat să-mi permită să asist la înmormântare. Contesa a fost incinerată, iar funeraliile au avut loc într-o zi de duminică, între orele 13.00 și 15.00, ore la care, de-a lungul vremii, avuseseră loc atâtea întâlniri de suflet...

Eram hotărâtă să revin acasă. Pentru totdeauna! Mi-am rezervat bilet la avion până la Iași, dar tocmai pentru duminica viitoare, seara. Nu exista altă opțiune. În duminica plecării, pe la 13.00, din inerție, pașii mă aduseră la „BellaDonna”, restaurantul cu nume dublu – de doamnă frumoasă, dar și de mătrăgună, plantă otrăvitoare... Stupefacție! Masa era pregătită, aștepta. Cu două tacâmuri, dar și cu o floare – o crizantemă albă stingheră în vază. Chelnerul – același!, mă privi întrebător. Am fotografiat cu ochii tabloul cu o singură floare pe o masă în așteptare...

*** Fragment din romanul „Straniera”, în lucru.**

FIRUL CU PLUMB

DUMITRU CRUDU

un gândac merge spre capătul celălalt
al mesei
și se uită la lună
sunt scaune pahare sunt farfurii
nu se oprește
e negru la culoare
e noapte afară
el este nemaipomenit de singur
eu mă
așez pe un scaun alături
și îl privesc

SEMNAL DE CARTE

ION ȚURCANU
REFLECȚII ASUPRA ISTORIEI
ȘI A SCRISULUI ISTORIC
CHIȘINĂU, EDITURA ARC, 2020

„Așa cum precizează și subtitlul cărții – «Studii de filozofie a istoriei» –, lucrarea e o investigație serioasă cu caracter teoretico-practic asupra istoriei ca știință care cercetează trecutul umanității. (...) Ion Țurcanu încearcă să definească materia sa de studiu, întrebându-se ce este, de fapt, istoria – călăuză a vieții, Casandră sau curtezană? Reputatul istoric se oprește și asupra unor aspecte metodologice de cercetare cu exemplificări din istoriografia basarabeană. Autorul operează pe un teren prea puțin frecventat la noi, ceea ce conferă lucrării o valoare deosebită.”

EDITURA

POEZIE

PLEOAPA
DE BRONZ
de LEO BUTNARU

LEO BUTNARU S-A NĂSCUT LA 5 IANUARIE 1949, ÎN SATUL NEGURENI, TELENEȘTI. A ABSOLVIT FACULTATEA DE JURNALISM ȘI FILOLOGIE A UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN MOLDOVA (CHIȘINĂU, 1972). A DEBUTAT EDITORIAL CU VOLUMUL DE VERSURI „ARIPĂ ÎN LUMINĂ” (1976). ESTE AUTORUL MAI MULTOR VOLUME DE POEZIE, CULEGERI DE ESEURI ȘI CĂRȚI DE PROZĂ SCURTĂ, MEMORIALISTICĂ ȘI DIARISTICĂ, DAR ȘI DE LITERATURĂ PENTRU COPII. ESTE MEMBRU AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI AL UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA. PREMIAT ÎN REPETATE RÂNDURI DE CELE DOUĂ ASOCIAȚII ALE BRESLEI PENTRU CĂRȚILE ORIGINALE ȘI PENTRU TRADUCERI. ÎN 2002, I S-A DECERNAT PREMIUL NAȚIONAL AL REPUBLICII MOLDOVA. ÎN 2010, ORDINUL MERITUL CUL-TURAL ÎN GRAD DE CAVALER AL ROMÂNIEI.

SANTINELA, MUZA ȘI AHMATOVA

Mi-amintesc: eram student-cursant-militar
în miez de noapte
santinelă cu „kalașnikov”-ul de-a gata
în minte cu acțiunile necesare în caz de vine cineva
spre-a ataca perfid puterea sovietică
sau, posibil, să fie vreun tovarăș din lagărul
socialist – ungur
polonez neamț bulgar
neexclus chiar frate român
într-o rătăcire confuză

și dintr-odată se auzi într-adevăr ceva
așa
un foșnet
ca un zbor de buburuză
și eu, conform regulamentului, am somat:
– Stai! Cine vine?!

Și se auzi un glas pașnic și cuceritor:
– Eu, Muza.

Brusc mi se spulberă din cap orice precept milităros
fulgerător-strălucitor revenindu-mi în minte
marea și oceanica poezie a lumii
cu sonurile-i divine – prin
culoarul de sârmă ghimpată
pe de lături cu negrul nopții hău
i-am luminat calea cu lanterna și
de cum se apropie
îmi amintii neamănat întrebarea Annei Ahmatova:
Ce sunt onoruri, tinerețe, libertate
În fața musafirei cu flautul în mână?
Zău!

Apoi, ușor parafrizat, am întrebat-o ca Anna cea Mare:
„Tu
i-ai dictat lui Dante *Comedia* despre Infern?”
Și ea îmi răspunse: „Eu”, – acolo
printre sârmă ghimpată
și ineptii militare.

PLOMBAGINĂ

În ultimele clase de școală
când scrisul mai era încă de mână
apoi în studenție
la jurnalism
deja cu mecanisme de scris în față
când carul mașinii „Underwood” (vechișoară
dar laborioasă!)

în tur-returul ei făcea naveta
între nord și sud
sau est și vest – în funcție
de poziția mea la intersecția punctelor cardinale
la masă.

...Îmi amintesc că
la întâlnirile de tatonare în ale dragostei
când domnișoara vedea ce vedea pe cer
inclusiv constelația fericirii
(probabil)
mie – printre altele?
ba nu, în primul rând – mi se năzărea
că pe bolta cerească
de la steaua polară până
la bombat-tresăltătorul fetișcanei sân
fuseseră lipite miliarde de foi de plumbagină
ici-colo găurite de literele mașinii de scris
în tastatura căreia bătea nerăbdător
aproape frenetic
un adolescent poet român.

UȘOR NEHOTĂRÂT

Așa e – Hamlet în mare îndoială:
– A fi sau a nu fi?

Unii îl cred extrem de lucid
alții aproape nebun.

Și al Treilea
de fapt Primul peste Toate
Dumnezeu
întrebându-se nehotărât:
– Să-i spun sau să nu-i spun?

PLEOAPA DE BRONZ

Era noapte de 31 decembrie 1999.
Destul de demult. Dar
îmi mai pot aminti cum
ieșind de sub pleoape provizorii de nori
ca o pleopă de bronz luna s-a închis
peste veacul trecut
în una din fazele ei volumetrice
dar și de culoare
când iradierea ei aurie
scăzând în ton
devine paloare aspră de bronz
pentru ca, uneori, Selena să devină chiar gri
ca un chepeng de beton.

Să fi fost undeva peste sarcofagul de la Cernobil,
la intrare
închisă etanș în iadul în care atomii nu dorm
zbuciumându-se dement...

...Iar în jur
sub obscura lumină a lunii de beton
totul era acoperit, parcă, de spulberarea
ecleziasticului praf de ciment...

REVĂZÂND PARISUL. REGRETE

Revăd Parisul. Micul Trianon cu fantoma
Madamei Pompadour.
Mai la vale, apa Senei (din păcate
nu și dragostea noastră) se repetă pe sub podul
Mirabeau
chiar dacă Heraclit zice: Nu.

Mă rog, filosoful credea una, Apollinaire alta
lumea și apa se mișcă precum știu
și tot mai mult precum pot
oarecum mai anevoios
spre imanentul viitor
și generalul pustiu
pe care omul deja și l-a prezis;
pustiu în care nimeni nimănui nu va avea a-i spune
că a fost în Franța,
că a fost la Paris...

VITRALII ÎN TOSCANA

Vitralii parcelează lumina,
modificându-i aurul culorii
pe care-o-nlocuiește cu alte culori,
cu nuanțe în răsfirare.
E multă mecanică în asamblările mozaicale,
dar și tot
pe atâta geniu și artă-n contopire
cu orga-n dezlănțuire
pe care nu o mai aud cum își urcă la cer
inversa cascadă
când deja privesc vitraliile „de-acasă”,
din simplă mansardă
unde hrănesc porumbei cu bunătăți
de la *Metro* și *Carrefour*
cum s-ar zice – ca omul care-și urmează un ritual,
o toană
de copil, făcându-și, oriunde, cu porumbii
o mică pomană.

TRENUL

I

Trecând de semafoare, trenul prinde
de-a binelea viteză
și i se spulberă de pe vagoane frunzele căzute pe ele
cât stătuseră trase-n gară la îmbarcare.
Într-o după-amiază
frunzele ca fluturare de batiste la despărțirea
de iubiți, iubite
și de arhaica toamnă
în care, printre ramuri, repriză după repriză,
ne fotografiază
săgetătoarele, frântele blițuri ale fasciculelor de raze
prinzându-ne în geamurile vagoanelor
ca în ramă...

II

E un tren spre trecut și trecut spre toate trenurile
care trec
spre o altă stație sau spre neant, mai repezi,
mai încete
ducând viața lumii chiar spre frumusețile lumii mari
sau spre loc luminat, loc cu verdeață, locuri discrete

unde nu-i durere, nici suspin, când trenurile ajung,
toate,
la mal de râu, unde acarul devine barcagiu,
funcționar blând
grijuliu să nu cadă vreun călător în apa rece,
iar biletul
costă puțin, un obol; sunt gata de plată cei ce
așteaptă la rând.

...Însă cât mai e până acolo, câte-un tren o ia
spre viitor
și toate par în ordine, stații, cantoane, VIP-uri,
cucoane
țigănalul din gări, chiar de unii călători observă
prin vecini
doar umbre, siluete, spectrele vidului prin șir
de vagoane...

PRIN CEAȚA CE SE SUBȚIE

Răspândirea sensurilor difuze ale simțurilor acolo
în ceața Angliei unde
arta de a comunica ar consta în arta de a tăcea cu
sau fără subînțeles.

Pe acolo
ca și pretutindeni
prin cețurile în continuă subțiere
în ziua reînvierii se vor depopula cimitirele
din lume în fine va dispărea
longevivul postmodernism spălăcit
de atâta banalitate – aproape că ilicit
se vor atenua nuanțele cenușii
semnificațiile gri din scrisul popoarelor
mai puțin blazată devenind dialectica hegeliană
chiar mai toată filosofia (inclusiv
cea de bucătărie);

atunci
acolo
pretutindeni
din starea de violență se va trece la starea de violină
răspândită unduit ca geneza filosofiei cicatricelor
ca filosofia genezei prin întregul univers care
învie din nou
fără să fi murit vreodată.

SELFIE ȘI RĂSTIGNIRE...

1

Lumea aceasta deja destul de trivială
apune în linia jertfei supreme
dar fără niciun Dumnezeu... – chiar
așa pare că e
lumea aceasta deja prinsă pe cruce

cu două piroane
după ce se rugă plângăcioasă de ea însăși
să-și lase ne-pironită
liberă
o mână
sau cealaltă
să poată a-și face selfie...

2

dacă ar fi să te răstignești tu pe tine însuși
un cui ar rămânea nebătut – ceva
ca în pilda orientală în care se spune
despre încercarea de-a aplauda
cu o singură palmă...

URARE

Trece Sfântul Petru pe drumul ceresc și
peste un gard nu prea înalt
îl vede pe Dumnezeu trebăluind
lucrând ceva în Grădina.

– Doamne, ajută-Te! zice Sfântul.
Căci mare e Grădina Ta...

PE MALURILE RUBICONULUI

I. Zarurile și Cezar. Posibil, invers

Zarurile au fost aruncate.
Aruncări repetate
de fiecare dată corectate ca poziție
ca sumă de puncte
cum ar veni – ca perspicacitate.
Pозиții de zaruri după aruncări
poziții de zaruri după corectări.

...Până le veni ideea ca
pur și simplu să introducă zarurile în locul
bucățelelor de sticlă colorate în caleidoscop. Rotești
privești
te uimești
ce artisticește se pot poziționa zarurile
în perfectă vanitate
e drept atractivă – nu-ți poți desprinde ochiul
de la ocularul caleido-
scopului
în presupunerea scopului
care iese atât de ornat
atât de ciudat
ca un destin destrămat
din nou adunat.

...Apoi
la un moment dat apare un neînvinc
aproape împărat
destul de temerar
de autoritar
întinzând mâna să i se cedeze caleidoscopul:
„Poftim

magnifice Cezar
privește
citește
sau doar ghicește
ce vei avea de spus:

Și tu, Brutus?!”...

II. Un dac la Rubicon

În ce mă privește
post-factum
aș avea ceva de mărturisit – și eu
am coborât din Galia Cisalpina
panta spre Rubicon
dar numai să-mi adap calul;
numai atât

chiar dacă
în mersul calului
în buzunar
mi se bătea

zornăitor
zar de zar
pe care eu mi-am zis să nu le arunc
pentru că nu mai avea rost să trec Rubiconul
odată ce Iulius Cezar deja cucerise Italia
războiul civil devenind război militar
încheindu-se destul de arbitrar
încât eu
concomitent
străin și autohton
aveam toate motivele să fiu cu sufletul împăcat
cu calul adăpat
ținându-l pașnic de frâu
la Rubicon.

MIELUL

Când
spre a-l ocroti de gerul iernii
părinții aduceau în casă
punându-l pe țol
lângă sobă
un plăpând miel de Astrahan
încă aburind de căldura placentei
de căldura burții mamei sale
(și a... mioriței în general)
cârlan cu chipul – cum ar fi zis Ayghi – de
prunc egiptean
pictat plat pe mur de piramide
eu îl întâmpinam cu cântec din scripcă de hlujan
scârțâindu-i ceva – poate că fără să știu
chiar „Hârciogul” de Beethoven
de care
de fapt
în satul nostru nu știa nimeni
sau doar poate cineva din cancelaria școlii
ar fi putut descifra ce-i cântam eu acelui miel-copil
cu chipul pruncilor
faraonilor de la Nil.

ÎNTR-UN SFÂRȘIT

Însemnele destinului tău, pe piatră sau în minte,
obișnuite în șiruri simple să se întindă
ca chipurile plate, geometrice ale faraonilor cu
familii și suite de robi pe pereții de piramidă.

E un perpetuum de profiluri, nimic *en face*
și anapoda garantată scădere de profituri
în această răspândire a ta dincolo de tine ca
spulberul esențelor în constelații de fărâmituri

sau în praf de sfâșietoare jeliri de Piaf
ori în fum ce-și unduiește trena peste tren
într-un sfârșit de lume, când chiar lumea cântă:
Non, rien de rien, non, je ne regrette rien...

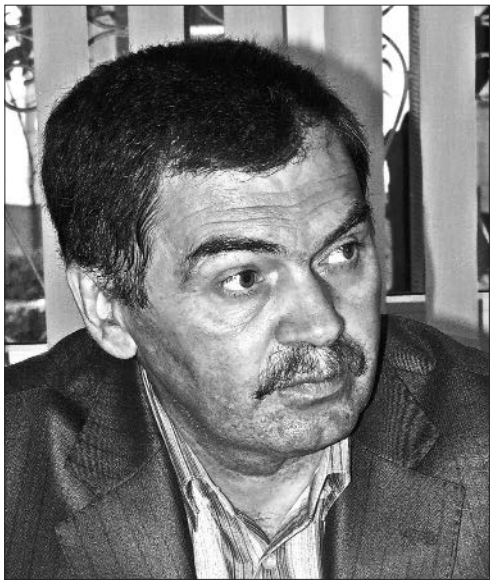
ÎNTRE PIAN ȘI PEGAS

Pianul mecanic e strâmtorat de pianul digital
pianina cu coadă-i concurată de pianina cu priză
(e drept, pe asta nu poate urca păunul, ca pe prima,
desfăcându-și coada-evantai – multicoloră surpriză).

Numai poezia e concurată de ea însăși, de aceea
confruntarea e mult mai acerbă, de parcă cerbii
se bat cap în cap, coarne-n coarne, la timp de rut,
sau se încaieră, prostește, pegașii, superbii,

de se întâmplă nu o dată ca-n ardoarea luptei
unii să-și arunce călăreții dintre aripi, din spate
și-atunci e tristețe în regatul metaforei lumii, dar
a mare bucurie trâmbețează Platon în cetate –

locul, vatra unui filosof cam de rând, dar abil, șiret,
polis cu cele mai multe plane dezacordate,
loc de ocolit, în el fără mormântul vreunui poet
care chiar până-a se naște fusese izgonit din cetate.

MOSTENIREA LUI KEITH HITCHINS

de NICOLAE ENCIU

Cu șase luni înainte de a fi împlinit venerabila vârstă de 90 de ani, a plecat dintre noi Keith Hitchins (n. 2.IV.1931, Schenectady, statul New York – †2.XI.2020). Profesor la Universitatea din Illinois, Urbana-Champaign, unde a predat istoria încă din 1967, specializându-se pe România și Europa de Sud-Est, Hitchins a fost și membru de onoare al Academiei Române din 1991 și doctor honoris causa al universităților din Cluj-Napoca (1991), Sibiu (1993), Alba Iulia (2001), Târgu Mureș (2005), Timișoara (2008) și Iași (2008).

Considerat, pe bună dreptate, „un Nicolae Iorga american al istoriei României și Europei de Sud-Est”, reputatul profesor Keith Hitchins, alături de Barbara Jelavich, Hugh Seton-Watson, Dennis Deletant sau Larry Watts, aparține strălucitei pleiade de istorici anglo-saxoni care au îmbogățit istoriografia românească cu studii solide și riguroase, scrise dintr-o perspectivă originală și inedită. A devenit doctor al Universității Harvard în 1964, cu o teză despre istoria mișcării politice a românilor din Transilvania din secolul al XVIII-lea și până la Revoluția din 1848. Și-a dedicat apoi cea mai mare parte a carierei cunoașterii și cercetării istoriei și culturii române.

Vorbea fluent 18 limbi, cunoscând în profunzime nu numai limbi de circulație internațională – franceza, spaniola, rusa sau germana –, ci și turca, greaca nouă, tadjica, persana, kazaha, uzbeka, azera. A scris numeroase studii, cărți de istorie, volume în care a demitizat perioade mai puțin studiate din istoria unor țări mici, care se întind de la Marea Adriatică la Marea Caspică, însă predilecția sa constantă a rămas, pe parcursul întregii vieți, istoria modernă și contemporană a românilor.

Astfel, după ce Bucureștiul și Washingtonul au semnat un prim acord cultural bilateral, Keith Hitchins a fost unul dintre primii studenți americani veniți în România, în 1960, prin intermediul programului de schimb academic, devenit ulterior programul Fulbright.

De atunci, a întreprins numeroase alte călătorii de documentare în România, adunând materialele necesare pentru scrierea unor volume precum *The Rumanian National Movement in Transilvania, 1780-1849* (Harvard University Press, 1969), *Orthodoxy and Nationality: Andreiu Șaguna and the Rumanians of Transylvania, 1846-1873* (Harvard University Press, 1977; ediția în limba română: *Ortodoxie și naționalitate*, Editura Univers Enciclopedic, 1995) și *The*

Idea of Nation: the Romanians of Transylvania, 1691-1849 (Editura Științifică și Enciclopedică, 1985).

Alături de prietenii săi Mihai Bărbulescu, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor și Dennis Deletant, Keith Hitchins a dat marelui public și cea mai reușită *Istorie a României*, scrisă după prăbușirea comunismului¹. Cartea aceasta nu este o simplă înșiruire de fapte esențiale pentru publicul larg, doritor să-și raporteze existența actuală la dimensiunea timpului istoric îndelungat, ci o veritabilă sinteză inspirată de intenția autorilor de a oferi trecutului românesc un cadru de interpretare nou, liber de constrângeri ideologice. Este un volum

Press (1994 și 1996) și traduse în limba română la Editura Humanitas (*România: 1866-1947* și *Românii: 1774-1866*, în 1996 și 1998)³. Lipsa resimțită a unor lucrări de istorie adevărată a românilor, respectiv, a cărților în care adevărul istoric să nu fi fost ocolit sau distorsionat pentru a se conforma ideologiei comuniste, a făcut ca volumele lui Keith Hitchins să fie bine primite de publicul românesc încă de la prima lor ediție în limba română, devenind cele mai intens utilizate sinteze de istorie modernă și contemporană. Se poate afirma că aceste lucrări au contribuit, cel mai mult de la Nicolae Iorga încoace, la cunoașterea istoriei românilor pe plan internațional, în

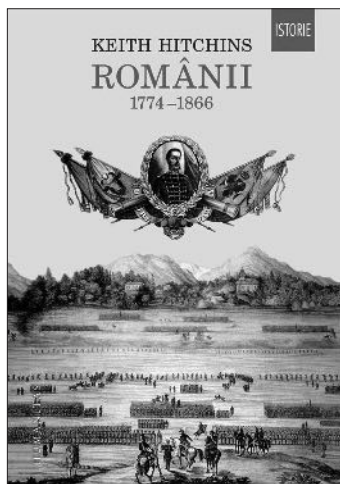
PAGINI DE ISTORIE

Potrivit autorului, intenția cărții sale a fost să explice cum a luat ființă România modernă, menționând că formarea națiunii române s-a întins pe mai bine de două secole, începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și continuând până la venirea la putere a comuniștilor, după cel de-al Doilea Război Mondial. Faza inițială a acestui proces a fost descrisă în cartea intitulată *Românii: 1774-1866*, în timp ce a doua fază, matură, a formării națiunii, ce a culminat cu crearea României Mari, la sfârșitul Primului Război Mondial, și a accelerat integrarea ei în Europa, este expusă pe larg în volumul *România: 1866-1947*.

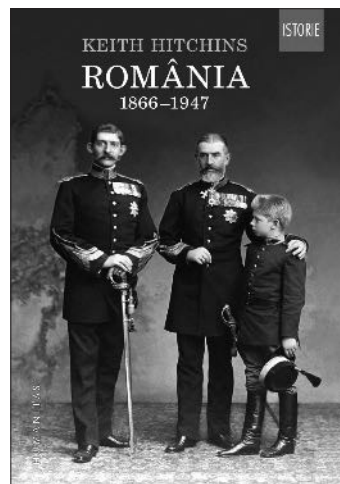
Așa cum menționează Keith Hitchins, România Mare s-a înfăptuit în primul rând ca răspuns la condițiile specifice din fiecare dintre provinciile locuite de români și nu doar în urma victoriilor obținute pe câmpul de luptă. Mai întâi în Basarabia, în 1917-1918, drept consecință a haosului generat de Revoluția rusă, și apoi în Transilvania și Bucovina, pe fundalul dezintegrării Austro-Ungariei. Unirea acestor provincii cu Vechiul Regat al României a avut drept rezultat mai mult decât dublarea suprafeței țării (de la 138 000 km² la 296 000 km²) și sporirea populației de la 8 500 000 la peste 16 000 000 de locuitori. Marea majoritate a românilor a fost astfel cuprinsă între noile granițe consfințite de principalele Puteri Aliate prin tratatele de pace din anii 1919-1920. În atare mod, din punct de vedere teritorial, statul național român a devenit o realitate.

Un loc central în volumul lui Keith Hitchins îl ocupă legătura crescândă a românilor cu Europa Occidentală, în calitate de componentă fundamentală a formării națiunii. Așa cum menționează autorul, preocupările intelectualilor români s-au axat mai ales pe masiva ingerință a Europei Occidentale în societatea românească, ceea ce i-a obligat să se confrunte cu probleme fundamentale, precum: cine erau ei ca români și ce cale de dezvoltare era mai potrivită spiritului național. Pe măsura intensificării acestei dezbateri, s-au conturat tot mai clar două largi curente de idei: unul care susținea că România face parte din Europa și ca atare este sortită să se dezvolte din punct de vedere economic și social pe căi similare celor din Occidentul urbanizat și industrializat, și altul care sublinia caracterul agrar intrinsec al țării și, în consecință, nevoia ei de a rămâne fidelă tradiției.

Profesorul Keith Hitchins s-a bucurat de o recunoaștere largă în cadrul societății românești, primind Premiul „Nicolae Iorga” al Academiei Române în 1985 și

**KEITH HITCHINS
ROMÂNII. 1774-1866
BUCUREȘTI, HUMANITAS, 2013**

**KEITH HITCHINS
ROMÂNIA. 1866-1947
BUCUREȘTI, HUMANITAS, 2013**

riguros ca structură, filtrat de apanajele violente ale ideologiei, conturat de tot ceea ce istoriografia românească putea aduna mai bun și mai bine, într-un impresionant proiect editorial. În mod logic și firesc, compartimentul privind procesul desăvârșirii națiunii române a fost realizat chiar de profesrour Keith Hitchins, care a urmărit, consecutiv: începuturile statului modern (1821-1866); făurirea României Mari (1866-1881), acordând o atenție specială situației românilor din Transilvania, Bucovina și Basarabia; România modernă la zenit (1919-1940), încheindu-și analiza cu participarea României la cel de-al Doilea Război Mondial (1940-1945) și tranziția către regimul politic comunist din anii 1944-1947².

Keith Hitchins a mai scris și două volume de sinteză a istoriei moderne a românilor și a României, publicate de Oxford University

special în mediile academice anglofone. Aceasta deoarece Keith Hitchins a oferit românilor o perspectivă exterioară în sensul bun al cuvântului – adică nepărtinitoare, realistă și integrativă – asupra istoriei lor moderne și contemporane.

În accepția specialistului american, constituirea României moderne reprezintă un proces clasic, urmând îndeaproape etapele de afirmare ale tuturor celorlalte state naționale din Europa. Complexul și complicatul proces de creare a statului național român și de înzestrare a sa cu instituții politice moderne, cu o economie și cu o structură socială bazate pe industrie și pe oraș, mai curând decât pe agricultură și sat, este analizat sub aspect cronologic, autorul definindu-l prin cinci evenimente politice capitale: Independența; domnia regelui Carol I; Primul Război Mondial; România Mare; al Doilea Război Mondial.

fiind decorat de Președintele României cu Ordinul Național „Pentru Merit” în grad de Comandor (2000), de Regele Mihai, cu Crucea Casei Regale a României (2008) și, din nou, de Președintele României, cu Ordinul Național „Pentru Merit” în grad de Mare Ofițer (2017). În cadrul festivității de înmânare a înaltei distincții de stat, Ambasadorul României în SUA a trecut în revistă, în alocuțiunea sa, cei peste patruzeci de ani de activitate a lui Keith Hitchins, subliniind că marele istoric american a demonstrat, în lucrările sale, legitimitatea istorică a cauzei naționale române și valențele reale ale Marii Uniri din 1918. La rândul său, Keith Hitchins a mărturisit că România nu reprezintă doar subiectul principal al cercetării sale academice, ci și o țară de care îl leagă sentimente și amintiri deosebite, încă de la prima sa călătorie de studii, în 1960.

Așa cum s-a menționat, pe bună dreptate, în cadrul ceremoniei de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (24 octombrie 2008), opera științifică a lui Keith Hitchins – la a cărei edificare profesorul american a muncit timp de o jumătate de secol – este atât de vastă și complexă, încât sfidează orice încercare de sinteză, iar înțelegerea ei deplină nu este posibilă decât printr-o raportare permanentă la biografia autorului, la viața celui care se află în spatele ei.

Ca orice cărturar adevărat, Profesorul Keith Hitchins a făcut din lectura și scrierea istoriei mai mult decât o simplă profesiune sau pasiune. Pentru Keith Hitchins, ele au fost un mod de viață. De fapt, viața însăși.

NOTE:

1. Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, București, Editura Enciclopedică, 1998, 618 p.
2. *Ibidem*, p. 351-485.
3. Keith Hitchins, *Românii: 1774-1866*. Traducere: George G. Potra și Delia Răzdolescu. Ediția a 3-a, București, Editura Humanitas, 2013, 420 p.; Idem, *România, 1866-1947*. Ediția a 4-a. Traducere din engleză de George G. Potra și Delia Răzdolescu, București, Editura Humanitas, 2013, 574 p.

SEMNAL DE CARTE

ION ANTON
DEZGOLIREA SUFLETULUI DE TRUP
(POEME)
IAȘI, EDITURA PIM
2020

VÂNTURILE, VALURILE...

DESPRE IMPOSTURA*

de VAL BUTNARU

Cum pe la sfârșitul romanului *M-am măritat cu un comunist* de Philip Roth, un student la Universitatea din Chicago, îndoctrinat până atunci de un activist comunist care îl citise pe Marx și își imaginase că știe cum stă treaba cu lupta de clasă în America, are o discuție-revelație cu profesorul său de literatură. Acesta îi face *analiza literară* a textelor dramatice, niște scenarii radiofonice, de fapt, pe care tânărul i le dăduse să le citească: „Cine te-a învățat că arta este în slujba *poporului*? Arta este în slujba *artei*, altfel nu există artă demnă de atenția *nimănui*. Care este scopul scrierii de literatură serioasă, domnule Zuckerman? Să-i dezarmăm pe cei care se opun controlului prețurilor? Scopul scrierii de literatură serioasă este de a scrie *literatură serioasă*. Vrei să te răzvrățești împotriva societății? Am să-ți spun eu cum s-o faci – scrie *bine* (subl.m. – V.B.)”.

Și, peste câteva pagini, urmează partea cea mai consistentă a discursului: „Ca artist, nuanța e *sarcina* ta. Sarcina ta nu este să simplifici. Chiar dacă ai opta să scrii în modul cel mai simplu, à la Hemingway, sarcina ta rămâne de a transmite nuanța, de a elucida complicația, de a face aluzie la contradicție. Nu de a șterge contradicția, nu de a nega contradicția, ci de a vedea unde, înăuntrul contradicției, se află chinuita ființă umană. Să îngădui haosul, să-l lași să intre. Altfel, produci propagandă, dacă nu pentru un partid politic sau pentru vreo mișcare politică, atunci propagandă stupidă pentru viața însăși, pentru viață așa cum ar putea prefera ea însăși să i se facă reclamă”.

M-am măritat cu un comunist este printre ultimele romane scrise de Roth, iar fragmentele citate constituie, e ușor de presupus, un fel de manifest literar, o declarație de credință a celui care era considerat clasic în viață al literaturii americane.

În urma lecturii acestor rânduri, m-am gândit involuntar (mint: ba chiar foarte voluntar) la scriitorii care pe timpul regimului comunist făceau cea mai neobrăzată propagandă comunistă, iar după prăbușirea sistemului au întors oîștea metaforei și au început să producă cea mai dezgustătoare propagandă național-patriotică. În ambele cazuri, acești oameni care își spun scriitori sunt demni de milă, dar în niciun caz de uitare. De ce? Fiindcă avem de a face cu niște impostori, cu niște grafomani scilpitori, în cel mai bun caz cu mediocrități notorii.

Într-un interviu, prozatorul Radu Aldulescu afirma un lucru similar: „Ce înseamnă, pentru un scriitor, să fie implicat? În primul rând, așa zice, înseamnă să scrie bine, să aibă o operă viabilă”.

Dar cum să-i spui unui impostor, unui grafoman că ceea ce scrie nu este *bine*? Riști să fii atras într-o polemică seculară care să dureze zile bune, vorba clasicului. Și dacă încerci să invoci „chinuita ființă umană” care lipsește, care a fost sugrumată fie de lozincile corecte, fie de sentințele gratuite, fie de platitudinile scrâșnitoare de măsele, nu te vei alege decât cu etichetări gen „invidios nenorocit!” sau „mai întâi să ajungi să scrii ca mine!”. Cu asemenea lucruri nu se glumește: scrisul lui e un act îmbibat de mir și de sfințenie, iar literele pe care le rotunjește, înmuindu-și condeiul într-o călămară de aur, poleiesc cupolele catedralelor neamului.

Cuăștia, care pe timpuri scriau denunțuri, iar azi – romane lacrimogene despre deportări, lucrurile sunt, în mare parte, clare. Numai trecerea lor firească în alte constelații cerești ar putea purifica literatura noastră de impostura crasă, drapată cu toga muceniciei și a sacrificiului național.

Ce ne facem însă cu ceilalți? Ceilalți care, la prima vedere, nu produc propagandă „pentru un partid politic sau pentru vreo mișcare politică”? Cu cei care se specializează pe niște texte siropoase despre care am putea spune că fac „propagandă stupidă pentru viața însăși, pentru viață așa cum ar putea prefera ea însăși să i se facă reclamă”.

Îmi aduc aminte că, la un moment dat, acum ceva ani, în plină erupție puroidală a literaturii de maculatură, am auzit afirmații publice din gura unor scriitori serioși, s-ar părea, cum că nu putem neglija fenomenul existenței acestor autori și a acestor cărți care, iată, au ajuns să se vândă cu un tiraj de zece mii de exemplare (în contrast cu tirajele obișnuite de 300-500 de exemplare). Ba putem! Mai mult chiar: e de datoria noastră să neglijăm fenomenul! Așa a fost mereu: romanele sclifosite, siropoase și impotente au avut trecere la o anumită categorie de cititori, considerabilă, din păcate. Considerabilă, e adevărat, dar această constatare nu ar trebui să constituie o premisă dezolantă pentru nu știu ce concluzii prăpăstioase, fiindcă nu schimbă (nici nu poate schimba) datele problemei și o stare de fapt cunoscută din Antichitate: în toate timpurile, impostura a dominat gusturile celor debusolați, mediocritatea a creat (iată marea ei realizare!) patul germinativ pentru literatura de valoare, iar scriitorii de calitate au avut de suportat toate mizeriile (in)succesului. Problema nu constă în existența însăși a impostorilor, ci în faptul că sunt prea mulți, e o inflație de impostori care *virusează literatura*, cum spunea cândva Radu Paraschivescu.

Recunosc: foarte des, cu orice ocazie potrivită sau mai puțin potrivită, mă gândesc la propria impostură. Cu fiecare comparație bleagă sau cu fiecare rând, genial în tâmpenia lui, șters, până la urmă, din lașitate sau dintr-o pornire inconștientă de eroism literar, sentimentul vag al unei imposturi asumate mi se conturează tot mai pregnant și se apropie cu pași hotărâți de limita certitudinii. Nimic metafizic în acest sentiment, e cât se poate de concret – ca o ușă de la baie, bunăoară.

Ca să citez încă o afirmație din același interviu cu Radu Aldulescu: „Foarte puțini dintre cei care publică sunt scriitori sau au șanse să devină, iar haosul valoric de care vorbeam mai devreme, combinat cu gusturile debile, needucate ale consumatorului de literatură de la noi, lasă cale liberă impunerii imposturii și prostului gust. Vezi bestselleruri gen *Suge-o*, *Ramona!*, *Moștenirea lui Abraham*, *Fluturi* și încropeli aforistice sau romanești ale unor vedete din show-biz”.

În fragmentul citat din romanul lui Philip Roth, lucrul cel mai de preț, care poate fi util oricărui romancier, începător sau mai puțin, e acea observație în legătură cu *nuanța* și *contradicția* (și asta, ca să nu tulburăm prea mult apele, lăsând la o parte *haosul*). Simplificând foarte mult, așa spune că pe aceste două componente se țin marele romane ale lumii. Să observi lucruri mai puțin vizibile, să înțelegi ce se situează la frontiera dintre lumină și întuneric, precum și să fii conștient de faptul că niciun adevăr pe lumea asta nu e bătut în cuie, că orice argument își are contraargumentul său – iată calitățile care îl deosebesc pe scriitorul de valoare de un impostor.

Fiindcă un scriitor de valoare este în căutarea permanentă a *chinuitei ființe umane*, iar impostorul – în căutarea *chilipirului personal*.

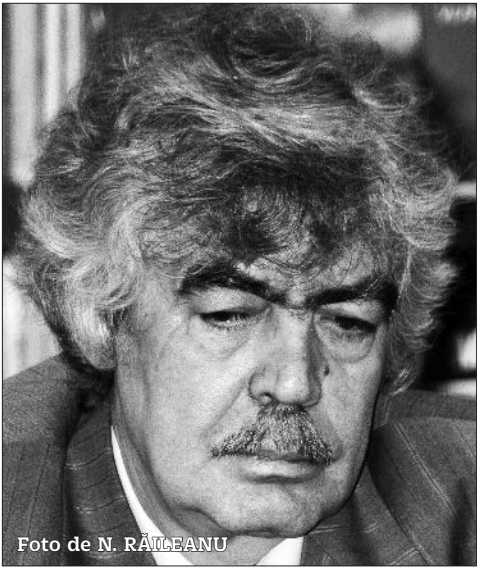

Foto de N. RĂDULESCU

ASTERISC

LIMPEZIRI (XVI) de IOAN MÂNĂSCURTĂ

IUBIREA DE ÎNTREG

IV

Credeți că Eminescu a spus întâmplător: „Suntem români și punctum”?

Putea zice simplu: „...și punct!” (Cum ar fi mai limpede și mai obișnuit: „a pune punct”, „a pune la punct”, „punct cu punct”, „din punct de vedere” și chiar „punct mort”...)

Punct!? Punctum!
Nu-i tot aceea?
Nu, fraților și voi, iubitelor de surori!
Eminescu a spus: „și punctum” și a spus-o ca să se audă până în Antichitate – până hăt în Antichitatea romană și până și mai încolo în altele, cât or fi durând ele:
– Suntem români și punctum!
Amin!
Ca să se termine odată lehăitul!
Ce, nici până acum n-a ajuns la voi ecoul?

V

Ce nebulie disperată! Dacă n-o fi minciună sfruntată? Auzi – români de pretutindenil!...

Cu vreo douăzeci de ani în urmă, într-un interviu publicat în „Adevărul literar și artistic”, ziceam că „românii de pretutindeni sunt românii de nicăieri”.

Este bine să nu uiți nicăieri, oriunde te-ai afla, *pretutindeni*, că ești român. Nu la fel de bine este să fii român de pretutindeni. Nuanța contează. Românul de pretutindeni este o ficțiune, o plăsmuire, cum ar veni.

Cel care a spus prima dată „românii de pretutindeni” a avut în vedere... ce?

Poate că o fi vrut să-l facă pe român tovarăș de drum jidovului rătăcitor? „Românul rătăcitor”, un fel de sosie a jidovului – de la și de peste Dunăre, de la și de peste Nistru, de la Nistru, de la Prut și pân-la Tisa, bineînțeles, din toți Carpații?... Să-i zicem atunci clar – românul rătăcitor!

Problema este dacă rătăcitorul român este pretutindeni român, ca să se poată numi român de pretutindeni... Ca evreul, de exemplu, sau ca armeanul – tot de exemplu, dar sunt și alții:ăștia pretutindeni sunt exact ceea ce i-a făcut mama! Chiar dacă nu și-au văzut niciodată țara de origine.

Noi nici în propria țară, pe pământul nostru, în hotarele românității, nu prea știm cum ne cheamă, acceptăm orice poreclă dată de străini, chiar ne place – asta însemnând că am fost băgați în seamă...

Astăzi, suntem și mai mult și tot mai mulți de pretutindeni, tot mai de departe, mai amplu de pretutindeni, tot mai spre Extremul Orient, Oceania, Țara de Foc, Australia... Românul rătăcitor? Pe naiba! N-are de unde! Povestea evreului etern/rătăcitor este încălцитă, dar se știe că se va termina exact la a Doua Venire și el o așteaptă, rătăcind. Noi însă ce vom fi așteptând?

Românul este cel mai mare globalist. Învață din mers orice limbă (excelent!) și, tot din mers, uită propria limba (semn de blegie!). În dorința de a parveni, se dizolvă în orice masă umană, indiferent de calitatea acesteia. Nu sunt sigur, dar cred că în apriga dorință de parvenire ar fi în stare să-și schimbe și culoarea pielii...

Și atunci, cum se numește „românul de pretutindeni”? Vagabond? Pribeag? Hoinar? Derbedeu? Orfan? Ticălos? Fără căpătâi?...

VI

Dintre toate ființele, singur omul are sentimentul Patriei. Este firesc să-ți iubești Patria, uneori până la sacrificiu.

După cum, la fel de firesc, este să fii iubit de Patrie. Dacă nu se întâmplă această reciprocitate, patriotismul este ca și inexistent. Naționalismul de grotă sau patriotismul deșănțat nu ne interesează, categoric. Vorbim exclusiv despre iubirea de Patrie – acea Patrie care, la rândul ei, te iubește.

Are românul experiența dragostei de țară, este el iubit de Patrie? Sovieticii ne cereau să murim pentru o patrie care era a nimănui. Care Patrie, dacă este a nimănui? Comunismul cu seceră și ciocan în frunte visa la dominația mondială. N-avea nevoie de patrie. Între „a avea” și „a stăpâni” este o diferență uriașă.

În Patria lui din nordul Bucovinei, în partea transnistreană, în sudul Basarabiei (astea doar ca niște exemple!) românul... da, este hăituit, năpăstuit până la exterminare identitară. În Patria lui din Republica Moldova, câtă a mai rămas și aceasta, este urât (ura este generalizată și se poartă ca politică de stat). În țara sa, în România, românul este disprețuit și sfidat cu nerușinare de toți parveniții. (Ia vedeți cât cinism: „România este frumoasă și bogată, păcat că-i populată!”) În Patria sa, românul ca și cum n-ar avea loc. Și atunci încearcă să și-o găsească... Unde? Pretutindeni!

Chiar este de mirare că românii își mai iubesc Patria lor hăcuită și pângărită și nu s-au împrăștiat cu toții prin lume!

Adevărat este că, în exterior, în afara Patriei, s-ar putea să ai o existență îmbelșugată. Atâta doar că nu prea ești! Mai mult exiști. Maximum ce putem fi este *niște* – *niște oameni*: așa, fără persoană, fără nume, fără identitate, cu trecut obscur și viitor incert.

Ce vrea un străin (străinul fiind noi!), care-i scopul venirii lui? Ce caută el într-o patrie care nu-i aparține? Ce caută vagabondul de român? Vrea să învețe, să acumuleze experiență, să prindă la minte? Ah, nevoile l-au împins! Vrea să se pricopsească! De ce nu și-a edificat el însuși o Patrie prosperă în care să-i fie drag să trăiască? Cum să te bagi într-o țară care și-a construit bunăstarea, democrația, libertatea, nici bine știind cu ce sacrificii, cum să dai buzna și să te folosești de ele? Așa procedează nomazii, năvălitorii, ocupanții...

Da, bineînțeles, există excepții – de ce să nu existe! – care trebuie să confirme regula. Despre aceștia, eventual, putem spune că undeva – nu acasă! – și-au găsit adevărata lor Patrie care, probabil, îi iubește și le este priitoare.

VII

Dacă înmulțirea bunătății este supremul rost al viețuirii pe pământ, să ridicăm în slăvi bunătatea! Iar asta înseamnă să ne facem ziua mai bună unii altora; să fim mai îngăduitori – cu aproapele, cu departele, cu stihiiile și cu cea mai bicisnică dintre făpturi... să fim mai buni, mai blânzi, mai înțelegători cu chinul nostru pământ, cu răstignitele noastre ape – iată ce trebuie să facem.

Bunătatea sufletească reprezintă suprema frumusețe, iar frumusețea nu poate să nască decât frumusețe. Precum lumina din lumină se naște și se înmulțește.

Să încercăm să fim frumoși și buni, știindu-se că frumusețea și bunătatea mistuie nevoile și întunericul se retrage în bezna care l-a născut.

Și atunci se va vădi că acesta, pământul, glia, huma, din care înșine am fost zămislți, ne răspunde cu înșutită și înmiită bunătate.

Poate că astfel îl îmbunăm și pe bunul Dumnezeu să ierte greșelile noastre, să ne izbăvească de cel rău, să ne dea ploile și ninsorile exact când le așteptăm, să ne ferească de secetă, de puhoaiie și de foc.

Atunci, în sfârșit, va veni și de toți jinduita bunăstare! Pentru că nici bunăstarea nu poate exista fără bunăvoință, fără prisosul de bunătate pe care-l revendică.

Să încercăm, să vrem să fim drepti ca brazi și tari ca stejarii, verticali adică și adânc înfipti în pământul nostru! Pentru că bunătatea și dreptatea sunt lumină.

Și lumina neclintită trebuie să rămână!
Să ne trezim în fiecare dimineată cu inima înaripată și să mulțumim pentru o nouă zi de iubire.

Și atunci toate se vor împlini și vor avea suficientă plinătate. Și din plinătatea noastră vom da tuturor: rătăciților, înșinguraților, dezmoșteniților și exilaților – frații, surorile, părinții și copiii noștri.

Ca ei să știe că au o Patrie și că Patria aceasta unică îi iubește!

Împărtășirea bucuriei este o expresie a demnității și solidarității umane.

Din toate câte le știm, numai lumina nu are terminare. Dintre stările omenești, numai bucuria se împarte și nu are sfârșit.

Bucurați-vă, iată, de această zi, de gând bun, de lumina astrului, de lumina voastră,

bucurați-vă de iubire, bucurați-vă de faptul că suntem împreună, de muzică, de artiștii și poeții pe care-i iubiți și care vă iubesc nestăvilit,

bucurați-vă de tot ce face umbră pământului, pentru că ceea ce face umbră în lumină se află și frumos și priitor este!

Și ziua aceasta, și iubirea acestei zile să dăinuie în sufletele noastre doritoare de bunătate, frumos și libertate.

Dacă n-ar naște iubire, iubirea ar fi un lucru netrebuincios. Prin iubire, dăm măreție obiectului adorației – Patriei, de exemplu, iar Patria ne înalță pe noi.

Din partea mea, anume din partea mea de lumină și din lumină, atâta spun:

– Vă iubesc!
Pentru că, în efortul firesc de a-mi afla Patria, am înțeles un adevăr simplu, fundamental:
– Noi suntem Patria! Iar Patria este după chipul și asemănarea noastră!

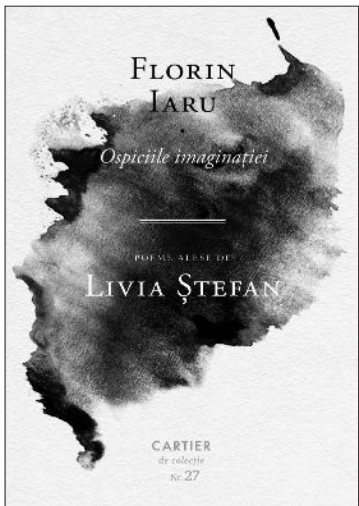
VIII

Îenăchiță Văcărescu, parcă intuind tulburarea noastră națională, ne-a transmis peste secole cel mai mobilizator îndemn:

*Urmașilor mei Văcărești!
Las vouă moștenire:
Creșterea limbei românești
Și-a Patriei cinstire.*

Noi suntem urmașii. Noi am preluat moștenirea:
– *Creșterea limbei românești și-a Patriei cinstire.*

Nimic mai simplu și mai întregitor de țară!

FLORIN IARU
OSPICIILE
IMAGINAȚIEI

POEME ALESE
DE LIVIA ȘTEFAN

CHIȘINĂU
EDITURA CARTIER
2020

VÂRFURI DE COMPAS

POEZIA (CA) ANTISISTEM

de LUCIA ȚURCANU

Foto de Liliana GRECU

În seria *Carter de colecție* a Editurii Cartier a apărut, la aproape patruzeci de ani de la debutul lui Florin Iaru, *Ospiciile imaginației. Poeme alese de Livia Ștefan*, o antologie care include poeme din toate volumele publicate până acum de poet – de la *Cântece de trecut strada* (1981), *Aer cu diamante* (1982), *La cea mai înaltă ficțiune* (1984), *Înnebunesc și-mi pare rău* (1990) la *Jos realitatea!* (2019). Este o apariție editorială care îl aduce pe masa cititorului pe poetul Florin Iaru în integralitatea sa, dându-ne o posibilitate în plus să (re)descoperim esențele tari ale acestei poezii: spectaculozitatea, ingeni-ozitatea fulminantă, răzvrătirea, ironia ce alunecă, pe neobservate, în dramatic, oralitatea (care-i doar aparentă), imaginarul pe muchia dintre real și suprarreal, de o forță cum rar întâlnești.

Prin tot ce a scris până acum în materie de poezie, Florin Iaru s-a manifestat ca un poet antisistem, ca revoltatul fără răgaz, fie că se opunea regimului de până la Revoluție, încercând să inventeze limbaje/coduri prin care să păcălească ochiul vigilent al cenzurii, fie că dădea replică unor convenții absurde ale contemporaneității așa-zis democratice. Deși ludic, observă Livia Ștefan în prefața la antologie, „Iaru a fost și extraordinar de serios în volumele lui de poezie. Începând cu primele două, plus mitologicul *Aer cu diamante*, Iaru a derulat o armată de forțe, unele ingenioase, altele puțin prea pe față, împotriva sistemului de atunci”. Și nu e vorba neapărat de sistemul politic sau social, ci și de cel literar, de clișeele devenite neelocvente, de modelele hipervizitate, care mai pot rămâne viabile doar dacă sunt plasate în contexte inedite, fiind mai întâi ironizate și abia apoi recuperate.

Limbajul poeziei lui Florin Iaru s-a mișcat dinspre exprimarea alegorică, esopică spre exprimarea directă și virulentă. Parcurgându-i cărțile, în varianta antologată, se poate observa una dintre constantele poeziei sale – spectaculozitatea. Fie că îmbină iscusit personaje și imagini livrești cu realități din apropierea imediată, cel mai adesea ostile, frustrante, persecutante, fie că violentează limbajul, împingându-l spre licențios și decantând exprimarea până la concizia și pregnanța lozincilor protestatare, poezia fascinează prin scenele fulminante aflate la limita dintre vis și trezie, prin burlescul ca efect al extremei lucidități, prin oscilațiile răvășitoare ale eului poematic, de la revoltă și sfidare la un acut sentiment al singurătății și fricii.

Florin Iaru este unul dintre optzeciștii cei mai implicați în social. Despre orice ar scrie – regimuri oprimante, dragoste, singurătate, frică, moarte, prietenie, literatură clișeizată etc. –, autorul *Aerului cu diamante* rămâne profund angajat în cetate, o cetate obscură, aproape kafkiană, cu personaje bizare și întâmplări terifiante. Și ceva din nebunia și misticismul tablo-urilor lui Marc Chagall pare să plutească peste lumea pe care o evocă Florin Iaru, o lume la limita dintre real și suprarreal, dintre rezonabil și absurd.

În *Cântece de trecut strada*, se șterge granița dintre realul palpabil și cel inventat de o imaginație hărțuită de sistemul interdicțiilor și opresiunilor: „Am urcat apoi în viscolul lui Daumier/ într-o istorie/ de mână a treia/ – La urma-urmei – vorbește unul din călători/ trenul acesta e o mașină mică!/ trece unul pe creasta dealului/ călărind o inimă:/ – Uitați-vă ce mașinărie îngrămădită – zice el./ Un copil urcă pe melc și sună din pinten:/ – Înainte, miniatură!/ Din colțul lui face ochelari/ orbul de companie:/ – Am văzut – zice el atomii ca niște piulițe/ demente/ în obrazul vărsat al celui mai mic mecanism.// – Mai departe, mai departe! chiuie moartea/ biciuind o diligență în cer” (*Duelul*). Aceeași atmosferă e și în poezia – vorba vine – de dragoste: „Iubita mea aleargă prin orașul de mușama/ de la cimitirul de fontă la morga de catifea// Ea strânge în brațe buchetele nichelate/ ale instrumentelor disecției eșuate// În calea ei cad de la marile etaje/ ale necomunicării/ melancolici albaștri/ îmbătrânind de urechi/ în așteptarea asfaltului” (*Marile etaje*). Pe cât de bizare și amuzante par să fie unele imagini separate, pe atât de terifiantă este atmosfera generală, de antiutopie orwelliană: „M-au legat de o girafă în flăcări/ (Nu vreau să merg cu mașina – i-am rugat)/ M-au rostogolit cu scaieți/ (Nu mă lăsați singur – i-am rugat –/ cu scaieții ăștia care nu exprimă nimic)/ M-au aruncat peste șinele agitate/ de la căile ferate/ (Nu mă lăsați să tai drumuri – i-am rugat –/ care nu duc nicăieri)/ Mi-au pus o lumânare în mână/ («Umblă sănătos» mi-au mai spus/ «acum ești liber»)/ Și-am coborât de bunăvoie/ în strada de februarie/ puțin mai palid puțin mai adus” (*Februarie negru*).

Poeemele din *La cea mai înaltă ficțiune* (în care persistă epicul și dialogicul, iar Caragiale își dă mâna, bonom, cu Sorescu) continuă aceeași direcție – a demascării sistemului provocator de angoase, de anxietăți care depersonalizează. Cu cât devin mai concentrate imaginile, cu atât sporește percutanța, iar frica generală, deși nenumită direct, stăpânește eul și

lumea din care face parte acesta: „De ce ți-s ochii mocirloși, singurătate?/ Cui faci cu ochiul?” (*Dormitorii*); „Mă-ntâmpinară/ niște cuțitari/ pe stradă/ înveșmântați/ în păsări” (*Răbdare la capăt*).

Asemenea unor fulminații ce decripează starea generală, intervin versurile de dragoste, un eros burlesc mizând pe ludic și aluzie culturală (îmbinare ce caracterizează toată poezia lui Florin Iaru) și aerând cumva discursul angajării antisistem, atât de concentrat în cele mai multe dintre poeme. Firește, și când scrie despre dragoste, Florin Iaru dinamitează clișee, comunicarea erotică fiind adaptată la limbajul industrializării, iar metafizicul (cu trimitere la Arghezi) redus la fizică pură: „În piața de flori a singurătății/ eu cânt o baladă/ la pianul mecanic/ femeii/ ce a coborât în întunericul/ acestui de-a wați ascunselea./ Ea se sufocă fragilă/ în dragostea mea/ lipsită de viitor./ – Dă-mi energia electrică – suspină ea –/ dă-mi voltajul, dă-mi amperajul/ dă-mi parfumul electrizat/ din care m-am coborât până la tine!” (*De-a wați ascunselea*). Doar arareori, tandrețea și senzualitatea (neironizate) își fac loc în poezie și dezvăluie latura sensibilă a poetului, gata oricând să ia la mișto tot ce adie a sentimentalism: „A adormit. Ușor întoarsă cu fața spre mine,/ părea un dialog fierbinte al așternutului cu cerul./ Din umăr se desprinde brațul melodios, terminat/ cu alergarea tăcută a scarabeului roșu./ Printre genele stinse, domoale, un ochi/ sclișea întredeschis. Toată camera gângurea/ încercând să imite gemetele ei miraculoase./ Pereții erau catifea vorbitoare./ Sub claviculă mai purtam împunsăturile atomice/ ale respirației fierbinți” (*Acuil*). Vine însă imediat antidotul – zeflemeaua postmodernistă, care nu lasă să se instaureze misterul: „Soarele chicotea auriu după cercevea./ Se șterse de uși, de ferestre, lăsând în camera deflorată/ o scriitură obscură, urmând a fi descifrată” (*Zile de viol și râs*).

Odată cu *Înnebunesc și-mi pare rău*, se intră tot mai profund în lumea miticilor („– Sunt eu, spune în spume Mitică. Ieșiți toți afară! Afară!” – se va declara concludiv în *Camera principală* din *Jos realitatea!*). Poezia („această inutilă amărăciune”, cum o definește poetul, în maniera pastișată a romanticilor *high*, în *Adio. La Galați*) continuă să exploreze umanul, „cu tot ce implică umanitatea: răzvrătire, istericale, mult râs, mici delicii-bijuterii, glume de prost-gust, pasiuni și regrete, o bătaie prietenească pe spate de trezește-te, bă, dracului!, ghidușii, cârdășii și complicități la care chiar te simți părtaș, chiar dacă nu ai trăit în niciunul dintre actele orchestrate – reale sau imaginare,

dar mai ales reale” (Livia Ștefan). Revolta împotriva interdicțiilor de orice fel persistă, dar exprimarea este mai relaxată, limbajul înclinând spre tranzitivitate: „Neică, lasă curentul! Frizere, am spus să tai/ cărțile, nu părul! Măcelarule, lasă-mi ciosvârta/ în pace!/ Ne distrăm de minune – plictisind întreaga lume –/ și dumneavoastră tăiați oxigenul! Jos mâinile de/ pe robinet!” (*La cea mai înaltă ficțiune*). În locul alegoricului, se impune poemul politic cu țintă directă, fără exprimări ambigue („Lângă tarabă, Brejnev Leonid, cu un succes nebun,/ vindea carne tocată scoasă din tun,/ vindea puieți de mesteacăn, rusești, veritabili./ La concurență cu Husák, păreau doi conetabili/ când cel de pe urmă, nu-l luați în târbacă,/ vindea pulpă sau coapsă înmiresmată și cehoslovacă”, *Est etica*). Și doar arareori se mai purcede la metaforizare ca formă de poetizare: „Sufletul meu gol atârână de cer ca o vână de bou” (*Sufletul meu gol*).

În *Jos realitatea!*, volum apărut după o pauză de 29 de ani de la ultima carte de poezie, Florin Iaru nu renunță la postura de eretic, de „vrăjitor dezvrăjit”, cum îl numește Livia Ștefan, care „încă înfruntă îndărătnic cenzura, de orice fel ar fi ea, și toate constrângerile care sunt impuse la nivel de limbaj de excesul de zel al corectitudinii politice, de fanatismul împotriva exprimării libere pe care uneori această corectitudine îl frizează”. Poeemele se alcătuiesc însă, cu precădere, din expresii-manifest („Limba ta-i un cui. Un mâner. Ba-i o toartă./ Nu mai contează ce spui, fă-o cu artă!”; „Iar viața se spală pe mâini de tot ce citește./ Jos realitatea/ Căci s-a prostituat”, *Jos realitatea!*; „De azi, ai să scrii poeme mici./ tot mai mici./ Iar dacă versurile nu mai fac spume,/ O să le leg cu lipici”, *Spitalul amorului*). Versurile nu mai sunt la fel de tonice, mesajul e mult mai la suprafață decât în cărțile anterioare, metaforele sunt „date la coș”, revolta lui Florin Iaru „nu mai vizează o criză a artei, o fundătură a formulelor ei clasice /.../, ci atacă o îngustare a realității, a imaginarului, o golire de autenticitate a realității” (Bogdan Crețu). Imaginile nu mai sunt la fel de ingenioase și răvășitoare ca în cărțile anterioare, ironia nu mai e la fel de subtilă. Revolta antisistem se menține, dar dispare spectaculozitatea de altădată.

Concluzia pe care o impune antologia *Ospiciile imaginației* este că Iaru cel adevărat, subtil și ironic, ingenios și surprinzător, mirobolant în glisările-i fulminante din real spre suprarreal, este cel din poemele de până în 1990, poeme care au făcut epocă și care nu-și pierd nici azi din strălucire.

Foto de N. RĂILEANU

CRONICĂ DE CARTE

DOUĂ DESTINE PARALELE

de VIOLINA GALAICU

Volumul *Destin scris cu note muzicale* (Chișinău, Bons Offices, 2019) constituie o apariție editorială remarcabilă, întrucât își propune o dublă recuperare și un dublu omagiu adus, pe de o parte, protagonistului, compozitorului Ion Macovei, și pe de alta, autoarei, muzicologului Parascovia Petrache-Rotaru, ambii trecuți la cele veșnice.

Nu se știe exact când și cum a încolțit ideea cărții (deși prefața invocă anumite circumstanțe catalizatoare), dar, cunoscând-o pe autoare, e lesne să întrezărim imboldurile demersului: nevoia de a face dreptate, postum, unui artist autentic (care s-a nimerit să-i fie și cumnat), prea puțin valorizat și mediatizat și trecut – încă în timpul vieții – în conul de umbră al uitării.

Chiar de la începutul itinerarului său de creație (1968), Ion Macovei s-a dovedit a fi o prezență mai specială în peisajul componisticii basarabene. Nu s-a pliat pe niciun fel pe conjunctura istorică în care i-a fost dat să se afirme și nu a plătit vreun tribut ideologiei atotveghețoare. A ascultat doar chemarea vocației și a înaintat pe cărările pe care aceasta i le-a deschis. S-a revendicat, mereu, de la melosul tradițional, i-a respectat exigențele, dar s-a ambiționat să-l conjuge cu tehnicile polifonice renascentiste și baroce, acest „mariaj” generând efecte memorabile, atât pe planul constructului sonor și al scriiturii, cât și pe cel al expresivității și ethosului. A urcat, rând pe rând, treptele maturizării profesionale, a forat cele mai grave probleme ale existenței umane, dar n-a renunțat niciodată la o anume candoare și prospețime a viziunii, la percepția și reacția de copil. Ne-a confirmat-o el însuși, nu doar prin fervoarea cu care a scris pentru copii, ci și prin revelatoarea mărturisire: „...pentru mine noțiunile de muzică și de copil s-au contopit ca două picături de rouă în care îmi purific simțirea și gândul”.

Ion Macovei a avut un parcurs creator scurt, dar prodigios (prezumptiv – dat fiind că nu toate opusurile ce-i aparțin au putut fi găsite și datate –, în raza a două decenii, anii ’70-’80 ai secolului trecut), a îmbrățișat un spectru larg de genuri, fiind la fel de convingător în muzica de cameră, vocală și instrumentală (numeroase cântece pentru copii; *Cinci cânturi mioritice* pe versuri folclorice; *Abecedarul muzical* pentru copii de vârstă preșcolară; *Anotimpurile anului*, patru miniaturi pentru voce și pian pe versuri de Grigore Vieru; *cinci pastorale* pentru voce și pian; *Mici variațiuni* pentru pian; *Sonatină* pentru pian; *Variațiuni* pentru pian; *Sonată* pentru pian; *Sonată* pentru două viori, violă și violoncel; *Legendă*, piesă pentru corn și pian; *Baladă*, piesă pentru

trombon și pian; *Sonată* pentru vioară solo; *Tocată* pentru pian; *Sonată* pentru violoncel solo; *Preludiu* pentru pian; *Mărțișor*, piesă pentru pian; *Tocatină* pentru pian ș.a.), ca și în cea corală (*Trei coruri* a capella pe versuri populare; *Cui i-i scump plaiul natal*, poem pentru cor pe versuri de Grigore Vieru; *Trandafir moldovenesc*, rapsodie corală; *Trei cântece* pentru cor de școlari), simfonică (*Plaiuri moldave*, suită pentru orchestra simfonică; *A fost război*, simfonie pentru discant, soprano, bas și orchestra simfonică) și vocal-simfonică (*Miorița*, poem-oratoriu pentru soliști, cor și orchestra simfonică), a cucerit aprecierea sinceră a melomanilor mari și mici, s-a ales – chiar dacă drumul spre recunoașterea oficială a fost mai lung și mai sinuos – și cu distincții din partea statului (Premiul Ministerului Învățământului Public din RSS Moldovenească pentru creația dedicată copiilor, în 1978, și Premiul de Stat al RSS Moldovenești pentru poemul-oratoriu *Miorița*, în 1989).

Cartea Parascoviei Petrache-Rotaru caută să surprindă toate volutele acestui „zbor frânt” (folosim aici sugestivul titlu al lui Vladimir Beșleagă pentru că artistul s-a stins prematur, la 3 iunie 2011, răpus de boala incurabilă care l-a măcinat). A identificat și a tezurizat orice material cu referire la viața și opera lui Ion Macovei, a triat această „recoltă”, a pus accentele necesare, diferențiind informațiile importante de cele irelevante. Cititorul se va apropia de

universul „Ion Macovei” ghidat, mai întâi, de consemnările cu tentă portretistică ale unor contemporani – muzicieni, dar și scriitori, jurnaliști, exponenți ai forurilor decizionale din sfera culturii (Partea I: *Articole, schițe de portret*). Se va adânci, dacă va simți necesitatea, în creația protagonistului, reflectată într-o serie de studii muzicologice (Partea II: *Creația compozitorului în studii și articole de muzicologie*). Va putea, apoi, să pătrundă în zona unor reflecții mai intime și mai durute, presărate în interviurile cu artistul din ce în ce mai retras din societate și meserie (Partea III: *Interviuri. Destăinuirii*).

Este absolut tușantă selecțiunea de imagini de la finele cărții, care ni-l prezintă pe compozitorul, soțul, tatăl, bunicul Ion Macovei și mai conține și afișe, programe de sală, foi de titlu ale partiturilor, spicuri din culegerea de cântece pentru copii *Albinoșii*.

Se cere remarcat și efortul de sistematizare pe care l-a depus autoarea, încununat cu întocmirea mai multor liste: bibliografia la obiect, audio- și videoteca disponibile, palmaresul componistic, catalogul manuscriselor lui Ion Macovei, inventarul creațiilor publicate. Și surprizele ediției nu se opresc aici – ni se oferă, generos, un CD cu cele mai reprezentative opusuri semnate de Ion Macovei, precum și cu cele mai interesante intervenții radiofonice.

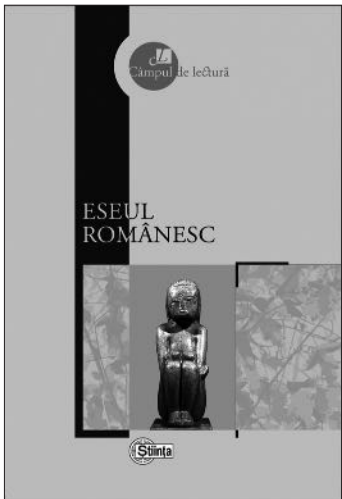
E firesc să ne exprimăm gratitudinea apropiaților Parascoviei Petrache-Rota-

Iulian Filip, Ion Macovei și Grigore Vieru

ru, care au îngrijit și editat monografia, dorind „să ducă la bun sfârșit lucrarea omului drag”. Autoarea nu a apucat să se bucure cu ei și cu noi de acest moment, pentru că, oarecum simetric cu destinul compozitorului Ion Macovei, s-a călătorit mult prea devreme, după o luptă inegală cu boala și după ce ne va fi lăsat, ca testament, îndemnul de a sluji – cu onestitate și devotament – arta și frumosul în artă.

EDITURA ȘTIINȚA | CÂMPUL DE LECTURĂ

ESEUL ROMÂNESC (ANTOLOGIE)
PREFATĂ, SELECȚIE A TEXTELOR ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE
DE ADRIAN CIUBOTARU

„Fiind la origini un gen marginal, mai precis: un gen de frontieră, la intersecția prozei și a literaturii non ficțiune, eseul a câștigat teren, mai ales în secolul XX, devenind foarte solicitat, inclusiv în literatura română. Eseul literar, la care s-au adăugat cele general umaniste, istorice, sociologice, culturologice, științifice, filosofice, pe teme estetice sau etice etc., a început să fie nu doar citit, ci și cultivat pe toate palierele gândirii. Volumul își propune, de o manieră explicit-didactică, o trecere în revistă a evoluției genului în literatura universală, cu identificarea liniilor de forță și de seducție a acestui gen, precum și o selecție dintre cele mai remarcabile modele românești. Antologatorul și-a dorit o listă de nume, în mare parte, canonice, emblematice nu doar pentru epocile și preocupările literare pe care le reprezintă, ci și pentru evoluția acestui gen pretențios, pe cât de democratic și accesibil, în aparență, pe atât de dificil și subtil, în esență. Un gen înalt, prin care se măsoară inclusiv maturitatea unei culturi și care nu poate fi ilustrat decât prin nume grele. Antologia cuprinde secvențe sau texte integrale ale eseistilor români, modele și totodată ilustrații ale varietății subiectelor și modurilor de abordare ale acestui gen

proteic: Alexandru Odobescu, Alexandru Macedonski, George Călinescu, Constantin Noica, Eugène Ionesco, Emil Cioran, Alexandru Paleologu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Matei Călinescu, Nicolae Manolescu, Mihai Cimpoi, Eugen Lungu, Adriana Babeți, Mircea Cărtărescu, Gheorghe Crăciun, Alexandru Mușina, Emilian Galaicu-Păun, Radu Paraschivescu, Radu Vancu ș.a.”

EDITURA

INCORECTITUDINI

TEORIE SI VANITATE (V)

de ADRIAN CIUBOTARU

În vara lui 1935, Ludwig Wittgenstein efectua o călătorie în URSS. Dar nu pentru a lua parte la vreo conferință sau simpozion internațional, ci pentru că era extrem de curios să vadă Uniunea Sovietică. Să nu uităm: indemnul lăuntric de a vizita raiul bolșevic survenea la exact doi ani după Holodomor și îndată după procesul lui Kirov.

Tentativele de a obține viza sovietică nu s-au încununat cu succes, de aceea Wittgenstein a trebuit să apeleze la colegul său John Maynard Keynes care avea, se pare, o relație mai specială cu ambasadorul URSS la Londra, Ivan Mihailovici Maiski. În urma intervenției diplomatului rus, Wittgenstein a obținut dreptul de călătorie râvnit. Merită citată, în context, scrisoarea pe care baronul Keynes i-o adresează lui Maiski și în care îl recomandă pe Wittgenstein drept simpatizant al puterii instaurate la Moscova: „[Wittgenstein] nu este membru al Partidului Comunist, dar nutrește puternice simpatii față de modul de viață pe care crede că îl promovează noul regim din Rusia”. O copie a scrisorii ajunge și la Wittgenstein, care cade de acord cu toate formulările baronului amic și coleg. (Apropo, Sesardić bănuiește că serviciul pe care îl făcuse Maiski lui Keynes și Wittgenstein a fost întors peste mai mulți ani, când diplomatul sovietic l-a rugat pe marele economist englez să faciliteze apariția în revista *Philosophy* a unui articol semnat de filozoful de tristă faimă Mark Borisovici Mitin, în care acesta lauda interpretarea stalinistă a materialismului dialectic.)

În 1935, se împlineau șase ani de când Ludwig Wittgenstein se stabilise în Marea Britanie și își reluase cariera didactică în calitate de profesor la Universitatea din Cambridge. Marele filozof a evitat, în public, asocierile politice și etichetările ideologice, dar în privat, cel puțin pentru unii colegi și studenți, trecea drept simpatizant al regimului stalinist. Posibil, sub influența mediului: pe la începutul anilor 1930, Cambridge-ul se contaminase cu ideile marxismului, unii profesori și studenți de acolo tratând orice oportunitate de călătorie în URSS ca pe un adevărat pelerinaj, după cum spune biograful lui Wittgenstein, Ray Monk. Oricum ar fi stat lucrurile, cert e că vizita în Rusia bolșevică i-a plăcut mult filozofului austriac, care a încercat să repete experiența în 1937, adică în plină teroare stalinistă.

Sesardić nu invocă, până aici, decât dovezi indirecte ale simpatiei nutrite de Wittgenstein pentru URSS și stalinism, întrucât mărturiile foștilor discipoli și colaboratori pot fi interpretate ca fiind prea

subiective sau chiar parțiale și, de aceea, nedemne de încredere. Totuși, prietenia cu comunistul italian Piero Sraffa, care întreținea legături strânse cu Palmiro Togliatti (un stalinsit convins ce își coordona toate deciziile importante cu Kremlinul), este un argument serios în favoarea ipotezei lui Sesardić că Wittgenstein, în forul lui interior, și-a dorit ca experimentul socialist din Rusia să reușească. Sraffa era cel care îi prezenta lui Wittgenstein toată actualitatea politică. Se știe că filozoful nu iubea să citească ziarele, preferând „buletinele de știri” pe care i le pregătea, în fiecare săptămână, amicul său italian. Influența pe care a exercitat-o acesta din urmă asupra lui Wittgenstein este dincolo de orice îndoială. Filozoful austriac însuși mărturisea că discuțiile cu economistul Sraffa îl făceau să se simtă ca „un copac căruia i-au fost retezate toate ramurile”.

Sraffa era convins că Rusia lui Stalin se află pe calea cea bună. Vizitele sale în URSS i-au întărit această încredere. O parte din entuziasmul său i s-a transmis, presupune Sesardić, și lui Wittgenstein care, tocmai în această perioadă, i-a surprins deseori pe colegi și pe studenți cu afirmații și păreri absolut deconcertante. Astfel, autorul *Tratatului* nu se arăta șocat de existența lagărelor de muncă în Uniunea Sovietică,

întrucât, zicea el, ar fi păcat ca mulțimea de oameni de acolo să rămână fără lucru într-un asemenea moment istoric. Adversar declarat al „diferențelor de clasă” (filozoful îi compătimea deschis pe oamenii care s-au născut „moșieri”), Wittgenstein nu avea nicio obiecție față de teroarea bolșevică – era prețul firesc ce trebuia plătit pentru afirmarea noii societăți, din punctul său de vedere. Mai mult, și mai grav de atât, filozoful nu se arăta deranjat nici de tirania în sine: „Pe de altă parte, tirania... nu-mi stârnește indignarea” (din amintirile lui Rush Rhees: *Recollections of Wittgenstein*, Oxford, 1984).

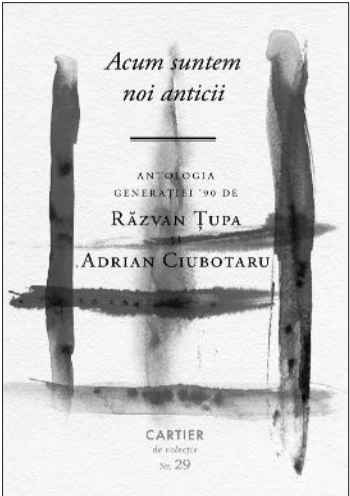
Sustinerea morală a cauzei socialiste în Rusia s-a manifestat și în alte moduri, nu doar prin replici sau amicitia cu marxiștii de la Cambridge. În noiembrie 1940, de pildă, Wittgenstein a semnat o scrisoare în sprijinul Convenției Poporului, ce trebuia să aibă loc pe 12 ianuarie 1941. Convenția a fost concepută de Partidul Comunist britanic la indemnul Internaționalei Comuniste: inițial, comuniștii din Albion au susținut războiul aliaților împotriva nazismului și a fascismului, dar după semnarea Pactului Molotov-Ribbentrop, aceștia au schimbat macazul, condamnând acum ambele părți implicate în „războiul imperialist”.

Mai mult, Convenția Poporului (la care erau invitați să participe și sindicaliștii, și laburiștii) urma să-și exprime atitudinea negativă față de guvernul Churchill, pus pe același cântar „imperialist” cu cei care au declanșat conflagrația, cerând „pace între popoare” și, cum altfel, „prietenie cu Uniunea Sovietică”. Toate acestea se petreceau, subliniază Sesardić, într-un moment istoric critic, când britanicii duceau o luptă disperată de supraviețuire, cu perspective foarte incerte. Până la urmă, Convenția s-a răsuflat și a fost repede uitată de Partidul Comunist britanic care, după 22 iunie 1941, și-a schimbat opinia despre război. Odată cu el, și-a schimbat părerea și Wittgenstein.

Cartea lui Neven Sesardić nu este *stricto sensu* despre vanitatea filozofilor de a crede că orice idee pe care o emit este bună numai pentru că le aparține. Autorul deplânge mai curând starea în care au ajuns catedrele de filozofie din Occident, marcate de un puternic „dezechilibru ideologic”. Totodată, e siderat de modul în care ideologia dominantă (marxismul și tot ce a derivat *din* sau a fost absorbit de acesta) a fost adoptată, fără nicio împotrivire, nu numai de practicanții profesiilor liberale și de discipolii sau cititorii/ admiratorii gânditorilor contemporani, ci și de majoritatea savanților, adică de spiritele cele mai luminate, mai raționale și mai critice ale timpului nostru (critice însă doar cu privire la propriile lor domenii de cercetare, nu și în privința „vacilor sacre ale stângismului”). Autorul e preocupat să găsească mărturii ale duplicității morale sau ale naivității politice de care au dat dovadă filozofi și savanți de primă mărime. Lucru absolut necesar, dacă ne gândim că toți acești inși de geniu au modelat epoca în care au trăit, prin teoriile și invențiile lor, influențându-i pe ceilalți nu numai prin adevărurile pe care le-au descoperit și le-au afirmat, ci și prin falsurile pe care le-au emis, minciunile pe care le-au susținut și răul pe care l-au promovat cu bună sau cu rea-știință.

Cauza pentru care au făcut-o e la suprafată: au fost oameni și nimic din ce este omenesc nu le-a fost străin. Cauza pentru care nu s-au dezis de prostiile pe care le-au comis, nu și-au regretat declarațiile și nici faptele reprobabile, dar nici erorile și nici chiar răul în care, deseori, au căzut a fost vanitatea. Cu alte cuvinte, încrederea exagerată în infailibilitatea propriei lor gândiri, edificată pe confuzia între geniu și desăvârșirea morală, între har și putere. Sau, mai simplu, străvechiul păcat al trufiei care, se știe, îi viciază mai abitir pe cei atinși de grația divină decât pe muritorii de rând.

CARTIER DE COLECȚIE

ACUM SUNTEM NOI ANTICII
ANTOLOGIA GENERAȚIEI '90
SELECȚIE ȘI PREFEȚE DE
RĂZVAN ȚUPA ȘI ADRIAN CIUBOTARU
CARTIER DE COLECȚIE NR. 29

„Dincolo de reperele bătăliilor pierdute și câștigate în epocă, literatura română s-a îmbogățit cu texte și perspective poetice. Este perioada în care au publicat pentru prima dată în volume personale poeți care fac legătura direct cu promoțiile anterioare (activarea resurselor) ca Ion Chichere sau Ion Monoran, Gheorghe Iova, Ioan Es. Pop, autori care s-au constituit în nucleul dur al canonului nouăzecist (canonul insurgent) ca Daniel Bănulescu, Lucian Vasilescu, Saviana Stănescu, Ruxandra Cesereanu, Mihail Gălățanu, Rodica Draghinescu

ori Floarea Țuțuianu, ca reperele inevitabile ale momentului, Cristian Popescu sau Iustin Panța, poeți care și-au negociat postura lirică și în perioada următoare ca Robert Șerban, Marius Oprea, Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, Anca Mizumschi, Vasile Baghiu, Radu Sergiu Ruba, Horia Gârbea, Fevronia Novac, Paul Vinicius, Aura Christi, Simona Popescu, Nicolae Coande, Letiția Ilea, Valentin Iacob, dar și autori care au marcat trecerea spre generația următoare (dragostea decapitează) precum Radu Andriescu, Ovidiu Nimigean, Judith Meszaros, Mihai Ignat, Constantin Acosmei sau Adela Greceanu.”

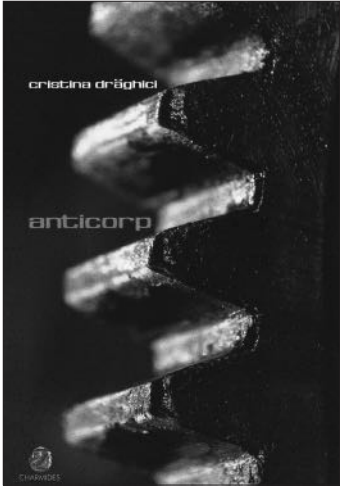
Răzvan ȚUPA

Foto de N. RĂILEANU

POETAE NOVI

POEZIA
CA ANTICORP
de MARIA PILCHIN

CRISTINA DRĂGHICI
ANTICORP
BISTRIȚA, CHARMIDES, 2019

„Anticorp” (Bistrița, Editura Charmides, 2019), volumul de debut al Cristinei Drăghici, reprezintă o carte-manifest prin care eul se extrage din lume pentru a purcede într-o incursiune în sine. Anti-Corpul este sinele care neagă, care atacă anumite idei și stări ale propriului eu, pentru a asigura o mai bună existență spirituală a ființei. Observăm o perindare a trei vârste ale femeii: copila, femeia și bătrâna. Toate pornesc de la starea edenică de libertate, „sunt o fetiță liberă”. Apoi intervine suferința procreării – „fetița face o fetiță și fetița fetei plânge”. E ipostaza prebiologică din care se trage omenescul. Ajunsă la maturitate, aceasta își induce durerea dorințelor neîmplinite: „vor bărbați sinceri și monogamie”, „și plâng și când se mărită și plâng la orgasm la naștere/ la job pe stradă în lift”. Adevărata strălucire însă poate fi atinsă doar atunci când aceste năzuințe dispar, „ești atât de frumoasă atunci când nu mai vrei nimic”. Aici intervine deschiderea pentru sacrificiu – „pentru tine.../ o să mă/ tund băiețește”. După care încercarea de a scăpa de jertfirea de sine, „o femeie trebuie să își ajungă sieși/ ignoră ovarele inima țesutul adipos/ scoate blugii nemernico/ ești egală bărbatului”. E impulsul spiritului de a deveni nimic altceva decât este

în proprii ochi – femeie. Senectutea le înlătură pe toate, le reconfigurează: „liniștea e un bol ceramic pictat de o femeie bătrână”. Intervine supliciul singurătății, al rupturii, „nu ne vom spune niciodată pe nume/ nu ne vom întâlni niciodată la șase/ nu vom rosti nici măcar un cuvânt”. Își face simțită prezența femeia care nu mai caută conviețuirea cu celălalt sau coabitarea nu mai este posibilă. E afectul liminal al despărțirii din care actantul liric iese epuizat.

Constituția carnală este una centrală. Există, în acest sens, o dimensiune sculpturală a poemelor: „bărbatul a ieșit din tablou se plimbă gol prin corpul meu”. Corpul este urcat pe soclul poeziei care este de-adevăratelea una antropocentrică: „s-ar așterne liniștea în țesuturi”, „să îmi săruți vertebra cervicală 7”. Maternitatea este și ea o modalitate de a modela o ființă umană. Descoperim o scriitură anatomică, dar nu vom insista asupra evidenței că este poezia scrisă de un medic. Putem constata o formă de idolatrie poetică a corpului uman în acest volum. Doar că această iubire exagerată a anatomiei umane denotă mai degrabă o căutare a esențelor decât o exagerare. Amenințarea: „îmi voi arde toate cărțile și îți voi aduce scrumul

lor în palme” e transcenderea unui parg, e trecerea dincolo de cunoaștere.

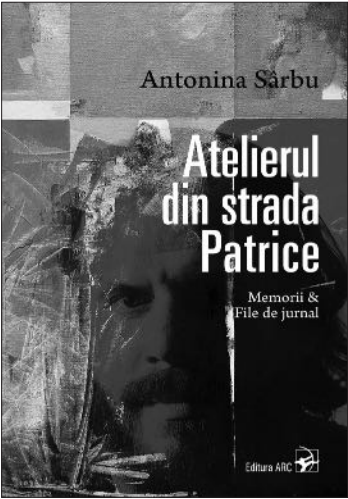
Foamea circumscrisă stărilor de tristețe și melancolie capătă uneori dimensiuni pantagruelice: „voi cumpăra toate bomboanele Bucuria de la metrou/ ... lasă-mă cu bomboanele Merci”. Anti-Corpul e și autodistrugere. Dragostea e, la un moment dat, o afecțiune autoimună, care corodează, care subminează ego-ul, „iubesc așa cum pisicile iubesc gleznele stăpânilor”. Erosul e în proximitatea imediată a maladiiei și spaimei – „cineva să îmi ia inima în palme ca și când ar fi un/ iepure sălbatic”. Lucrurile mărunte care i se întâmplă corpului, precum căderea unui dinte de lapte, capătă deodată dimensiuni celeste, „și doar tu știi că mâna mea de copil e o gură de inger/ fără dinții din față”. Printre avantajele înamorării este însă posibilitatea de a încălca limitele umanului – „sfidăm Omul doar făcând dragoste”. „Omul” însă presupune și o dimensiune cristică, e divinitatea întrupată care nu a cunoscut dragostea fizică.

Lipsește în aceste poeme căutarea luminii cu orice preț. Noaptea nu este sinonimă cu frica, „nu-mi e frică de întuneric/ acolo facem dragoste/ încă din burtă”. Erosul este o modalitate de a scăpa de

tirania destinului, ca până la urmă să înveți emanciparea de amor. „Gimnastica vidului” reprezintă o dimensiune intermediară între material și imaterial, gestică mișcărilor conturează un corp surprins între cele două ipostaze. Totul este mișcare. Corpul e dialectica exemplară a ființei. Și dacă „apa nu știe geografie”, omul e și el dus de val. Acrobațiile imaginației medicale conferă multă polisemie și echivoc volumului. Niciodată nu ne dăm seama dacă avem de-a face metafora sau cu termenul medical. Și aceasta e o calitate a cărții, așa cum vorbim despre o carte construită din spectacolul unor trăiri excepționale ale spiritului conturat de datele sale biologice și de instinctele sale exacerbate.

Așa cum anticorpii sunt agenții protectori ai unui corp, poezia apără un corp în minte. Descoperirea de sine este o ipostază firească la vârsta începuturilor și Cristina Drăghici o face cu multă măiestrie artistică. E gestul alchimistului care asistă întâmplător la crearea Golemului și căruia i se face milă de condiția umilă a noii creaturi. Corpul de lut are nevoie de spirit, adică de un Anti-Corp. Și poeta îl creează. Un debut promițător care deschide ușa unor dezbateri poetice pe marginea corporalității (anticorp) și metafizicii (Anti-Corp).

EDITURA ARC | NOI APARIȚII | EDITURA ARC

ANTONINA SÂRBU
ATELIERUL DIN STRADA PATRICE
MEMORII & FILE DE JURNAL

„Iată o carte în care cuvântul «underground», termen ajuns categorie estetică dar și clișeu în demersurile care denunță realitățile regimurilor comuniste de oriunde, nu mai funcționează ca o metaforă, ci definește o realitate greu de imaginat. Știam de subsolul în care Andrei Sârbu și-a creat capodoperele, am și fost în el, dar adevărurile pe care le mărturisește dna Antonina Sârbu depășesc orice imaginație. Regimul sovietic ar putea fi condamnat la Haga doar în baza acestor mărturii, din care reiese foarte clar că pictorul a fost o victimă directă a obstrucționării la care au fost supuși cei mai talentați artiști ai vremii de pe întreg teritoriul URSS. Fiindcă volumul, avându-l în prim-plan pe Andrei Sârbu, reface și atmosfera epocii, reconstituind scriptic figuri dintr-o, azi, faimoasă mitologie a artelor frumoase de la noi. (...) «Atelierul din strada Patrice»

e un document afectiv care îmbogățește considerabil bibliografia Andrei Sârbu. Nervul epic al discursului e ușor sentimentalizat pe alocuri, dar registrul narativ a câștigat enorm prin faptul că autoarea a evitat o expunere fad-cronologică (...).”

ANTONINA SÂRBU
FIICA ZEȚARULUI
(ȘI ALTE TEXTE)

„«Fiica zețarului» e scrisă din perspectiva celui mai jinduit sentiment uman, libertatea. Autoarea construiește caractere puternice, personajele ei înving spaima, întunericul, singurătatea, se înving pe sine. Subiectele cărții au în prim-plan medii intelectuale și completează șirul prozelor confesive ale Antoninei Sârbu. «Eroii» sunt personaje deopotrivă cunoscute și necunoscute. Printre celebritățile amintite figurează Tatlin (pictor rus interbelic, reprezentant al avangardismului), Jimi Hendrix, Anna Magnani, Janis Joplin, King Crimson (muzicieni și actori celebri), Franz Kafka, Witold Gombrowicz, Dostoievski, Tolstoi, Bulgakov, Rebreanu sau Borges (scriitori notorii), Nina Ischimji, Igor Crețu (traducători basarabeni, cei mai buni în perioada postbelică); firul acțiunii se deapănă însă prin personajele fictive: Zetz, Serj, Mircea, Valeriu, Miriam, nume în devenire, tineri în căutarea adevărului, frumosului, libertății. Toate aceste personaje leagă tradiția de prezent, reconstituind astfel un dialog al generațiilor. Nume emblematice relevă forța talentului, dar și puterea de a sfida timpul și ororile lui. Proza conturează mai multe fațete, fiecare dintre acestea oferind alte chei de lectură.”

Din multitudinea de construcții prepoziționale, care pun probleme de stil, și nu doar, în spațiul lingvistic basarabean, vom trece, de astă dată, prin *filtrul* nostru două locuțiuni prepoziționale – ambele formate cu prepoziția *în* –, care exprimă o relație sintactică de dependență, un raport cauzal. Or, pînă a vedea care sînt acestea, să pornim totuși de la formele lor corecte, iar astfel îi vom da bunului nostru cititor, în mod sigur, cu spirit pătrunzător, un indiciu-două pentru a le deduce; dacă nu, oricum, le vom scoate chiar noi la lumină la un moment dat. Mă rog, fiecare cu partea sa de contribuție.

Prima și cea dintîi – pleonasmul, bată-l vinal – e (cine n-o cunoaște?) locuțiunea prepozițională *în funcție de*, construită, după cum se vede, dintr-o prepoziție (*în*) – ca element de relație sintactică –, un termen plin – substantivul nearticulat *funcție* – și iarăși o prepoziție (*de*), exprimînd, precum spuneam mai sus, un raport de determinare sau o nuanță comparativă. Ea are ca (nu... „ca și”) sinonime imperfecte grupările locuționale (clasificare/ distribuție/ repartizare) *în raport cu.../ depinzînd de.../ față de.../ în proporție cu.../ proporțional cu.../ potrivit cu.../ pe măsura.../ pe baza.../ după... și se asociază, bineînțeles, cu expresia a fi în funcție de...*, adică: (cu referire la acțiuni, manifestări, lucruri, fapte, atitudini sau cum doriți să le numiți dumneavoastră) *a depinde de...; a fi legat de...; a atîrna de...; a fi condiționat de...* Uuuf! ce de similitudini. Cine să le mai rețină? Tot bunul nostru cititor, nu-i așa?

Acum, dacă e să ne întrebăm cărui stil funcțional îi este proprie locuțiunea prepozițională *în funcție de*, răspunsul, de asemenea, e la suprafață: aceasta circulă, îndeosebi, în stilul juridico-administrativ sau științific, dar, mai încoace, și în cel gazetăresc, în mass-media – cum ar veni –, ba chiar și în vorbirea colocvială, fiind oarecum pe cale de a se clișeiza. Permiteți-ne să și ilustrăm, pentru că trebuie: „În latina clasică, viitorul I era un tip sintetic, a cărui structură varia *în funcție de* (subl. n. – V.G.) conjugarea verbului” (*Istoria limbii române*, vol. 1, Univers Enciclopedic Gold, B., 2018, p. 180) sau „În acest tabel sunt reprezentate țările de pe glob *în funcție de* (subl. n. – V.G.) produsul intern brut pe cap de locuitor în dolari americani [...]” (ro.wikipedia.org), sau „Salariul minim mărit *în funcție de* (subl. n. – V.G.) studii a picat la Curtea Constituțională” (www.starupcafe.ro), sau „*În funcție de* (subl. n. – V.G.) gradul de echivalență semantică și de numărul de sensuri suprapuse, sinonimele (lexicale) se împart în: sinonime totale, sinonime parțiale (imperfecte sau relative)” (lexicologialimbiiromane.ro), sau „Creștem în fiecare an și încercăm să ne adaptăm oferta *în funcție de* (subl. n. – V.G.) preferințele tale” (www.europosters.ro), sau „Cum alegi ramele de ochelari *în funcție de* (subl. n. – V.G.) forma feței?” (www.optiplaza.ro).

Toate bune pînă aici: formă corectă, mod de întrebuintare potrivit, exemple... Se știe însă (adică cine știe...) că această locuțiune are și o formație paralelă – *funcție de* –, așadar, fără prepoziția inițială, în, care tocmai că induce respectivul raport cauzal. Or, norma lingvistică nu acceptă forma trunchiată a acestei construcții gramaticale, ca în: „Taxe percepute *funcție de* venituri” (vezi *Gramatica limbii române*.

FILTRE

(ÎN)DEPENDENȚA NOASTRĂ LINGVISTICĂ (I)

de VALENTIN GUȚU

I. Cuvântul, Editura Academiei Române, B., 2005, p. 610) sau „Stabilesc necesarul de creioane *funcție de* numărul de elevi” (apud forum.softpedia.com), cu excepția formulării unor enunțuri matematice ori din domeniul administrativ, care exprimă anumite relații sau funcții, fiind vorba de un registru stilistic special: „Viteza mișcării accelerate e *funcție de* timp” sau „Temperatura de fierbere este *funcție de* altitudine” (din internet).

Umbînd la origini, vom menționa aici că locuțiunea prepozițională *în funcție de* a fost împrumutată cîndva – cu siguranță, în epoca modernă – din franceză, mai exact, a fost calchiată morfosintactic (și acceptată în uz): *en fonction de* = în funcție de, cu semnificația „ținînd seama de”. A se reține însă că locuțiunea franceză are și ea o variantă prescurtată – *fonction de* –, care a dat naștere, în anumite registre stilistice, formației românești *funcție de*. Pentru ilustrare, pornind de la primul caz, iată două expresii franțuzești traduse în română: „Ensuite, la procédure change *en fonction de* l’animal qu’on choisi = Apoi, procedura se schimbă *în funcție de* animalul ales”; „Cette modification est différenciée *en fonction de* l’ampleur de l’effect engendré = Modificarea este diferențiată *în funcție de* amploarea efectelor produse” (din internet). Formula franțuzească are în calitate de sinonime relative locuțiunile *par rapport à* = *în raport cu/ în comparație cu; față de; relativement à* = *relativ la/ referitor la/ cu privire la*; construcții care presupun, așa cum notam anterior pentru română, un raport cauzal, prin care ceva *depinde de* altceva, ca în următoarea pildă: *se réussite dépendra de son travail* = reușita sa *depinde de* (atîrnă/ e *în funcție de*) munca sa.

Curios e că (dar cine nu știe?!), într-o altă limbă romanică – spaniola –, structura morfosintactică a locuțiunii e aceeași: *en función de* = *în funcție de*, ca și expresia respectivă: *estar en función de* = *a fi în funcție de*. La fel, doar două exemple de traducere: „Los Estados miembros podran adaptar las comunicaciones *en función de* sus necesidades y circunstancias = Statele membre își pot adapta comunicările *în funcție de* propriile nevoi și circumstanțe” și „Las subvenciones oscilarán *en función de* las dimensiones del proyecto = Subvențiile vor varia *în funcție de* dimensiunea proiectului” (din internet). Cele câteva echivalente ale sale sînt atît de transparente, încît nici nu le mai traducem: *dependiendo de; de conformidad con; en relación a/ con; conforme con*.

Cît privește italiana, situația e aceeași: locuțiunea *in funzione di* evident că înseamnă *în funcție de*, ca în pildele ce urmează: „Il ritmo della produzione è *in funzione del* tempo disponibile = Ritmul producției e *în funcție de* timpul disponibil” sau „La candidature sono prese in considerazione *in funzione della* disponibilità dei posti = Candidaturile sunt luate în considerare *în funcție de* posturile disponibile” (din internet). Sinonimele nu diferă nici ele prea mult: *in rapporto a; in relazione a*, dar și – nota bene! – *in dipendenza di*.

Echivalentele englezești contează aici mai puțin, deși putem să pomenim tot cîteva: *according to; depending/ relying on; in terms of*. Cam asta e povestea cu... prima și cea dintîi locuțiune prepozițională, însă doar pe jumătate: stați aproape, vom reveni la ea – căci are, precum spuneam la început, și un „echivalent basarabean”, ce naiba!

Cea de-a doua construcție prepozițională, legată, evident, de prepoziția *în*, este: *în conformitate cu*, care înseamnă – pare lesne de înțeles, nu? – *conform/ potrivit (cu/ + dativul)/ în concordanță cu/ corespunzător cu* și care se referă la acte, copii și alte hîrtii mai mult sau mai puțin importante. Cine altul dacă nu Internetul (l-am personificat, dîndu-l cu inițială majusculă) ne va ajuta și aici să ne îmborsăm memoria: „Premierul Ludovic Orban a declarat, miercuri seara, că a acționat *în conformitate cu* (subl. n. – V.G.) legea în ceea ce privește prelungirea stării de alertă” (www.orange.ro, 17 iunie 2020) sau „Menționăm că, *în conformitate cu* (subl. n. – V.G.) prevederile art. 4 alin. (1) din OUG nr. 98/2017: «Autoritățile contractante stabilesc termenele pentru depunerea ofertelor/ candidaturilor, *potrivit dispozițiilor* Legii nr. 98/2016, cu modificările și completările ulterioare [...]»” (anap.gov.ro, 27 iulie 2018), sau încă două enunțuri sinonime, construite cu adverbul *conform* (+ dativul ori prepoziția *cu*): „Lista tuturor funcțiilor din unitate pe grade și trepte profesionale *conform* (subl. n. – V.G.) prevederilor Legii 153/2017 – septembrie 2018” (www.scr.ro) și „Subsemnatul, ... , declar pe propria răspundere, sub sancțiunea legii penale privind falsul în declarații, că prezentul act este *conform cu* (subl. n. – V.G.) originalul” (www.legisplus.ro).

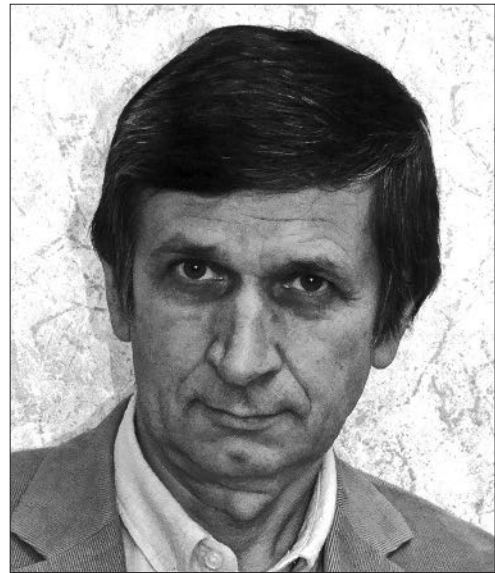
Probabil, nu strică să amintim și de data aceasta că – dar să le luăm iarăși pe rînd – franțuzește, în contextul respectiv, se folosește, certainement, locuțiunea *conformément à...*, ca în: *tout se passait conformément à leur plan* = totul se pe-

trecea *conform* planului lor, sau *conforme à*; italienește, certamente, se zice *in conformità di; conforme/ conformemente: in conformità alle vigenti disposizioni* = în conformitate cu normele în vigoare; iar spaniolește se spune, ciertamente, la fel de... simplicísimo: *conforme* sau *en/ de conformidad con*, adică, dacă e să cităm doar un exemplu (din dicționar): *de conformidad con lo establecido en el artículo = potrivit/ conform* (dispozițiilor) articolului/ în conformitate cu articolul. Ce asemănare, Doamne, între aceste trei limbi surori! (Ierte-mă aici vorbitorii de portugheză, că le-am neglijat graiul!) De-ar ști asta și unii cetățeni basarabeni, autointitulați „moldoveni independenți”, care, atunci cînd trec Prutul („granița cu statu` vecin”) pe două, patru sau mai multe roți, ori zboară spre Paris, Roma sau Madrid, declară că ei „pleacă în Ieuropa”, deși, dacă s-ar uita biine pe-o hartă – fie și sovietică –, li s-ar revela (Părinte al Luminii, fă să fie-așa!) că... „chiar Chiș`nău` îi buricu` Ieuropei, nu... Parisu`”.

Acum, întrucît tot sîntem în... „buricu` Ieuropei”, e musai să vedem și „echivalentele basarabene” ale celor două construcții prepoziționale și să ne întrebăm cum s-a ajuns totuși la ele, dacă, între timp, bunul nostru cititor... vă dați seama ce calificativ urmează, nu?... Mă rog, atotștiutor să fii și tot face ca, din cînd în cînd, să mai repeți cite ceva. Așadar, pentru exprimarea raportului cauzal al celei de-a doua locuțiuni – vă invit să ne ocupăm mai întîi de ea din simplul motiv că e mult mai aproape de noi decît prima –, unii basarabeni întrebuintează o formulă pur regională: „*în corespundere cu*” (formată cu infinitivul lung al verbului a *corespunde*), evident, avînd semnificația construcțiilor gramaticale *în conformitate cu/ conform cu* (sau + dativul)/ *potrivit cu* (sau + dativul)/ *pe baza... sau corespunzător cu...*

La o examinare mai atentă, realizați că această locuțiune prepozițională e mai curînd un calc morfosintactic după formula rusească *в соответствии с...* decît o contaminație generată de sintagma *corespunzător cu...* sau de formula ad-hoc (mai aproape de *corespondența conturilor*, adică din economie/ finanțe) *în corespondență cu*: „Suntem pregătiți să luăm această decizie *în corespondență cu* (= în concordanță *cu/ în raport cu*; n.n. – V.G.) posibilitățile pe care le are bugetul [...]” (www.capital.ro).

VA URMA

DEBUT

CIOCOLATE NEGRE CU ALUNE

de AUGUSTINA VIȘAN

AUGUSTINA VIȘAN S-A NĂSCUT ÎN SATUL FLUTURA, DIN RAIONUL UNGHENI, PE DATA DE 2 MAI 2001. STUDENTĂ ÎN ANUL I LA UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL CU SEDIUL LA CHIȘINĂU. A APĂRUT CU UN GRUPAJ DE POEZII ÎN ANTOLOGIA „PATRU PLUS PATRU PLUS PATRU”, PUBLICATĂ DE EDITURA PRUT INTERNAȚIONAL. ÎNCEPÂND DIN ANUL 2017, FRECVENTEAZĂ ATELIERUL DE POEZIE ȘI PROZĂ „VLAD IOVIȚĂ”, CARE ÎȘI DESFĂȘOARĂ LUCRĂRILE ÎN SEDIUL BIBLIOTECII MUNICIPALE „B.P.HASDEU”.

CIOCOLATE NEGRE CU ALUNE

Când mama s-a căsătorit cu tata
sau tata cu mama
mama
era deja însărcinată
și
tata
la fel

Chiar dacă nu și-au dorit niciodată
copii
au deja șase

Când am crescut mare
și am început și eu să mă enervez
și trânteam farfurii
în lighean
tata și mama râdeau de mine
iar mama, ca să mă enerveze și mai
tare,
îmi mai
aducea în plus și un ceaun
ars și
uscat după ce am
mâncat toată
dulceața de prune
din el
și mă punea
să-l spăl
cu nisip
eu îl spălam și ei
îmi povesteau
că
m-au făcut într-un lan de popușoi
cu frunze mari
și cu grăunțe
mărunte și verzi

Cineva i-a văzut
în timp ce...
și
tata
i-a dat
mamei 100 de lei
ca
să facă avort

În loc de asta
mama s-a dus
la Ungheni și
și-a cumpărat ciocolată
neagră cu alune
pe care și-o dorea de mult
dar nu avea bani
pentru asta

Acum în sfârșit
avea
tocmai
100 de lei
și
și-a cumpărat din toți banii ăia
ciocolate
tocmai cinci ciocolate
cinci ciocolate
negre cu alune
și le-a mâncat
pe toate
una după alta
fără pauze între ele
pe loc
în fața magazinului
pe toate
cinci

Colegii mei
din liceu
sau de la universitate
când îi las să copieze
mă
întreabă
ce ai vrea să-ți dăm în schimb
iar eu
le zic
tot timpul
unul și același lucru
aproape ca un papagal:

Ciocolate negre cu alune

* * *

Când ploaia
scotea din pământ semințele
de sfeclă, morcov, pătrunjel,
aruncându-le în drum ca pe niște
râme roșii

A venit
un om fără umbrelă cu o vacă
și un păpușoi
în mână

Tata
a înțeles ce voia

Eu cu sor-mea
stăteam pe geam
cu gurile căscate
și așteptam

finalul
Tata s-a dus
în ocol
a adus
buhaiul
roșu cu negru

Coarnele
îi erau groase și puternice
pielea de pe
șolduri strălucea

și l-a lăsat în staul doar cu vaca

După
ce boul
și-a împlinit poftele
vecinul
i-a dat tatei 200 de lei
s-a uitat la buhai
apoi la vacă
și a spus

Sper să fie
buhai
Doamne! Numai să fie buhai!
Așa-i
că o să fie buhai
negru cu roșu?
Dacă va fi buhai
îl voi vinde
la un preț
mare
voi cumpăra
o fereastră
și cu banii rămași
un alt buhai!
Sper sa fie buhai!

În ziua aceea
bunelul
a murit
bătând
cu degetul
în soba rece.

ZIUA LUI VASILICĂ

Pe 12 mai,
când
era ziua lui Vasilică,
fratele meu
mai mic
noi

eu Laur Măriuca
mama tata
nu i-am spus
că era ziua lui
și că
împlinise cinci anișori

Nu i-am zis
deși el o așteptase atâta
aștepta să mănânce tort
și să sufle în lumânări
nu i-am zis
pentru
că
nu aveam
bani
de lumânări
de
baloane
dar mai ales de
tort
până atunci el mereu
ne întreba
da când va fi ziua mea
și noi îi spuneam
în curând
în curând

Iar când
a venit ziua de 12 mai
am tăcut cu toții
ca sub apă
și nu i-am spus
nimic
și el ne tot întreba
da când va fi ziua mea
deși ziua lui a trecut
demult
noi tot îi spunem
degrabă
degrabă
sperând că
mama și tata
o să primească
în sfârșit
banii
pe care-i
așteptau
atâta
și atunci
va fi și ziua
lui Vasilică
ziua lui Vasilică
va fi atunci când
vom avea și noi
bani

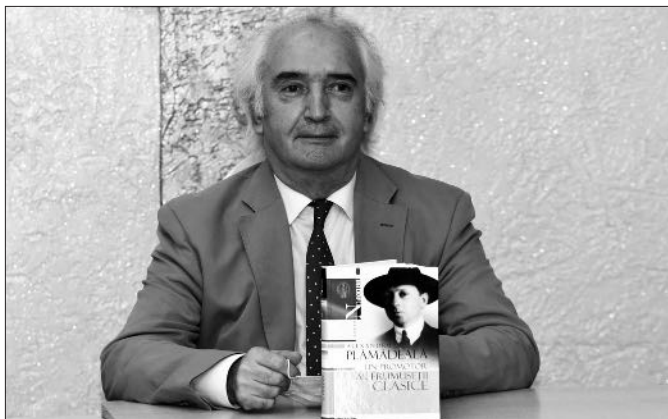
DIGEST CULTURAL

LANSAREA CĂRTII

„ALEXANDRU PLĂMĂDEALĂ: UN PROMOTOR AL FRUMUSEȚII CLASICE”

Pe 20 octombrie 2020 Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”, în parteneriat cu Editura Știința și Uniunea Scriitorilor din Moldova, a organizat lansarea cărții *Alexandru Plămădeală: un promotor al frumuseții clasice* (selecție, prefață, tabel cronologic și coordonare de Vasile Malanețchi). Volumul a apărut la Editura Știința, în colecția „Personalități notorii”, și a fost elaborat în cadrul Muzeului Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”.

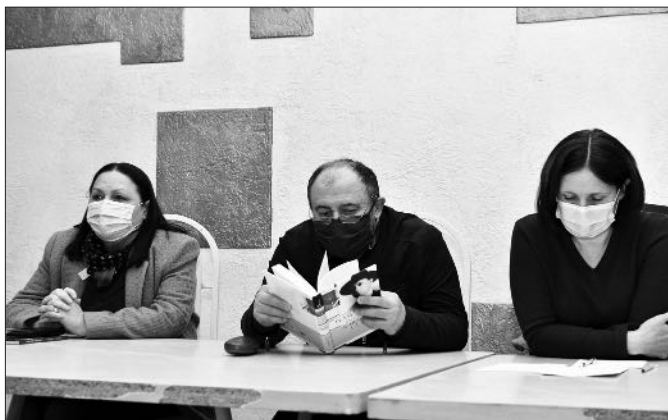
Alături de coordonatorul ediției, au vorbit despre carte: Maria Șleahtițchi, directorul Muzeului Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”; Andrei Chistol, secretar de stat; Arcadie Suceveanu, Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova; Mircea V. Ciobanu, director editorial la Editura Știința; Vladimir Beșleagă, scriitor; Tudor Stăvilă, critic de artă. Moderator: Lucia Țurcanu.

Vasile Malanețchi, coordonatorul ediției

Pagini din carte

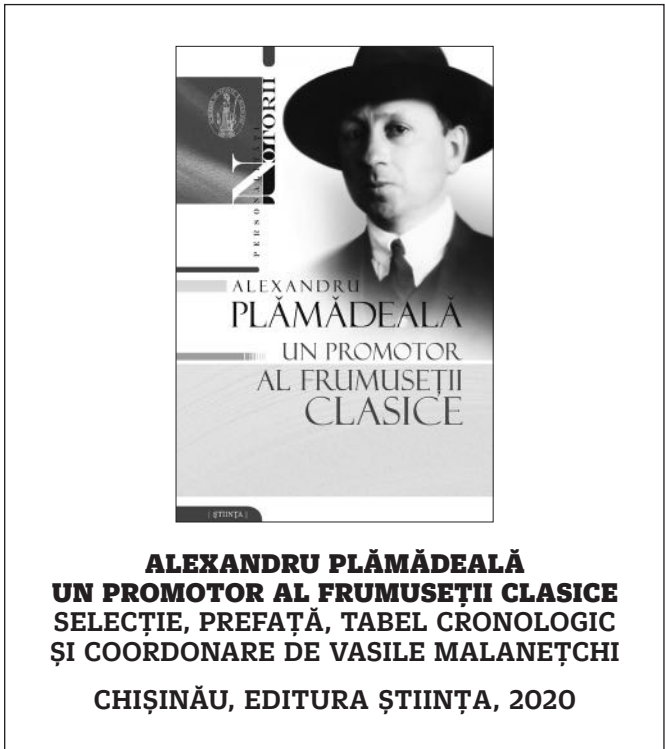
Maria Șleahtițchi, Mircea V. Ciobanu, Lucia Țurcanu

Criticul de artă Tudor Stăvilă

Scriitorul și cititorul exemplar Vladimir Beșleagă

ALEXANDRU PLĂMĂDEALĂ
UN PROMOTOR AL FRUMUSEȚII CLASICE
 SELECȚIE, PREFĂȚĂ, TABEL CRONOLOGIC
 ȘI COORDONARE DE VASILE MALANEȚCHI
 CHIȘINĂU, EDITURA ȘTIINȚA, 2020

FOTOGRAFII DE NADEJDA ROȘCOVANU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Volumul de față, intitulat în chip simbolic *Alexandru Plămădeală: un promotor al frumuseții clasice* (formula aparține lui Clément Morro, critic de artă din Franța, care îi consacră un important articol în „La Revue Moderne Illustrée des Arts et de la Vie”, nr. 16 din 30 august 1938) se constituie din materiale, informații și date ce s-au vehiculat în spațiul public timp de un secol și mai bine și reprezintă, într-un fel, oglinda fidelă a ceea ce s-a scris până acum despre omul și artistul plastic Alexandru Plămădeală. Tot așa cum acesta reprezintă imaginea cât se poate de veridică a timpului său, a evoluției societății basarabene în prima jumătate a secolului al XX-lea, cu schimbarea consecutivă a regimurilor social-politice survenite în teritoriul dintre Prut și Nistru și modificarea atitudinii față de moștenirea lui cultural-artistică. În perioada interbelică (1918-1940), în care, cronologiceste vorbind, se înscrie perfect activitatea lui Alexandru Plămădeală pe tărâmul artelor plastice, acesta a beneficiat de un tratament corect, echidistant și obiectiv atât din partea criticilor de specialitate și a publiciștilor care au abordat domeniul cultural-artistic, cât și din partea autorităților publice. În această ordine de idei, este suficient să precizăm că artistul plastic basarabean era considerat drept unul dintre sculptorii români reprezentativi ai momentu-

lui și care a fost apreciat la justa valoare și în context european mai larg. Schimbarea de macaz politic-ideologic, produsă în Basarabia după 28 iunie 1940, avea să se răsfrângă negativ și asupra destinului în postumitate al personalității și al operei artistului, care s-au pomenit marginalizate și minimalizate. Și acest soi de tratament s-a perpetuat de-a lungul întregii perioade postbelice, fenomenul fiind abordat prin prisma teoriilor luptei de clasă, a așa-zisului internaționalism proletar și patriotism sovietic.

Astfel am putea explica, în cea mai mare parte, faptul că receptarea personalității și a creației lui artistice în perioada sovietică a fost supusă unor grile determinate de factori politici și ideologici, fiind ignorate aproape cu desăvârșire categoriile estetice ale artei. În același timp, în textele publicate în deceniile imediat postbelice, se remarcă lipsa unor viziuni și concepte adecvate asupra creației lui Alexandru Plămădeală, distorsionarea contextului istoric în care sculptorul și-a desfășurat activitatea, precum și nivelul rudimentar al limbajului utilizat de cercetătorii și publiciștii care au avut curajul să se pronunțe pe marginea fenomenului artistic respectiv. Trebuie să mai precizăm că, în procesul de selecție și pregătire pentru tipar a textelor (puține, de altfel, produse în această perioadă), am atestat un șir de inadvertențe cu

privire la Alexandru Plămădeală și la unele dintre operele sale, și chiar ineptii, pe care a trebuit să le omitem tacit. La fel am procedat și în cazul erorilor evidente și al unor greșeli mai grave sau banale de ordin gramatical și ortografic strecurate în texte.

Pe de altă parte, și o spunem pătrunși de un sentiment de satisfacție intelectuală, nu putem să nu remarcăm nivelul elevat din punct de vedere conceptual și stilistic al interpretărilor și cercetărilor întreprinse în deceniile de la urmă. Ceea ce demonstrează cum, în condițiile circulației libere a ideilor, de exprimare nestingerită de factori ideologici și politici, de normalitate sub aspectul accesului la cultură și informare, a fost posibilă trecerea de la sociologismul (vulgar) vetust, de tip proletcultist, la abordarea nuanțată, axată pe principii eminate estetice a problematicei pe care o comportă personalitatea și moștenirea artistului plastic Alexandru Plămădeală.

Oricum, materialele adunate în prezentul volum au vocația să illustreze faptul că, prin creația sa, sculptorul Alexandru Plămădeală a fost, este și rămâne un fenomen perpetuu frecventabil al spiritualității românești.

Vasile MALANEȚCHI

NOI, CEI VII

de AYN RAND

AYN RAND (1905-1982), SCRITOARE ȘI FILOZOAFĂ AMERICANĂ. S-A NĂSCUT ÎN RUSIA, IAR ÎN 1926 A EMIGRAT ÎN SUA. „IZVORUL”, AL TREILEA SĂU ROMAN, PUBLICAT ÎN 1943, ÎI ADUCESUCCEUL. „REVOLTA LUI ATLAS”, APĂRUT ÎN 1957 (EDIȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ: CHIȘINĂU, CARTIER, 2014-2016), DEVINE BESTSELLER MONDIAL, FIIND A DOUA CARTE CA INFLUENȚĂ DUPĂ BIBLIE, ÎN OPINIA CITITORILOR AMERICANI. ÎN SCRIERILE DE FICȚIUNE, CA ȘI ÎN CELE FILOZOFICE, A PROMOVAT IDEILE OBIECTIVISMULUI, CURENT DE GÂNDIRE ÎNȚIAT CHIAR DE EA. MAI JOS, UN FRAGMENT DIN ROMANUL „NOI, CEI VII”, ÎN CURS DE APARIȚIE LA EDITURA CARTIER.

La început au fost șoapte. Studenții se strâneau în grupuri în colțuri întunecoase și tresăreau nervoși ori de câte ori se apropia o persoană străină, iar în șoaptele lor se distingea cuvântul: „Epurarea”.

La cozile de la cooperative și în tramvaie, oamenii întrebau: „Ai auzit de Epurare?”

În articolele din „Pravda” se pomenea des despre starea deplorabilă a colegiilor Roșii și de viitoarea Epurare. Apoi, la sfârșitul semestrului de iarnă, la Institutul Tehnologic, la Universitate și la toate institutele de învățământ superior, apără o înștiințare scrisă cu litere uriașe, cu creionul roșu: „EPURAREA”.

Înștiințarea îi îndruma pe toți studenții să se prezinte la secretariat, să primească formulare, să le completeze pe dată, să-l pună pe upravdom-ul lor să certifice ade-vărul răspunsurilor lor și să le returneze la Comitetul de Epurare. Școlile din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste urmau să fie curățate de toate persoanele indezirabile din punct de vedere social.

Ziarele tunau în toată țara, asemenea unor trompete: „Știința este o armă a lup-tei de clasă! Școlile proletare sunt pentru proletariat! Nu îi vom educa pe dușmanii noștri de clasă!” Existau unii care aveau grijă să nu lase ca aceste trompete să fie auzite prea zgomotos peste granițe.

Kira primi chestionarul la Institut, iar Leo – pe al lui la Universitate. Ședeau tă-cuți la masă, completând răspunsurile. Nu mâncară cine știe ce în seara aceea. Când semnară chestionarele, își dădură seama că își semnaseră condamnarea la moarte a viitorului lor; dar nu rostiră acest lucru cu voce tare și nu se priviră.

Întrebările erau: „Cine au fost părinții tăi? Ce ocupație a avut tatăl tău înainte de anul 1917? Ce ocupație a avut tatăl tău din anul 1917 până în anul 1921? Cu ce se ocupă acum tatăl tău? Cu ce se ocupă mama ta? Ce ai făcut în timpul războiului civil? Ce a făcut tatăl tău în timpul războiului civil? Ești membru de sindicat? Ești membru al Partidului Comunist Unional?”

Orice încercare de a da un răspuns fals era inutilă; răspunsurile urmau să fie inves-tigate de către Comitetul de Epurare și de G.P.U. Un răspuns fals urma să fie pedepsit prin arest, închisoare sau orice pedeapsă ajungând până la cea capitală.

Mâna Kirei tremură puțin când înmână Comitetului de Epurare chestionarul care conținea răspunsul: „Cu ce s-a ocupat tatăl tău înainte de anul 1917? Proprietar al Fa-bricii de Textile Argunov.”

Nimeni nu îndrăznea să se gândească la ceea ce-i aștepta pe cei care urmau să fie dați afară; nimeni nu pomenea despre acest lucru; chestionarele erau predate, iar studenții așteptau să fie chemați la comi-tet, așteptau în tăcere cu nervii întinși la maximum. Pe lungile coridoare ale cole-giilor, unde șuvoiul tulbure al studenților se închea în grupuri neliniștite, se șoptea că „originea socială” a cuiva e de cea mai mare importanță – că dacă aveai „origine burgheză” n-ai nicio șansă – că dacă părinții fuseseră bogați, continuai să fii un „dușman de clasă”, chiar dacă mori de foame – și că trebuie să încerci, dacă puteai, cu prețul sufletului tău nemuritor, dacă aveai așa ceva, să-ți dovedești „originea de la strung sau de la plug.” Erau mai multe haine de piele, basmale roșii și coji de semințe de floarea-soarelui pe coridoarele colegiilor și glume despre: „Părinții mei? Păi, erau o țarancă și doi muncitori.”

Era primăvară din nou, zăpada topită găurea trotuarele, iar la colț de stradă se vindeau zambile albastre. Dar cei care erau tineri nu se gândeau la primăvară, iar cei care se gândeau nu mai erau tineri.

Cu capul sus, Kira Argunova stătea în picioare în fața Comitetului de Epurare de la Institutul Tehnologic. La masă, printre bărbații din comitet pe care nu îi știa, ședeau trei persoane pe care le cunoștea: tovarășa Sonia, Pavel Serov, Andrei Taganov.

Cel care puse cele mai multe întrebări fu Pavel Serov. Chestionarul ei se afla pe masă în fața lui.

– Deci, cetățeană Argunova, tatăl dumi-tale a fost proprietar de fabrică?

– Da.

– Înțeleg. Iar mama dumitale? A muncit înainte de Revoluție?

– Nu.

– Înțeleg. Ați folosit servitori în casa voastră?

– Da.

– Înțeleg. Tovarășa Sonia întreabă:

– Și nu te-ai alăturat niciodată vreunui sindicat, cetățeană Argunova? N-ai socotit că-i de dorit acest lucru?

– Nu am avut niciodată ocazia.

– Înțeleg.

Andrei Taganov asculta. Chipul lui era neclintit. Ochii lui erau reci, fermi, imperso-nali, ca și cum nu ar mai fi văzut-o niciodată pe Kira. Și brusc ea simți o inexplicabilă milă față de el, pentru imobilitatea aceea și pentru ceea ce ascundea ea, cu toate că el nu vădea nici cel mai mic semn despre ceea ce ascundea ea.

Dar atunci când el îi puse brusc o între-bare, chiar dacă glasul lui era dur și ochii goi, întrebarea era o rugămintă:

– Dar dumneata ai avut o strictă sim-patie față de guvernul sovietic, cetățeană Argunova, nu-i așa?

Ea răspunse foarte încet:

– Da.

/.../ Undeva, în jurul unei lămpi, seara târziu, printre hârtii, rapoarte și documente foșnind, un comitet se întrunea.

– Proprietarii de fabrici erau cei mai mari exploataitori ai proletariatului.

– Mai rău decât latifundiarii.

– Cei mai periculoși dintre dușmanii de clasă.

– Noi facem un măreț serviciu cauzei Revoluției și nu trebuie să interfereze nici un sentiment personal cu datoria pe care o avem.

– Ordin de la Moscova: copiii foștilor proprietari de fabrici sunt în prima cate-gorie a celor care urmează să fie dați afară.

O voce întreabă, cântărind fiecare cuvânt:

– Există vreo excepție de la această re-gulă, tovarășe Taganov?

El stătea în picioare lângă o fereastră, cu mâinile la spate. Răspunse:

– Niciuna.

/.../ Numele celor dați afară erau dacti-lografiate pe o hârtie de mari dimensiuni și afișată pe o tablă de la secretariatul In-stitutului Tehnologic.

Kira se așteptase la așa ceva. Dar atunci când își văzu numele pe listă: „Kira Arguno-va”, ea închise ochii, privi din nou și citi cu atenție lunga listă, spre a fi sigură.

Apoi observă că servieta ei era deschisă; strânse cu grijă încuietoearea; privi gaura din mânășă și își scoase degetul prin ea, vrând să vadă cât de mult ieșea, făcu ghemotoc o ață stingheră și urmări cum își revine la poziția inițială.

Apoi simți că cineva o privea. Întoarse capul. Andrei stătea singuratic în nișa unei ferestre. Se uita la ea, dar nu se clinti, nu scoase o vorbă, nu dădu din cap în semn de salut. Ea își dădu seama de ce anume se temea el, ce spera, ce aștepta. Se apropie de el, ridică privirea spre el și îi întinse mâna cu același zâmbet încrezător pe care el îl cunoscuse pe aceleași buze tinere, doar că buzele tremurau un pic.

– Nu-i nicio problemă, Andrei. Îmi dau seama că n-ai avut ce face.

Nu se așteptase la recunoștința, ase-mănătoare unei dureri, din voce lui stinsă atunci când el răspunse:

– Ți-aș da locul meu, dac-aș putea.

– Oh, nu-i nicio problemă... Păi... cred că

n-o să mai ajung constructor... Cred că n-o să mai construiesc niciun pod de aluminiu.

Încercă să rădă:

– Nu-i nicio problemă, pentru că toți mi-au spus mereu că din aluminiu nu se pot construi poduri.

Își dădu seama că pentru el era mai greu să zâmbească decât pentru ea. Rosti încet, știind că el nu îndrăznea să pună întrebarea:

– Și, Andrei, asta nu înseamnă că noi doi n-o să ne mai vedem, nu-i așa?

El îi luă mâinile într-ale sale.

– Nu-nseamnă, Kira, dacă...

– Păi, în cazul acesta, nu-nseamnă. Dă-mi numărul tău de telefon și adresa, ca să te pot suna, pentru că... n-o să ne mai întâlnim aici... de-acum înainte. Suntem prieteni așa de buni, încât – nu-i ciudat? – nu ți-am știut niciodată adresa. Totul e spre bine. Poate că... poate că de-acum o să fim și mai buni prieteni.

/.../ Când ajunse acasă, Leo era întins în pat, dar nu se ridică. O privi și răsă. Râdea uscat, monoton, fără sens.

Ea rămase în picioare, privindu-l.

– Ești dată afată? Întrebă el, ridicându-se într-un cot care se clătina, cu părul căzut pe frunte. Nu trebuie să-mi spui. Știu. Ai fost dată afară. Ca un câine. La fel și eu. Ca doi câini. Felicitări, Kira Alexandrovna. Felicitări proletare din inimă!

– Leo, ai... ai băut?

– Desigur. Ca să sărbătoresc. Cu toții am făcut asta. Zeci de studenți de la Uni-versitate. Un toast în cinstea dictaturii proletariatului... Multe toasturi în cinstea dictaturii proletariatului... Nu te holba la mine așa... E un bun obicei să bei la naș-teri, la nunți și la înmormântări... Ei bine, noi nu ne-am născut împreună, tovarășă Argunova... Și nu ne-am căsătorit nicio-dată, tovarășă Argunova... Dar totuși am putea vedea cealaltă... Am putea... totuși... cealaltă... Kira...

Ea îngenunche lângă pat, strângând la pieptul ei un chip palid cu rana contorsi-onată a unei guri, mângâie părul jilav de pe fruntea lui, șopti:

– Leo... dragul meu drag... n-ar trebui să faci asta... E momentul să nu faci... Acum trebuie să gândim limpede... șoptea ea fără convingere. Nu-i periculos, atâte vreme cât nu ne dăm bătăuți... Leo, trebuie să ai grijă de tine... Trebuie să te cruți...

Gura lui scui-pă:

– Pentru ce? /.../

Traducere de Radu SÂNDULESCU